kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 13 NİSAN 1996

50.000 TL. (KDV DAHİL)

kadınlar ve küfür

İLK KÜRT KADIN DERGİSİ

BAZILARI FEMİNİST SEVER

1 YAŞINDAYIZ

pazartesi'yi tartıştık

BOĞAZI KESİLEREK ÖLDÜRÜLDÜ

Urfa'da namus cinayeti. Kurban on altı, katil on dört yaşında

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 13 NİSAN 1996

50.000 TL. (KDV DAHİL)

kadınlar ve küfür

İLK KÜRT KADIN DERGİSİ

BAZILARI FEMİNİST SEVER

1 YAŞINDAYIZ

pazartesi'yi tartıştık

BOĞAZI KESİLEREK ÖLDÜRÜLDÜ

Urfa'da namus cinayeti. Kurban on altı, katil on dört yaşında

Merhaba,

1 Nisan. *Pazartesi*'nin doğum günü. Geçen yıl, bir gazetede çıkış haberimiz. "Kadınların 1 Nisan şakası" diye yer almıştı. Şaka maka, bir yılı devirdik. Bu sayıda orta sayfayı kendimize doğum günü hediyesi yapıp sizinle paylaşmaya çalıştık. Kendiğimizi beğendiğimiz beğenmediğimiz yanlarımızı anlatıp, kaygılarımızdan söz ettik. Her zamanki gibi sizin de eleştirilerinizi bekliyoruz.
Bu arada çok yoğun geçen bir 8 Mart'ı da geride bıraktık. *Pazartesi*'nin etkinlikleri epeyce ilgi çekti. İstanbul'dan ve İstanbul dışından gelen pek çok okurumuzla tanışma fırsatımız oldu, okurlarımız da birbirleriyle tanıştı, birbirimize deneyimlerimizi aktardık. Bolca politika konuştuk, epeyce eğlendik.
Bu arada hemen her şehirde çeşitli etkinlikler yapıldı. Yetkili, yetkisiz pek çok kişi 8 Mart'ı hatırladı! Eski 8 Mart'lar böyle miydi? Belki 5 yıl kadar kısa bir süre sonra, 8 Mart'ı kutlayan genç kadınlara, en sağcıları dahil, bütün partilerin 8 Mart kutlamaları, Cumhurbaşkanının, Başbakanın, bakanların 8 Mart mesajları, demeçleri, eskiden beri böyle olurmuş gibi doğal görünecek. Oysa bir zamanlar bu memlekette 8 Mart, önceleri "Emekçi Kadınlar Günü" olarak sosyalistlerin, sonra da "Dünya Kadınlar Günü"olarak nerdeyse yalnızca feministlerin andığı bir gündü. Çok değil 7-8 yıl önce, 8 Mart'ın illegal değilse bile devlet nezdinde meşru da olmayan militan bir mücadele günü olarak kutlandığını biz unutmadık. Bizim için 8 Mart o gün neyi ifade ediyorsa, bugün de onu ifade ediyor. Ama artık etkinliklerimiz, devlet, hükümet vb. düzeyinde yeralan ve 8 Mart'ı "anneler günü" ya da "öğretmenler günü" gibi sıradan ve zararsız bir gün haline getirmeye çalışan bir takım kutlama haberlerinin arasında boğulmak isteniyor sanki. Newroz'u yıllarca yasaklayan, kanla bastıran, başa çıkamayınca, "Newroz Türklerin de bayramıdır" deyip, başbakanlık düzeyinde kutlayan, askerlere Newroz ateşi yaktırıp üstünden atlatan mantığın aynısı, aynı çarpıklıkta olmasa bile, 8 Mart'lar için de işliyor. Yapabileceğimiz tek şey unutmamak ve bize uygun görülen evcil "8 Mart" kutlamalarına sığmayıp daha mücadeleci 8 Mart'lara hazırlanmak.
Pazartesi baskıya hazırlanırken, ABD Başkanı'nı Bill Clinton'ın karısı Hillary Clinton Türkiye'ye ziyaret etmek üzereydi. Bu ziyaretin daha birkaç hafta öncesinden medya, Bayan Clinton'ın dünyadaki kadınlar ve çocuklar için yaptığı çalışmalardan ve Türkiye'de laiklikle ilgili mesajlar vereceğinden sözetti. Bizler, ABD Başkanı'nın kendisinin de karısının da, dünyanın başka yerlerindeki insanlar üzerinde söz ve karar sahibi olmasına karşı olduğumuzu ve Hillary Clinton'a, Türkiye'yle ilgili herhangi bir "mesaj" verme hakkını tanımadığımızı ifade etmek istiyoruz. ABD'yle ilgili yaptıklarına da Amerikalı feministlerin söyleyecekleri şeyler vardır.
Gelecek ay görüşmek üzere.

Adana, Mersin, Avcılar...

Bu ay, Mersin ve Adana'da okurlarımızın düzenlediği toplantılara İstanbul'dan biz de katılacağız.
Adana: 6 Nisan Cumartesi, 14.30, Cafe Rossini (Mc Donalds'ın arkası, Gazi Paşa Bulvarı).
Mersin: 7 Nisan Pazar, 14.30. Toplantının yapılacağı yer Martı Kitabevi tarafından ilan edilecek.
İstanbul'da her ayın ikinci Cumartesi günü yaptığımız okur toplantısı, bu defa Avcılar'da. 13 Nisan Cumartesi günü saat 16.00'da.
Belediye Caddesi, No.21, Yıldız Çağatay İşhanı, Kat.5, Avcılar (Belediye yanı).

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Sevda Gök on altı yaşındayken öldürüldü. Katil teyzesinin on dört yaşındaki oğlu Mehmet Tamar. Sevda ve Mehmet aynı okula gittiler, aynı yoksulluğu paylaştılar, aynı şarkıcıları sevdiler ve aynı kaderin kurbanları oldular.

bir namus cinayeti

katil on dört
kurban on altı
yaşında

Kaçtı

boğazı k

"Aile meclisi karar vermiş senin Sevda'yı öldürmene, doğru mu?" diyoruz. "Çok cereyan verdiler, onun için öyle dedim. Yok öyle bir şey," diyor. Yalan, gerçek; yalanla gerçeği birbirine karıştıran zulüm; içimizde bir yer irkiliyor.

"O benim teyzemin kızıdır," diyor. "Aynı okulda okuduk, o benden iki sene önce gitti. Okulda yaramazlık yaptı, hırsızlık yaptı, aldılar okuldan."

"Peki pişman mısın?" Önce, "Pişmanım," diyor, sonra fikrini değiştiriyor, "Ablam yapsa onu da öldürürüm. Pişman değilim."

"Sevda'yı öyle yatıyor görünce üzüldün mü?" Hayır anlamında başını sallıyor. Üzülmek, herkesin kullanamadığı bir lüks. Soğukkanlılıkla anlatıyor, "Yolda gördüm, 'Hadi gel eve gidelim,' dedim. 'Tamam, ben de eve gitmek istiyorum zaten,' dedi. Beraber meydana kadar yürüdük. Önce iki kere şurasına vurdum, sonra şurasına," eliyle karnını ve sırtını gösteriyor. "Sonra çarşının ortasında bıçakladım, ibret olsun diye." Kaçacak başka kızlara, namus cinayeti işlemesi gereken erkeklere, cinayetlere şahit olmak zorunda kalanlara, yalnızca başlarına böyle şeyler gelmediği için şanslı olabilen bizlere ibret.

Mehmet, "Biz Kürdüz, bizde kızlar okula gönderilmez. Ancak sosyete Kürtler kızlarını okula gönderir," diyor. "Sevda hiç direnmedi mi sen bunları yaparken?" Yine başını sallıyor. Direnmemiş Sevda Mehmet'e, celladına, 14 yaşındaki teyze oğlunun suretinde görünen ölüme.

Mehmet cezaevinde en çok annesini özlüyormuş. Teyzesi Hatice de Sevda'yı özlüyor. Kızıyoruz, ama kime?

* * *

Haberi iki gazetede çıktı, "aile meclisi karar verdi, evden kaçan Sevda'yı amca oğlu öldürdü," yazıyordu. Aslında teyze oğlu olan katil de, kurbanı da Urfa'nın yoksul mahallerinde yaşıyorlardı. Aynı okula gitmişler, aynı şarkıları dinlemişler. Sevda'yı okutmamışlar, ilkokul üçü bitirdiğinde okuldan almışlar. Sonra Sevda büyümüş, serpilmiş, dışarda arkadaşlar edinmiş. Hatta sevgilisi olduğu bile söyleniyor. Daha da ötesi, sevgilisine kaçtığı söyleniyor. Rivayet muhtelif. Anlatılan bir hikâyeye göre, önce sevgilisine kaçmış, bir kaç ay sonra sevgilisi onu istememiş, o da karakola sığınmış. Ailesinin öldüreceği endişesiyle Emniyet ve Valilik kanalıyla Kız Yetiştirme Yurdu'na verilmiş. Bir süre orada kalmış, babasına Sevda'ya zarar vermeyeceğine dair kağıt imzalatılarak ailesine geri verilmiş. Bir başka rivayete göre erkek arkadaşları varmış ama sevgilisi yokmuş. Bir başka rivayete göre bir değil, bir kaç sevgilisi olmuş. Kesin olan şunlar: evden kaçmış, emniyete başvurmuş ve bir süre Yetiştirme Yurdu'nda kalmış.

Bütün bunları, Urfa'da görüştüğümüz çeşitli kişilerden dinliyoruz; Sevda'nın ailesi, Yetiştirme Yurdu yetkilileri, orada kalan arkadaşları, sanık Mehmet Tamar, cezaevi müdürü, Cumhuriyet Başsavcısı, Urfa'da yaşayan gazeteciler.

Sevda'yı öldüren teyze oğlu Mehmet Tamar ise ilkokulu bitirmiş. Sonra inşaatlarda sıvacılık yapmaya başlamış. Karakoldaki ifadesine göre aile meclisinin kararı üzerine Sevda'yı öldürmüş. İfadesinde, "Ben yokken aile meclisi toplanmış, ölüm kararı almışlar. Bir gün Sevdalar'da otururken, babası 'Bu kızı öldüreceğim,' dedi, 'Senin çoluğun çocuğun var, yapma,' dedim. Amcamların mutfağından bıçak aldım. Yanımda taşıyordum. İş dönüşü kızın yanında oğlan vardı, çarşıda karşılaştım. 'Yürü eve,' dedim. Yanımda amca oğlum ve ağabeyim vardı, onlara, 'Siz karışmayın,' dedim, onlar karışmadılar. Önce karın ve kalçasına vurdum. sonra da boynuna. Bizi üzmekte, mahçup ve rezil etmekteydi. Bizi rencide edecek hakaretler yapıldı. Namusumuzu temizledim," diyor.

Olayın tanığı Mehmet Emin Kaya da benzer şeyler anlatıyor: Mehmet daha çarşıya gelmeden birkaç yerinden bıçaklamış Sevda'yı. Sonra kalabalık, hareketli pazarın orta yerinde boğazını kesmiş. Etraftan birkaç karışana, yanındaki akrabaları, "Siz karışmayın, kız onun kardeşi. Namus meselesi," demişler. Akan sular durmuş tabii. Bir taksici Sevda'yı hastaneye götürdüyse de kurtulamamış.

Öldürülmeden önce kaldığı Yetiştirme Yurdu'ndaki arkadaşları Sibel ve Suna ise Sevda'yla pek samimi olamadıklarını anlatıyorlar.

"Öldürülme tehlikesi vardı. O kadar iyi bir kız değildi. Sevdiği vardı, yurttan kaçıyordu. Arkadaşları vardı, serseri olduğunu sanıyoruz. Geldiğinde, 'Babanı beni öldürecek, cahillik yaptım,' dedi. 'Kaderim bu,' diyordu. Babası dövüyormuş. Bence babası haklıydı. İlkokuldan terkmiş, okutmamışlar. Yanımıza çağırıp konuşurduk, 'Kaçarken bizim adımızı da yanında götürüyorsun,' derdik. Yurttan anneme gidiyorum diye çıkıp pastaneye giderdi. Aramıza pek katılmazdı. Aşağıda salonda dolaşıyordu. Samimi olduğu kimse yoktu. İkimiz çok konuştuk. 'burada can güvenliği var,' diyorduk. On sekizine girmemişti, bizden küçüktü. Arabesk seviyordu. Alihan, Müslim Gürses dinliyordu. Çok seviyordu. Herkes tanıyordu ama hiç kimseyle samimi değildi. Aynı odada kaldığı arkadaş sağır dilsizdi. Kimseyle konuşmazdı. Evden kaçtığı için kimse samimi olmazdı.

Dışarda bir kız arkadaşı vardı. Ailesiyle kalan bir kız. O ölünce burada kimileri ağladı.

"Urfa'da kaçan kızın şansı yok, sonu ölüm" diyorlar. Sevda, sonunu bile bile evden kaçmış, bir daha kaçmış. Belli ki kabına sığamamış. Dipnot: Otopsi raporuna göre Sevda öldüğünde bakireymiş.

Kaçmak... Birazcık nefes almak

Urfa'nın arka sokakları, yoksul bir gecekondu mahallesi, evlerin çoğunun üzerine, "Bu ev satılık" diye vazı yazılmış. Bazı dükkânlarda da "Acele satılık" ya da "Kiralık" yazılı. Pek kimsenin barınamadığı, herkesin yerini yurdunu terkedip gitmek istediği bir yer yani. Uzun uzun aradıktan sonra, Hatice ve Hadi Gök'ün eskiden sekiz çocuklarıyla, şimdi Sevda öldüğü için kalan yedi çocuklarıyla yaşadıkları gecekonduyu buluyoruz. Kapıyı çocuklar açıyor, beton avlu yağmurla ıslanmış. "Annen baban evde mi?" diyoruz. Fazla bir şey sormadan, güleryüzle bizi içeri alıyorlar.

İçerisi; yani avlunun yalnızca üzerinde dam olan bir benzeri, yani tabanındaki kilim ve halılardan başka yalnızca bir buzdolabı, bir minder, bir masa ve masanın üzerinde bir radyo ve televizyon olan odalar. İlk odada, yere gözleri görmeyen bir çocuk bağdaş kurup oturmuş, kendi kendine boşluğa bakıp sallanıyor. Bu Sevda'nın küçük kardeşlerinden birisi; annesi çocukken menenjit geçirdiğini anlatıyor. Eli ayağı tutmuyor, gözleri görmüyor. Öylece, orada... bilmiyorum yaşıyor mu?

Halının üzerine, paltolarımızdan bir saat önce yediğimiz yemeğe kadar, parayı ve orta sınıf olmayı ifade eden ne varsa hepsinden utanıp oturuyoruz.

Hatice Gök, onaltı yaşındaki kızı Sevda'yı kaybetmiş; öldüren kardeşinin oğlu Mehmet. Ama onun dünyasında, evlilikler de cinayetler de aile arasında geçiyor. O da halasının oğluyla evli. "Keşke evim yansaydı, hiç olmazsa dilenirdim," diyor. "Ama şimdi kızım gitti, ne yapacağımı bilmiyorum." Ağlıyor. Bir yandan da sekiz aylık kızı Zeynep'e, nişasta, çay ve şekerden oluşan bir mama hazırlayıp yediriyor. Yoksulluk, haksızlık...

Sevda'nın hikâyesini bölük pörçük dinliyoruz. Yerel radyo kanalı Tempo FM'i dinliyor, en çok Alihan, Mustafa Keser, Müslim Gürses ve Güler Duman'ı seviyor ve oya işliyormuş. Annesi, "Ben iş yaparken kaçıverirdi," diyor. Kaçmak, yani sokakta biraz dolaşmaya çıkmak. Sonra temelli kaçmış Sevda. Babası aramış bulamamış. Sonra emniyet, yetiştirme yurdu, sonra oradan da kaçış. Kaçmak; biraz daha ferah bir dünyaya geçmek, bu evin, yoksulluğun, çaresizliğin boğuntusundan çıkıp biraz nefes alabilmek. Babası, cinayetin aile kararı olduğu yolundaki iddiaları yalanlıyor, "Benim aynı yaşta oğlum var, isteseydim ona yaptırırdım," diyor. Dediği doğru mudur; bizim gibi dışarlıklı birilerine kim doğruyu söylemek zorunda?

"Güzel miydi," diyoruz, "Anası güzel, ona benziyor muydu?" Hatice, "Güzelliğin ne hayrını gördük ki?" diyor. Kadınlar için hiç bir şeyin kolayına mutluluğa dönüşmediği bir dünya. "Hiç resmi var mı?" Babası, "Bir tane vardı, onu da aldılar," diyor. "Türkler çok meraklıdır fotoğrafa, askerdeyken hepsinin albümleri vardı. Biz öyle değilizdir, hiç merakımız yoktur."

Bize kaçak tütün sarıyor, annesi Sevda'yı özlüyor. Gözleri görmez, eli ayağı tutmaz çocuğu, bize ikram olarak yakılan sobadan uzakta, dışarıda, öyle sessiz duruyor. Hatice, Sevda yerine onun canının alınmasından yana. Ama kader; ne kendisinin, ne kızının, ne bacısının oğlunun değiştiremeyecekleri kaderi başkaları yazmış. "Bir resminizi çekelim mi?" diyoruz. Kabul ediyorlar. Sonra hep birlikte "Türkler gibi" fotoğraf çektiriyoruz. Ama yayınlanmamak üzere.

Biz de üzüldük. İsteseydi burada kalabilirdi. Gitmeseydi ölmezdi. Bize 'sizin yurdunuzda olaylar olmuş,' deniyor, çok üzülüyoruz. Biraz saflık vardı ama kötü bir kız değildi. Hakaret eden olunca karşılık vermiyordu. Suçluluk duyuyordu, suçlu gibiydi. Onlarda erkeklerle konuşmak yasakmış. Ailesi hakkında konuşmazdı. Annesini çok severdi. Kendi halindeydi. Moralim bozuk olunca bana soruyordu, ilgileniyordu. Dışarıya bakıp çok ağlıyordu. Bazen dışarda tek başına ağlardı. Ara sıra telefon ederdi arkadaşlarına. İlk geldiğinde tek üstündeki kıyafet vardı. Kızlar kıyafet verdi, vali de verdi."

Zorunlu olarak yaşadığı mekanlarda, yani evinde ve yurtta belli ki yalnızlık çekmiş Sevda. Yalnızlığını paylaştığı arkadaşları ona yasak olmuş. Annesi, "arkamı dönerdim kaçardı, çarşıda dolaşır gelirdi," diyor. Her kaçışı, her çarşıya gidişi ölüme yaklaştırmış onu.

Bu ve benzeri cinayetlerin görünürdeki sebebi namus ama altında yatan nedenler tam olarak belli değil. Çünkü diğer yerlerdeki geleneğin aksine, kaçtıktan sonra anlaşıp evlenen, yani "namusunu kurtaran" kadınlar da öldürülüyor burada. Bunu başlık parasına bağlayanlar var. Kaçan kızlardan başlık parası alınamıyor ve Urfa'da başlık parası çok önemli. Gazeteci arkadaşımız Ozcan anlatıyor: "Burada kız doğunca başlık parası yüzünden seviniyorlar. Mesela kadın evlensin, kocası ölsün, hemen gidip kızı geri alıyorlar, tekrar birine satmak için. Bazen iki aile kızları değiştiriyor, başlık parası vermeden iki çift evleniyor. Ona değişik deniyor. Bir problem olup bir çift ayrılınca öteki evlilik çok mutlu bile olsa diğer kızı da geri alıyorlar."

Nitekim, tarikatlarla ilişkisinden söz edilen Vah, başlık parasına karşı Alo 179 adlı bir şikayet hattı kurmuş. Yine bazı bürokratların inisiyatifiyle evden kaçan kızlar ailelerine teslim edilmeyip Yetiştirme Yurdunda korumaya alınıyor. Sevda'nın durumunda olduğu gibi. Ama bu her zaman bir korunma sağlayamıyor tabii.

Bütün bunların olabilmesinde, yöredeki aile

SEMRA EMRE

ilişkilerinin belirleyiciliği temel etken. Akraba evlilikleri yaygın, her genç kız önce amca oğlunun hakkı sayılıyor; ancak onun istememesi halinde başka erkekler talip olabiliyor kıza. Kızın tercih hakkının olmadığını söylemeye gerek var mı? Ailelerde erkeklerin, yaşlıların sözü geçiyor. Ve kadınlarla erkekler arasında bırakın aşkı, arkadaşlığı, konuşmayı hatta neredeyse tanışmayı bile yasak sayan bir namus anlayışı can vererek, can alarak sürdürülüyor. Kadınlar, can verenler; "durumu cezai indirime müsait" erkekler de can alanlar. Kararı verenler ise demin de belirttiğimiz gibi aile büyüğü erkekler. Ve bu karardan kaçmak çok zor. Torun sahibi kadınların bile gençliklerinde kaçarak evlendikleri için namus cinayetine kurban gittiklerini duyuyoruz. Bu durumu, yöredeki bürokratlardan, HADEP'in Newroz kutlamasında konuştuğumuz erkeklere kadar bir çok kişinin olağan bulup kanıksadığını gözlemliyoruz. Başsavcı, "Feodallik sürdükçe bu iş bitmez," diyor. "Mesela geçenlerde iki genç kaçmaya karar vermişler, buluşmuşlar, on dakika sonra korkup vazgeçmişler. Jandarmaya gitmişler. Jandarma ailelerini çağırmış, durumu anlatmış, 'sakın bir şey yapmayın, dövmeyin,' demiş. Tamam demişler. Köye dönerken kızı traktörden indirip, traktörle üzerinden geçmişler. On dakika yüzünden. Şimdi burada bir kız evden kaçınca en ufak olayda ailenin yüzüne vuruluyor, 'sen önce namusunu temizle,' diye. Kız öldürülünce bir daha bu konu açılmıyor. Bu bölgenin gelenekleri açısından evden kaçmak ağır tahrik sayılıyor. Hukuk böyle, iyi hal var, ceza infaz yasasına göre indirim yapılıyor, yaş küçüklüğü de indirim nedeni. Sonunda birkaç yıl yatıp çıkmak mümkün."

Hepimizi korumak üzere düzenlenmiş hukuk! Yöreden yöreye değişen gelenek ve adetler!

Nitekim Jandarma Komutanı şöyle diyor,"Kaçan kızın şansı yok. Yaşlı bir adam vardı, balık tutanlara yem satıyor. Uzun süre öldürmemiş kızını. Gelen geçen 'başın önünde,' diyormuş. Dayanamıyor. Ama onunki kaçma değildi, kızı yoldan çıkmıştı, herkesle yatıyordu. Bir yerde haklı adam."

Haklı cinayetler!

Ama bir başka hayat tarzı, radyolardan, televizyonlardan, gazetelerden Urfa'lıların da hayatını etkiliyor. Üstelik, şehirdeki, başka illerden gelen öğrencilerin de okuduğu Üniversite'den daha fazla. Bir gazeteci şöyle konuşuyor: "Üniversitede de fazla serbestlik yok; bazen üniversite öğrencilerinin gittiği kafeteryada kızlar erkekler elele oturuyorlar ama yüz metre ötede yasak. Ama burada yedi tane yerel radyo var, en çok varoşlardaki kızlar arıyor. İnanamazsınız. Evden çıkmaları yasak. Ama telefon edebiliyorlar. Bazen kaçıp radyolara gelenler oluyor. Burada demin oturan arkadaş, kızların ilahıydı, radyodan tanıyorlar. Zaten telefon ediyorlar, karşılarına kim çıkarsa, çaycı olsun. kim olursa olsun sohbet ediyorlar."

Diceyler, viceyler, pop müzik yıldızları bu coğrafyanın her şehrinde, merkezde olsun, varoşlarda olsun genç kızların ilahları. Çünkü onların elleriyle dokunabilecekleri birisine âşık olma imkânları, şehirden şehire değişse bile erkeklere göre daha az. Genç kızların. ancak suretlerini görebilecekleri ilahlara ihtiyacı bu vüzden. Bir de telefonun öbür ucundaki yine dokunulamayan seslere.

Başka şehirlerde kızların uğruna azar ya da dayak yediği şeyler için buranın kızları canlarını veriyorlar. Seçilecek şeyler ne kadar az; azar, dayak, ölüm.

Çünkü başlık parası, gelenekler, namus, iffet. ilahlar, hayaller ve aile, bizim ellerimizi bağlavıp çevremizi kuşatırken, onların ellerine silahlar sıkıştırıyor. Ölen yalnızca Sevda mı, suçlu gerçekten Mehmet mi ve cinayete kurban gitmeyenlerimiz gerçekten kurtuluyor mu?

Ayşe Düzkan, Filiz Koçali

Bu haberi hazırlamamızda bize çok yardımcı olan Urfalı gazeteci arkadaşımız sevgili Özcan Güneş'e teşekkür ederiz.

"İbret olsun diye boğazını kestim"

Sevda'yı öldüren teyze oğlu Mehmet Tamar'la görüşmek üzere cezaevi müdürünün odasındayız. Mehmet'i hastaneye götürmüşler, psikiyatri raporu istiyormuş. "Akli dengesi yerinde değildir" diye; ceza indirimi için tabii. Burada herkes, namus cinayetindeki ceza indirimlerini pek iyi öğrenmiş. Böyle abla, kardeş, teyze, amca kızı doğramak üzerine o kadar çok olay var ki, cezaevi müdürü hangisi olduğunu kolay çıkaramıyor. Biraz sonra odaya Mehmet'i getiriyorlar, irkiliyoruz. Karşımızda gerçekten on dört yaşında, sakalı bıyığı çıkmamış bir çocuk var. Teyze kızını önce bıçaklayıp sonra da boğazını kesmiş bir çocuk. Müdür, "Ablalar gazeteci, seninle konuşacaklar yavrum," diyor.

Mehmet aramıza oturuyor, yüzümüze bakmadan soruları cevaplıyor. Sıva ustası, iş bulduğunda üç yüz bin lira yevmiye ile çalışıyor. O da Sevda gibi Alihan'ı seviyor. Çalışmadığı günlerde kahveye çıkıyormuş. Orada duymuş Sevda'yla ilgili sözleri, "Siz önce kendi orospunuzu temizleyin," demişler Mehmet'e. "Sen Sevda'yı seviyormuşsun, doğru mu?" diyoruz. "Bana çok vurdular karakolda, onun için öyle dedim," diyor. İçimizde bir yer "Allah kahretsin," diyor. Ama hangi birini kahretsin bilemiyoruz.

Düşünmeyin. öldürün. Yasalar ve Devlet arkanızda!

- **Türk Ceza Yasası'na göre kasten adam öldürmenin cezası 24 yıl ağır hapis. Cinayetin aile içinde işlenmesi ise sözde ağırlaştırıcı neden yani müebbet.**
- **Tahrik hafifletici sebep olabiliyor. Tahriğin tanımı mahkemenin yorumuna bağlı, toplumun tahrik anlayışı esas alınıyor. Mesela koca karısını, karısı ona karşı çıkarken öldürdüyse, mahkeme bunu tahrik olarak yorumlayabilir bu da cezayı 24 yıla indiriverir. Hakim TCK 59. maddesi gereği takdir yetkisini kullanıp 1/6 indirim yaparsa, ceza 20 yıla iner. Bir de İnfaz Kanunu'nun 19. maddesi gereği, iyi hal indirimi uygulanırsa, cezanın 10 yıla kadar inmesi mümkün.**
- **Bir kadının aileden bir erkek tarafından öldürülmesinin en yaygın nedenlerden biri namus. Bu durumda hafifletici sebep olarak Ağır Tahrik uygulanıyor. Ağır Tahrik müebbeti 15 yıla indirebiliyor. Sonraki ceza hafifletme süreçleri de işletildiğinde, 6 yıl sonra tahliye mümkün.**
- **Yaş indirimi. Namus cinayetini, çoğu yerde olduğu gibi, küçük yaşta biri işlediğinde, 1/3 yaş indirimi uygulanıyor. Böylece bir kadını öldürmenin bedeli bir kaç yıl yatıp çıkmak olabiliyor. "İffetsiz" kadının hayatı sudan ucuz ve kahraman olmak bu kadar kolay.**

TÜPÇÜ

RAMİZE ERER

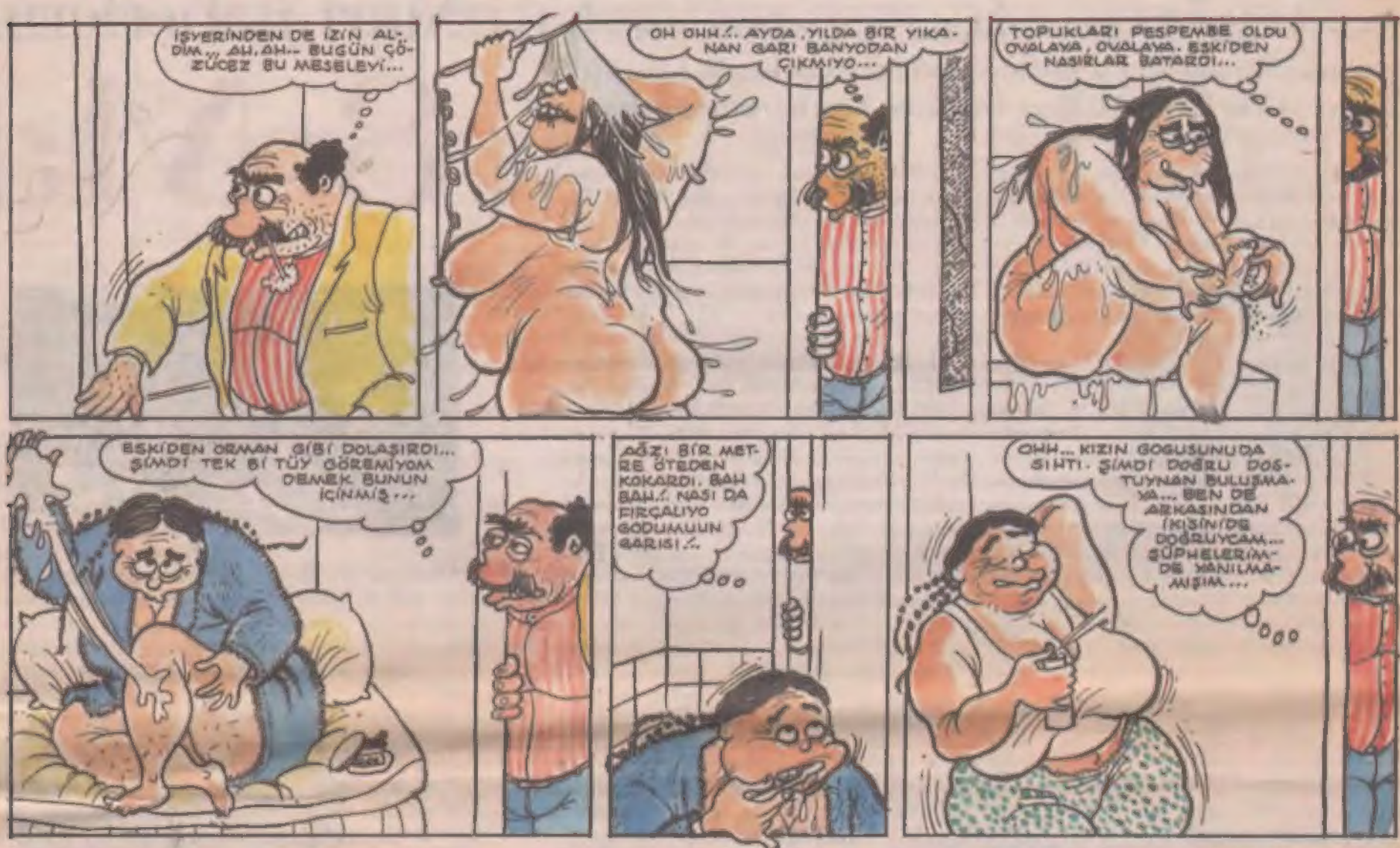

9 Mart'ta Cezayir, Polonya ve Türkiye'de Köktendinciliği tartıştık

Din politikleşince...

Cezayir'de camilerde, vaaz veren imamlar, o bölgedeki feministlerin adı verilerek öldürülmelerini istiyorlarmış. Polonya'da ise Katolik Kilisesi politikaya o kadar bulaşmış ki Papa, kendilerine yazılı bir eleştiri göndermiş.

Pazartesi Dergisi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri çerçevesinde, "Köktendincilik" üzerine bir tartışma düzenledi. Tartışmaya, Türkiye'den Aynur Ilyasoğlu, Cezayir'den Caroline Sakina ve Polonya'dan Joanna Kalina Jankowska katıldılar. Daha önce panele katılacağını duyurduğumuz İranlı konuşmacı güvenliğe ilişkin gerekçelerle gelemedi.

Bizim açımızdan bu tartışmada Polonya'dan bir konuğun olmasının özel bir önemi vardı. Köktendinciliğin ya da daha doğru bir ifadeyle politikleşmiş dinin yalnızca İslâm ülkelerinde, İslâm çerçevesinde bir mesele olmadığını, bu sorunlardan son derece uzakmış gibi görünen bir Batı ülkesinde de dinin politikleşmesinin mümkün olabileceğini ve bunun sonuçlarını öğrenmek fırsatı bulduk böylelikle. Kalina'nın anlattığına göre, Polonya'daki katolik kilisesi o kadar tutucu, o kadar politikmiş ki, kendisi de Polonyalı olan Papa. Polonya'daki kiliseye bir mektup yazarak bu kadar tutucu ve politik olmamaları yolunda eleştiri ve önerilerde bulunmuş.

Esas Hedef Kadınlar

Türkiye, Cezayir ve Polonya'daki politik din uygulamalarından söz eden kadınların ele aldığı ortak bir nokta vardı: dinsel politika, diğer politik akımlardan farklı olarak gündelik hayatın da düzenlenmesini hedeflediği için önerilerinin önemli bir bölümü kadınların hayatını belirler nitelikte. Zaten köktendinciliğin kadın kurtuluş hareketinin gündeminde yer alması da genel bir "ilericilik" tavrından ziyade kadınlara yönelik böyle bir etkiden kaynaklanıyor.

Özellikle Polonyalı ve Cezayirli konuşmacılar bu etkinin üzerinde durdular.

Cezayir'de köktendinciliğin güçlenmesiyle Fransız işgali arasında önemli bir bağlantı var. Çünkü ülkeyi işgal eden Fransızlar, kendileriyle işbirliği yapanları Fransız addederek, onları laik yasalarla idare etmişler. İşgale karşı olanlar ise, eskisi gibi şeriatla yönetilir olmuş. Bunu izleyen yıllarda da. Fransız işgaline karşı olmak bir kimlik olarak Müslümanlıkla özdeşleşir hale gelmiş.

Ancak politik İslâmın yükselişi, işgalin kalktığı daha sonraki yıllara rastlıyor. Politik İslâm bu ülkede yükselirken kadınları, özellikle de feminist kadınları karşısına almış. Caroline, camilerde o bölgedeki feministlerin adlarının verilerek öldürülmelerinin istendiği vaazlardan sözetti. İslâma uygun yaşamayı seçmeyen, daha açık bir ifadeyle örtünmeyen kadınlar şiddete maruz kalmışlar. Politik islamcı kadrolar, devlet içinde de güçlenerek (nitekim iktidara gelmeyi başarmışlar) kâh sivil, kâh resmi yollarla saldırılarını sürdürmüşler. Cezayir şu anda, laik bir idareyle yönetiliyor olmasına rağmen, İslâmi hayat tarzını benimsemeyen kadınlar büyük tehlike altında.

Polonya'da da yine benzer bir süreç yaşanmış. Sosyalist rejime karşı çıkanlar, Katolik kimlikle özdeşleşmişler. O dönemde Katolik Kilisenin gücü, Dayanışma Sendikası'ndan fazlaymış. Berlin duvarının yıkılmasından ve Polonya'da sosyalist hükümetin yerini "liberal" hükümete bırakmasından sonra kilisenin gücü artmış ve kadınlara yönelik ilk saldırı gerçekleşmiş, yasal kürtaj hakkı kaldırılmış. Yasal kürtaj, şu anda Polonyalı feministlerin gündeminin en önemli maddesini oluşturuyor.

İslâmın kadınlar için bir başka anlamı

Türkiye'den konuşan Aynur Ilyasoğlu ise, politik İslâmın onun parçası, hatta militanı olan kadınlar için ne anlam ifade ettiğinden sözetti. İslâmi hareket Türkiye'de özellikle üniversitelerde başörtü mücadelesi veren kadınlar için bir politikleşme aracı halini almış. Bu kadınlar, başörtüsünü değilse bile, bu uğurda verdikleri mücadeleyi hayatlarını değiştirme yönünde bir imkân olarak değerlendirmişler. Ayrıca, toplumsal hayatta bir koruma sağlayan başörtüsü -ki benzer bir şey Cezayirli kadınlar için de geçerli olmuş- kadınların kendi alanları dışında sosyalleşmesini kolaylaştırmış.

Ancak, politik İslâmi hareketler içinde kadınların yükselmesi, yönetim kademelerine gelmesi her zaman için zor olmuş. Caroline'in Cezayir'le ilgili aktardığı bir örnek bu konuda çok çarpıcı: Cezayir'de İslâmcı kadınlar feministlere karşı bir gösteri yapmışlar. Bu gösteride, erkekler, "Kadınların sesinin kamu içinde duyulması caiz değildir," gerekçesiyle kadınların konuşmasını engelleyip kendileri konuşmuşlar. Ancak, İslâmi hareketler içindeki kadınların erkeklerle ilgili yaşadıkları çelişkiler olmasına rağmen bunun tavizci bir süreç başlatabileceğine ilişkin pek belirti yok.

Ama her şey bununla bitmiyor. İnanan bütün kadınların hatta erkeklerin de politikleşmiş dinle özdeşleşmesi, bunu savunması söz konusu değil. Politikleşmiş din, devlet içinde yapılanışı, yer yer silahlı olabilen örgütlenmeleri, uluslararası bağlantılarıyla bir güç. Caroline de, bunu kanıtlayacak bir şeyden, Cezayirli politik İslâmcıların Türkiye'deki bağlantılarından sözetti.

Onun Cezayir'le ilgili olarak anlattıkları, bizim için nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya olduğumuzu göstermesi açısından önemliydi. Kalina'nın anlattıkları ise, dinin politikleşmesinin yalnızca Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir coğrafyanın meselesi olmadığını, daha evrensel bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu gösteriyordu. Nitekim, Hindistan'da da, köktendinci Budizm, kadınların gündemini işgal ediyor. Ama, Aynur'un sözünü ettiği, çoğumuzun da şahit olduğumuz, kadınların evden çıkmasına yönelik bir süreç başlatması, bu hareket içinden özgürleşmiş, daha da önemlisi kadınlık durumu üzerine düşünen kadınların çıkması dikkate alınması gereken bir faktör.

Yukarıda kısaca aktarmaya çalıştığımız panel, bizim için, hayatımızı sınırlamaya çalışan politik İslâma karşı mücadelemizde belli bir bilgi donanımı sağlaması açısından önemliydi. Ancak, bu konu üzerinde daha fazla düşünmemiz, politik islâmı da, içinde yer alan kadınları da daha fazla tanımamız gerektiği aşikâr...

8 Mart bu yıl ulaşabildiğimi Mart haberlerin

8 Ma

• İstanbul'da 8 Mart Kadın Platformu, "Geceler de, Sokaklar da Bizim" diyerek, Çemberlitaş'tan Kumkapı'ya bir "gece yürüyüşü" düzenledi. Kadınlar ellerinde meşaleleri, lambaları, fenerleri ve maytaplarıyla slogan atarak yürüdüler.

• HADEP, Bakırköy'de kadınlar ve çocukların katıldığı bir Barış Zinciri düzenledi. Geniş katılımla gerçekleşen, yer yer erkeklerin de katılmak istediği gösteride daha çok barışla ilgili sloganlar atıldı.

• Kadıköy'deki Göçerler Kahvesi'nde 8 Mart cuma akşamı Konservatuarlı kız öğrencilerin yaptığı oda müziği eşliğinde yemek yenirken aynı saatlerde İTÜ Maçka Sosyal Tesisleri'nde bir başka yemek vardı.

• Feneryolu'nda H/B Kuaför 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle ücretsiz hizmet verdi. Afa Yayınları kadınlar için kitaplarında yüzde 20 indirim yaptı. Kimya Mühendisleri Odası Lokali'nde kadınlara indirim yapıldı.

Feminist örgütlenmeyi tartıştık

8 Mart etkinliklerinin ikinci günü örgütlenmeye ayrılmıştı ve erkeklere kapalıydı. Basın mensubu oldukları için erkek olmaktan muaf olduklarını zanneden muhabirlerle yaşananları belki televizyondan izlemişsinizdir. Ankara, İzmir, Antalya, Adana, Mersin, Artvin, Bodrum, Ayvalık'tan gelen elli feminist ile İstanbul'daki feministlerin katıldığı bu toplantının ilk bölümünde herkes kendi deneyimlerini, nasıl örgütlendiklerini anlattı. Örgütlenme sırasında yaşanan sorunlar tartışıldı. İkinci bölümde "Partiler, Meclis", "Kürt kadınların örgütlenmesi", "Kurumlaşma", "İş Kurma", "*Pazartesi*", "Hiyerarşi" konularında atölye çalışmaları yapıldı. Toplantının son bölümünde atölyeler çalışmalarının sonuçlarını aktardılar. Sabah saat on birde başlayan toplantı akşam üzeri saat altı buçukta zor bitti, daha doğrusu bitemedi. Örgütlenmeyle ilgili tartışacağımız daha pek çok şeyin kaldığını bilerek bitirmek zorunda kaldık. Çok yakında tekrar aynı konuyu tartışmak üzere biraraya gelmeyi umarak ayrıldık.

ok yaygın bir biçimde kutlandı. Bizim ve okuyucularımızın bize ulaştırdığı 8 yer darlığı yüzünden kısaca aktarıyoruz.

rt'ta neler oldu!

• **Ankara**.Yüksel Caddesi'nde çeşitli gruplar standlar açtılar. Çankaya Belediyesi her yıl Yüksel Caddesi'nde geleneksel hale gelmiş olan kadın etkinliklerini organize etmekten vazgeçmişti. Dolayısıyla Yüksel Caddesi her yılki renkliliğine sahip değildi. Yalnızca kadınla pek de ilgili olmayan birkaç stand açılmıştı. *Pazartesi* Ankara grubundan arkadaşlarımız da bir süre gazete sattılar. Demokrasi Platformu Tandoğan'da bir miting, ODP Ankara'da bir şenlik düzenledi. Birçok yerde kadınlar birarayı gelerek kahvaltı ettiler ya da akşam yemeği düzenlediler. Ayrıca paneller ve söyleşiler düzenlendi.

• **Avcılar Kadın Platformu**'nun çağrısıyla bir grup kadın Merkez Park'ta toplanarak bir basın açıklaması yaptı ve gitar çalıp şarkılar söyledi. Avcılar Emniyet Müdürü'nün toplantının yasa dışı olduğunu söyleyerek dağılmalarını istemesi üzerine tartışma çıktı ve kadınlar gözaltına alındı. Karakolda kimlik tespiti yapılarak serbest bırakılan kadınlar yine toplandıkları alana gittiler ve o caddede kurulan semt pazarında bildiri dağıttılar.

Fatma Balpetek

• **Diyarbakır**'da **Demokrasi Platformu Kadın Komisyonu** nun 9 Mart gecesi düzenlediği şenlikte içerisi tıka basa dolu olduğu için dışarıda kalan öfkeli gençlerden biri, "Bir işi kadınlar yaparsa bu kadar olur," demiş. Kadın Komisyonu nun, hepsi Diyarbakır dışından gelen konuşmacılarla yaptığı paneller sabah 10'da başladı. Dinleyiciler salona sığmadı, panelistlerin zamanı sorulara cevap vermeye yetmedi. Gece düzenlenen şenlik ise skeçleri, halk oyunları gösterisi ve Grup Kızılırmak'ın bütün salonu ayağa kaldıran şarkılarıyla coşkulu bir şekilde geçti. Kadın Komisyonu'ndaki onlarca kadın, paneller öncesi Diyarbakır dışından gelen konuşmacıların evraklarını tamamlamış, yetkili yerlerden çeşitli izinler almış, şehir dışından gelen insanları ağırlamak için gerekli her şeyi yapmıştı. Birçok sıkıntılara ve engellere rağmen hem dışarıdan gelenlerin hem Diyarbakırlı'ların birçok şey öğrendiği, eğlendiği çok sıcak bir hafta sonu düzenlenmişti. Ben de yukarıdaki yoruma katılıyorum: "Bir işi ancak kadınlar yaparsa bu kadar olur."

Nuriye Ortaylı

• ***Pazartesi*** ekibi İTÜ, Yıldız ve Mimar Sinan Üniversiteleri'nin 8 Mart etkinliklerine, Kadıköy Belediyesi'nin düzenlediği Foruma, Bursa Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin düzenlediği sohbete konuşmacı olarak katıldı.

• **Çorlulu** kadınlar, bir salon toplantısı düzenlediler. Toplantıyı düzenleyen kadınlar katılımdan çok memnunlar ama konuşmaların süresini iyi ayarlayamadıklarını söylüyorlar. "Bir 'ilk' olarak iyiydi, bir dahaki 8 Mart'a daha iyisini becereceğiz" diyorlar.

• **Antalya**'daki kadın dağcılar, Antalya Kadın Platformu'nun düzenlediği 8 Mart kutlamaları kapsamında, gelenekselleşmeye başlayan **Kadınlar Zirvede** tırmanışlarının üçüncüsünü gerçekleştirdiler. Dağlarda yaşamını yitiren kadın dağcılar anısına zirveye bırakılan karanfillerin ardından, bir sürpriz: *Kadınlara Mahsus Gazete Pazartesi* de zirveye bırakılıyor, yayın hayatında hep zirvede kalması dilekleriyle.

Süheyla Güneş

• **Boğaziçi Üniversitesi** ndeki **Feminist Kadın Çevresi** 8 Mart dolayısıyla beş gün süren bir şenlik düzenledi. Şenlik çerçevesinde, Kadın Kitapları Sergisi açıldı, kadın hareketi, edebiyatta kadın gibi konularda söyleşiler yapıldı. Kız Yurdu'ndaki pano, film gösterimi, FKÇ Müzik grubunun folk konseri, skeçler, 8 Mart için hazırlanan rozetler ve broşürler, Radyo Boğaziçi'nde bir saatlik program, "*Sıdıka*" adlı oyun ve yalnızca kadınlara açık bir rock konseri, dolu dolu geçen şenliğin parçalarıydı.

Kadınlara Mahsus Panayır

Kapının üzerinde "Siz Hangi Kadınsınız Testi" yazıyor. Sorular bildik, "Annenizin mi, babanızın mı kızısınız?", seçtiğiniz yanıta göre okları takip ediyorsunuz. 12 soru sonra bütün oklar aynı yeri, bir başka kapıyı gösteriyor. Kapıyı açıyorsunuz, içerdeki pembe okları takip edip, bir boy aynasının yanına varıyorsunuz. Testin sürpriz yanıtları orada. Salonun başka bir köşesinde gerçek bir falcı fal bakıyor, tam karşısında halka atılıyor. Onun yanında da pamuk helvacı var, sahnede ise sinema. Önce "*Kadınlar Vardır*" filmi, arkasından kadın yönetmenlerden kısa metrajlı filmler. Fonda hep müzik. Bir ara müzik susuyor, yarışmalar başlıyor. Yalan yarışmasının ilk sorusu "Babanız mini etek giymenize izin vermiyor, ama o gün mutlaka giymek istiyorsunuz, evden çıkarken babanıza yakalanıyorsunuz, ne yalan uydurursunuz". Çok yalan üretiliyor. Ama "Babacığım patronum mini etek giymemi istiyor," ile "Bacaklarımda alerji var," yalanları birinciliği paylaşıyor. Sonra başka yalan konuları daha...

Palyaçomuz yoktu, ateş yutan kadınlar, ip cambazları da. Ama (günün ilerleyen saatlerinde diskoya da dönüşen) Kadınlara Mahsus Panayır gerçekleşti. Pek çok yeni kadınla tanıştık.

"Saygılar efendim..."

Büromuzu arayarak, biz *Pazartesi*'den kadınların 8 Mart'ını mektupla, telefonla, faksla, bizzat gelip ziyaret ederek kutlayan tüm dostlarımıza teşekkürü borç biliriz. Ve bir 8 Mart kutlamasını tam metin yayımlamadan geçemiyoruz, Kemal Kök'e teşekkürler; "*Pazartesi* sakinlerinin Kadınlar Günü'nü affınıza ve hoşgörünüze sığınarak kutlar, sabır, özveri ve kararlılıkla sürdürdüğünüz mücadelenizin başarısını dilerim. İleride bu dileğimin gerçekleşmesi halinde, mücadelenizin bu aciz destekçisini hatırlayacağınızı umarım.

Saygılar efendim."

Kayıplarını arıyorlar

Diyarbakır'dan. Dargeçit'ten. Silvan'dan. Batman'dan. Kulp'tan geldiler. Galatasaray Lisesi'nin önünde kayıplar için 44 haftadır oturan insanların yanında yerlerini aldılar. Kendi dillerinde kendi kayıplarını anlattılar. Orada. gözaltında kaybolan yakınlarını aramak için bütün çarelerini tüketmişlerdi. Galatasaray Lisesi'nin önü. yeni bir umuttu.

Şiddete Sıfır Hoşgörü

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı "Şiddete Sıfır Hoşgörü" sloganıyla uzun soluklu bir kampanya başlattı. Bu kampanya ile kadına yönelik erkek şiddetinin hiçbir düzeyde kabul edilemeyeceğini vurgulayarak, şiddete nerede olursa olsun hoşgörü gösterilmemesi çağrısı yaptı. "Kadına yönelik şiddetin amacı kadın-erkek arasındaki güç dengesi ve kadının erkek egemen düzen tarafından denetim altında tutulmasıdır. Kadın bu şiddeti ailede, sokakta, işyerinde, hastanede, karakolda. okulda. dernekte, partide kısaca hayatın her alanında yaşamaktadır" diyerek bir basın açıklaması yapan Mor Çatı "Şiddete sıfır hoşgörü" kampanyasına herkesin sahip çıkmasını bekliyor. Siz de bu kampanyaya katılmak. herhangi bir şekilde "Şiddete Sıfır Hoşgörü" demek istiyorsanız Mor Çatı ile iletişim kurabilirsiniz.
Tel. 0212.248 16 80

Devredilemez, dokunulamaz, vazgeçilmez haklarımız

Çağdaş Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu tarafından 29 Şubat-3 Mart tarihleri arasında "4. Dünya Kadın Konferansı Işığında Kadın Hukuku Semineri" gerçekleştirildi. Kadın hukukçular tarafından hazırlanan sonuç bildirgesinde "kadının hakları. devredilemez, dokunulmaz, vazgeçilmez bir temel insan hakkı olarak kabul edilmelidir" deniyor. ÇHD Kadın Komisyonu "Kadın bakış açısı ve kadın duyarlığı ile toplumun yeniden eşitlikçi bir temelde gelişmesi için. kadının çıkarlarını koruyacak yasal düzenlemelerin tezelden yapılması, varolan yasalardaki hakların bilinmesi ve kullanılmasında tüm kadınların bilgilendirilmesi, giderek toplumsal cinsiyetçi bakış açısının yaşama ve yasal düzenlemelere hakim kılınmasını" için çeşitli çalışmalar yapılacağı açıklandı. İletişim kurmak isterseniz Tel. (0312) 433 55 40.

Günün doğduğu i

İlk Kürt

- *Roza*'nın Türkiye'de Kürt kadınların çıkardığı ilk kadın dergisi değil mi? Dergi kendisini feminist olarak tanımlıyor mu?

Evet, ilk kadın dergisi. Dergi bir bütün olarak feminist diye tanımlanabilir, ama kendini sosyalist diye tanımlayan birkaç arkadaşın hassasiyeti var bu konuda. Bir arkadaşımızın kullandığı bir deyim var, çok uyuyor hepimize: ulusal merkezli feminist. Çünkü Kürtlük ve kadınlık noktasında ortaklaşıyoruz.

- Roza ne anlama geliyor?

Türkçe'deki tan, şafak gibi. Kürtçe'de günün doğuşunun farklı anlarına verilen beş altı tane isim var. Roza ilk anı ifade ediyor. Ayrıca, roza dişi bir kelime. Kadınlar olarak kendi başımıza bir şey yapıyoruz, yeni doğan bir şey, bunlar denk düştü. Ayrıca mesela gülü çağrıştırıyor. Rosa Luxembourg'u çağrıştırması da hoşumuza gidiyor.

- Bir dergi ihtiyacı nasıl doğdu. Dergi çıkana dek nasıl bir süreç yaşadınız?

Dergi fikriyle bağımsız bir Kürt kadın örgütlenmesi fikri biraz eşdeğer oldu gibime geliyor. Ben tabii İstanbul'daki süreci anlatacağım. 87, 88. 89'a yayılan süreçte bir hareketlenme vardı. Ama benzer bir şey Diyarbakır'da ve Avrupa'da da vardı. Bir dönem politik harekette aktif rol almış kadınlar bir biçimde ayrılmışlar, kendileri için bir şeyler yapmak istiyorlar ve bulundukları çevre itibariyle feminizmden de etkilenmişlerdi. Geldikleri politik hareket içinde yaşadıkları çok ciddi hoşnutsuzluklar falan vardı.Tabii bu birinci derecede İstanbul'da yaşayan Kürt kadınların çıkardıkları bir dergi. böyle olması da doğal çünkü Diyarbakır'da olağanüstü hal var, oradaki kadınların durumu çok daha farklı. Burada koşullar daha uygun, okuyan, üniversiteli kadınlar daha çok; belki bu da bir nesnel etken. Ama oradaki ve Avrupa'daki kadınlarla bir biçimde diyalog içindeyiz. 88-89 yıllarında, beş altı kadın birbirimizi buluyoruz, sohbetler ediyoruz. Zaten. İstanbul'daki feminist hareketi izliyorduk, olumlu bulduğumuz kampanyalara katılırdık. Bu süreçte bizi Kadın Kurultayı ciddi anlamda etkiledi. Biz daha safiyane duygularla, kadınlıkla ilgili sorunlarımızı Türk kadınlarıyla birlikte halledeiz diye düşünüyorduk. Orada bir baktık ki bu hiç mümkün değil. Bunun bizde bıraktığı iz. ayrı örgütlenme gereğini netleştirdi. Biz zaten kendi erkeklerimizden ayrı bir şey yapmaya iki yıl önce karar vermiştik. Tabii kurultaydan önce 8 Mart için yapılan kadın yürüyüşü de var bizi etkileyen. Biz bir araya gelmeye başladık bağımsız ka-

...ın. gül. Rosa Luxemburg...

kadın dergisi

Türkiye'de yaşayan Kürt kadınlar kendilerine ait ilk dergiyi. Roza'yı çıkarmaya başladılar. Roza'yla dergi ve Kürt kadınlarının durumu üzerine bir söyleşi yaptık.

dın grubu olarak. Benim kafamda baştan beri dergi fikri vardı. Diyarbakır'daki kadın ne duşunuyor, Mardin'deki,-Hakkâri'deki, Almanya daki ne düşünüyor? Belli bir geçmişten beraber geldiğimiz kadın arkadaşlarımızın hepsi bir yerlere gitmişti 12 Eylül darbesinden sonra. Birinci derecede dergi bu ağı sağlar, birbirimizi bulmamıza neden olur diye düşündüm. Ama kendine, yapabileceğine güven sorunu vardı. Bir de tabii tepkileri de karşılayabilir durumda olmak gerekiyordu. 90 Haziranında, çok iyi hatırlıyorum, on bir kadın filandık, ilk ortaklaştığımız nokta, Kürt siyasi hareketlerinden, Türk kadınlarından ve erkeklerden bağımsız olmaktı. Ama bunun altını herkes farklı dolduruyordu. Bir tek nelerden farklı olduğumuzun farkındaydık. Peki biz neyiz? Bunu tartışmak üç yılımızı aldı. Çok canhıraş bir süreçti ama çok olumlu şeyler de yaşadık. O yüzden *Roza*'yı biz bugün altı kadın çıkarıyorsak da, bu, 6-7 yıldır Kürt kadın hareketinin gerekliliğine inanıp da bir biçimde çaba gösteren tüm Kürt kadınlarının ürünüdür.

- Ulusal kimliğinizle, feminist ya da kadın kimliğiniz arasındaki gerilimi nasıl yaşıyorsunuz?

Bize doğal olarak en çok sorulan bu. Kürt erkekleri de en çok bunu soruyor. Genellikle Kürtlüğümüzü eksik bulmak için. Kürtlüğümüz sorgulanıyor. Biz de bu kompleksi kadın grubu içinde çok fazla yaşadık. Dönem dönem de kadın kimliğimiz açısından yaşadık. Bir karma grup ortak iş yapmak için, Türk ve Kürt kadınları biraraya geldiğimizde tartışılan yine Kürtlük oluyor. Bu konuda da fenalık gelmişti bize. İki kimlik probleminde de kendimizi eksik hissettik. Şimdi bir dengeye ulaştık. iki kimlik çok birlikte, yan yana, iç içe yürüyor. Hiçbirine öncelik vermiyoruz. Ama pratikte şu oluyor tabii, Kürt erkekleriyle başbaşa kaldığımızda, kadın kimliğimiz ister istemez ön plana çıkıyor.

- *Roza* esas olarak hangi kadın kitlesini hedefliyor? *Roza* aracılığıyla yapmak istediğiniz ne?

Birinci derecede tabii Kürt kadınlara ulaşmayı istiyoruz. Derdimiz onlarla tanışmak, iletişim kurmak. Biz de Kürt kadınlarıyız ve birinci derecede onlarla diyalog kurmayı son derece doğal buluyoruz. Sonra da tabii diğer kadınlarla dayanışmayı önemsiyoruz. Bize benzer bir kaderi yaşayan Bum, Ermeni, Yahudi kadınlarına da açığız. Kendilerini bire bir ifade edebilecekleri gibi, biz de onlara ilişkin gözlem ve ilişkilerimizi yazabiliriz. Arap, Çeçen, Süryani kadınlara da açığız. Yalıtılmışlık duygusu kötüdür. İçe kapanıklık düşmanlığı geliştirir. Kadınlık konusunda dayanışmanın farklı etnik yapılara mensup tüm kadınlara yarar getireceğini düşünüyoruz.

- Ulusal mücadeleye katılmanın Kürt kadınlarının özgürleşmesine katkısı oldu mu?

Genelleme yaparsak, evet etkiliyor tabii; evden çıkarıyor, karma bir ortama goturuyor, okumasını sağlıyor, küçük bir dünyadan kurtarıyor belki. Ama dezavantajları da çok. Örneğin önceden kadınlıkla ilgili bir sürü şey düşünebilirken, onları çok uzun yıllar bastırır hale geliyor. Erkek gibi olmaya çok ciddi özen gösteriliyor, çünkü öyle daha çok hesaba katılacağını, ciddiye alınacağını varsayıyor. Kendi kimliğinin özgürleşmesi anlamında çok daha acılı bir süreç yaşıyor. Evden çıkıyor ama gittiği kamp, dağ veya siyasi parti, dernek evden daha özgürleştirici bir ortam değil. Mesela seçimler sırasında, HADEP, DDP, BSP ve SİP blokunun mitingine gittik. Bir sürü Kürt kadını başlarında rengârenk puşileri, çok hoş, kadınlar erkeklerle bir arada, zılgıt çekiyor, oynuyor. Ama düğünde de zaten oynuyor, oraya da erkeğiyle gidiyor yani Kürt sosyal hayatında yapabileceği bir şeyi yapıyor. Kadının özgürleşmesi anlamında bir değişim yok. Yine tek başına bir yere gidemez, yine zina olursa kesin öldürülür. Hareket içindeki kadın kadınlığına ilişkin bütün durumları yadsıyor ve böylece erkek arkadaşıyla eşit olduğunu düşünüyor. Bunun için bin kat enerji harcadığını görmüyor. Bu kadınlara çok saygım var, ama özgürleştiklerini söylemek sadece propaganda.

- Metropolde Kürt kadını olmakla, bölgede Kürt kadını olmak arasında herhalde ciddi farklar var. O kadınlarla kendi aranızda nasıl bir ortaklık kuruyorsunuz?

Tabii ki çok fark var burada yaşamakla, orada yaşamak arasında. En azından maruz kaldığın baskı farklı. Burada daha fazla davranış özgürlüğümüz var. Ama psikolojik olarak metropolde yaşamak daha kolay değil. Irkçılığa günübirlik ilişkide daha fazla muhatap oluyorsunuz. Onlar bire bir baskı yaşıyor, devletin silahı, postalları. Genel olarak burada yaşayan kadın arkadaşların edindiği ortak bir izlenim var: mesela on yıllık bir komşunuz, son zamanlarda birden bire Kürtlüğünüzün kötü olduğunu farkediyor. Tabii sarsılıyorsunuz. Diyarbakır'da bu olmuyor. Orada Türkler memur vb. Onlar misafir. Burada biz misafiriz. Ülkedeki kadın arkadaşların bize yaptığı bir şey var, biz de aynısını Avrupa'dakilere yapıyoruz; "Siz bilmiyorsunuz, burada yaşamıyorsunuz, rahat konuşuyorsunuz." İsveç'te de olsanız sonuçta Kürtsünüz, yani bu dünyada sırtınızı dayayacağınız devletiniz, arkanız yok. Son tahlilde bir fark yok.

- Kürt kadınlarla Türk feministlerin gündemi farklı mı?

Biz Kürt kadın platformu oluşturduk. Değişmeyen gündem maddemiz örgütlenme. Bunun dışında kendimizi ifade etme, tarif etme. Kürt kadınlık noktasında şunu farkettik, dayak gibi son derece evrensel bir kadınlık durumunu da tartışsak, bunun içine ırkçılığı sorgulama giriyor. Bütün ele aldığımız konular, en genel ifadeyle, ırkçılığın sorgulanmasıyla atbaşı gidiyor. İki kimlik çok fazla içiçe. Cinsiyetçiliği son iki yıldır tartışıyoruz. Aslında birinci sıraya devleti koyduk. Yakınımızda örnekler olduğu halde, polisin uyguladığı tecavüz varken, yanıbaşınızda yaşananla uğraşamıyorsunuz. Gündem bizi buna zorluyor. Ölüm olayları yaşanırken; bir duygusal baskı da var. Yani biraz zamana yayma çabası, öncelik meselesi. Özetlersek, kadınlığımızın rengini ulusal kimliğimiz değiştiriyor diyebiliriz.

- *Roza*'ya başarılar diliyoruz.

- Biz de teşekkür ediyoruz.

Nesrin Tura

İlk ortaklaştığımız nokta, Kürt siyasi hareketlerinden, Türk kadınlarından ve erkeklerden bağımsız olmaktı.

Bütün ele aldığımız konular, en genel ifadeyle, ırkçılığın sorgulanmasıyla atbaşı gidiyor. İki kimlik çok fazla içiçe.

Feride Acar devleti denetleyecek

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Onlenme'sine dair sözleşmeyi bilirsiniz. Birleşmiş Milletler, uluslararası planda bu sözleşmeye imza atan devletlerin ne yapıp ettiklerini, altına imza attıkları sözleşmeye uyup uymadıklarını denetlemek için kısa adı CEDAW olan bir komite oluşturmuştu. 23 üyesi olan bu komite uzmanlardan oluşuyor. Ve bu uzmanlardan biri de ODTU İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden Prof. Dr. Feride Acar. Prof. Dr. Feride Acar'la konuştuk. Nisan'da başlayan görevi dört yıl sürecek ve dört yıl boyunca sözleşmeye imza atan devletlerin BM'e sunduğu raporların gerçeğe uygun olup olmadıkları ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda bir gelişme gösterip göstermedikleri konusunda yapılan çalışmalara katılacağını anlattı. Ve Türkiye'nin Pekin toplantılarında verdiği sözü yerine getirmesinin önemli olduğunu. Türkiye bu sözleşmeyi bir takım çekincelerle imzalamıştı, şimdi bu çekincelerine uygun olarak Medeni Kanun'da mutlaka değişiklik yapması gerekiyor. Ve Türkiye 2000 yılına kadar kanunlarda ver alan bütün ayrımcı maddeleri değiştirecek. "Yasalarla kamu yaşamı düzenleniyor, bunların değiştirilmesi önemli bir de özel yaşamda olan biten var ki gelenek ve göreneklerle sürdürülen ayrımcılık, bunların değiştirilmesi çok daha uzun zaman istiyor" diyen Prof. Acar, alternatif grupların da BM'e rapor hazırlayabileceklerini söylüyor. Yani çeşitli kadın grupları IWRAW(International Women's Rights Action Watch)'a başvurarak, kendi ülkelerinde yaşananları kendi bakış açılarıyla ayrı bir rapor halinde sunabilirler. IWRAW kanalıyla bu raporlar CEDAW'a ulaşıyor. Bir baskı gurubu gibi çalışan CEDAW'daki uzmanlar da bu alternatif raporlar sayesinde ülke hakkında daha doğru bilgilere sahip olabiliyor. Bundan sonrası için de uluslararası kurumlara kadınların kişisel başvuru hakkının sağlanması için çalışmalar yapılıyor. Büyük bir ihtimalle 1997 yılında, sözleşmenin altına imza atan devletlerde yaşayan kadınlar herhangi bir ayrımcılığa uğradıkları zaman uluslararası kurumlara başvurarak haklarını arayabilecekler. İlgilenen kadın grupları için IWRAW'ın adresi: Universal Minneasota, 30119, Avenue S. Minneapolis Minneasota 55455 ABD.

Zinanın ayrıntıları...

Istanbul Sakarya'da Asliye Ceza Mahkemesi hakimi Mekan Sarıkaya'nın, TCK'nın 441. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurusunu duyunca bir sürü şeyi merak ettim. Yasalardaki ayrımcı, eşitsizlik üzerine kurulu maddelerin varlığından haberim vardı tabii. Ama bu "zina" suçunu oluşturan durumları bilmiyordum. ÇHD kadın komisyonundan tanıdığım avukat arakadaşım Selma Çiçekçi'ye gidip öğrenmek istedim. Neler öğrendim neler...

TCK 440. madde kadının zina suçunu açıklıyor: Kadın bir başka erkekle bir defaya mahsus olmak üzere dahi cinsel ilişkide bulunur ise suç oluşuyor. Oysa bakın erkeğin zina suçu işlemesi ne kadar zor!

Bir erkek bir kadınla veya birden fazla kadınla bir kere veya birden fazla kereler cinsel ilişkide bulunursa zina suçu oluşmuyormuş.

Aynı kadınla, karısıyla yaşadığı evde veya herkesçe bilinecek şekilde cinsel ilişkide bulunmuyorsa, yani başka başka mekanlarda aynı kadınla ilişkide biliniyorsa gene suçlu değil.

Aynı kadınla birden fazla, herkesce bilinecek şekilde cinsel ilişkide bulunursa, eğer kadın evliyse yine erkeğin zina suçu oluşmuyor.

Eğer evli bir erkek karısından başka bir kadınla herkesçe bilinecek bir yerde evli olmayan bir kadın ile, karı-koca hayatı yaşar biçimde cinsel ilişkide bulunur ise zina suçu nihayet oluşuyor.

Bu maddelere örnek bir olay şöyle oluşmuş: Evli bir kadın saat 21.00 civarında evinde bir erkek arkadaşıyla giyinik (!) olarak çay içerken basılıyor. İhbar edenler kaynana ve görümce. Kadın tabii ki suçlu bulunuyor. Yasaya göre kadının hemen Adli Tıp'a tespite gönderilmesi gerekiyor. Ama bu yapılmıyor. Uygulamade genellikle tespit kısmı atlanıyor! Sonuçta bu olaya Ankara 12. Asliye Ceza Mahkemesi Mart 1993'te karar veriyor. Kadın zinadan mahkum oluyor. Bu kararın dayanakları da şöyle: Şahitler olaydan önce de o adamın eve girip çıktığını söylüyorlar. Akrabalık bağı olmayan bir erkeğin, gece geç saatte (21.00!!!) gizlice bir kadının evine girmesi evlemi dosyadaki mektup-telefon rehberi gibi van deliller nazara alındığında olay hemen karara bağlanıyor: Zinaya eksik teşebbüs....

Burada önemli bir nokta daha var, Yargıtay'ın 1951 yılında vermiş olduğu ictihat 1993 yılında bir mahkemenin kararına gerekçe yapılıyor.

42 yılda hiç bir şey değişmemiş....

Bu tur davalarda hakimin kanaati söz konusu olurmuş. Hafifletici nedenler kullanılırmış. Bu davada bu kadar kötü bir kadına tabii ki erkek hakim olumlu kanaat göstermemiş. "İleride suç işlemeyeceğine kanaat gelmediğinden" ceza tecil edilmemiş..

Böylece bir kez daha koca'nın şeref, namus ve havsiveti korunmuş! Bu maddeye ilk itiraz 1967 yılında Pötürge Asliye Ceza Mahkemesi tarafından yapılmış. Bu mahkeme Anvaysa Mahkemesi'ne başvurup 441. maddenin iptalini istemiş. Gerekçesi kadın-erkek eşitsizliği. Ama Anayasa Mahkemesi 28.11.1968 tarih ve 68/13 esas 1968/56 numaralı kararıyla ve şu gerekçeyle reddetmiş: 441. maddenin kendi içinde çelişkisi yok. Bu karar 2 muhalif oya karşı oy çokluğuyla verilmiş.

Çağdaş Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu'nun yaptığı yasa değişiklikleri çalışmasında bu maddeler de (TCK 440-441) yer alıyor. İptalini isteme nedenleri: Bu maddeler, eşitssizliği getiriyor. Boşanma nedeni olarak kullanılıyor. Ama burada esas, bu maddelerle cinsel özgürlüğün kısıtlanması (kadın açısından) ve cinsel ilişkinin cezalandırılması.

Biz kadınların bunları bilmemiz gerektiğine inanıyorum. Bir erkek arkadaşımızla çay içerken bile başımıza neler gelebileceğini düşünmek durumundayız. Bilmeli ve aleyhimize olan herşeye tepki göstermeliyiz.

Humayun, Ankara

"Ben

Tanıdığım bir kadın var, başarılı bir avukat, aynı zamanda da feminist. Araba kullanırken, birisi bir laf edince, camdan başını uzatıp bağırıyor, "Babandır!" Hani "Anandır..." falan derler ya, onun yerine. Böylece küfür edip rahatladığını düşünüyor. Ama kadınların çoğunun küfürle ilişkisi bu kadar kolay değil. Birçok kadın, asla küfür edemiyor, dahası yanında küfür edildiği zaman rahatsız oluyor. Bir kadın bu konudaki rahatsızlığını şöyle açıklıyor:

"O kelimeler ağzımdan çıkamıyor, ayrıca yanımda küfür edilmesinden çok rahatsız oluyorum, engellemeye çalışıyorum, hemen tepki gösteriyorum, kimisi sesini çıkarmıyor, 'haklısın' divenler de var. Ama kimisi de aldırmıyor. Eskiden çok daha fazla rahatsız olurdum, şimdi bir erkek arkadaşım var, onunla bu konuyu çok fazla konuştuk artık bazı kelimeleri söyleyebiliyorum. Aslında çevremde fazla küfür eden yok; erkekler de yanımda dikkatli davranıyor, fazla küfürlü konuşmuyorlar. Küfürlerin cinsellikle ilgili olması beni rahatsız ediyor. 'Cinsellik kötü bir şey mi de insanlar bu kelimeleri kızdıkları zaman tepki göstermek için kullanıyorlar?' dive merak edivordum. Cinsellikle ilgili belirli kelimeleri söylemekte hep zorlandım ama bunların küfür olarak kullanılması nedeniyle, cinselliği öğrenmeye ve biraz da yaşamaya başladıktan sonra daha rahat davranmaya, konuşmaya başladım. İleride belki ben de küfür edebilirim, bu iyi bir şey mi kötü bir

Erkekler için gündelik bir söylem olan küfür kadınlar için genellikle rahatsız edici bir şey. Ama bazı kadınlar rahatlıkla küfür ediyorlar.

senin ....”

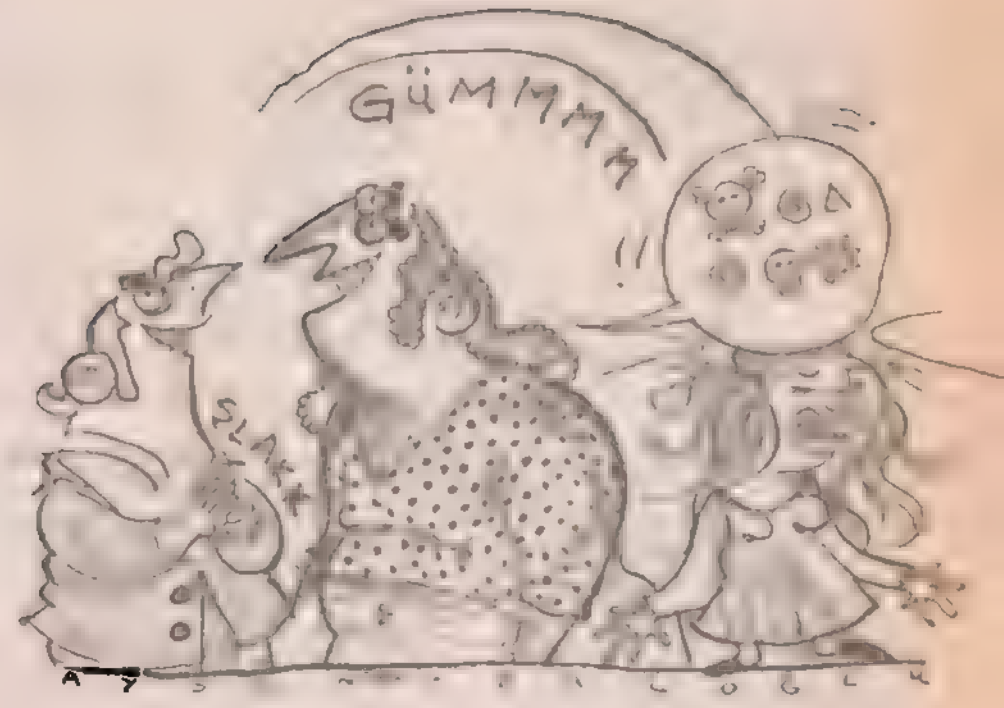

şey mi bilmem ama yine de merak ediyorum insanlar neden küfur ederek rahatlıyorlar.”

Yukarıdaki kadının da aktardığı gibi kadınların bir çoğunun küfür konusundaki rahatsızlığı, küfürlerin çoğunun cinsel içerikli olmasından ve genellikle müstehcen, açık saçık şeylerden söz etmenin kadınlar için kabul edilmesinin zor olmasından kaynaklanıyor. Yani yalnızca küfür değil, herhangi bir biçimde cinsellikten söz etmek de güç kadınlar için. Özellikle erkeklerin, hele de yabancı erkeklerin yanında: “Böyle bir konu açıldı mı müthiş rahatsız olurum. Gençken bir defa erkek bir kadın doktoruna gitmiştim. Adam muayene filan yapmadı, yalnızca sorular sordu, reglim üzerine falan. Cevap vermekte çok zorlandığımı hatırlıyorum. Şimdilerde bu kadar değil tabii, ama yine de örneğin işyerinde, kadın-erkek karışık bir ortamda cinsellikten söz edildiğinde rahatsızlık duyuyorum ve asla lafa karışmıyorum.”

Üstelik küfürlerde geçen cinsellik bu kadar masum da değil, neredeyse tamamı kadınların cinselliğini, bedenlerini aşağılayıp erkeklerin cinselliğini yüceltir nitelikte. Kadınların önemli bir kısmı da bundan rahatsızlık duyuyor. Bir kadın şöyle anlatıyor: “Evdeki erkeklerin, daha doğrusu babamın sayesinde küfürle tanıştım. . Erkekler küfür edince kendimi terörize olmuş hissediyorum. Ama esas yadırgadığım kadınların küfür etmesiydi. Bir kadının ağzımdan ilk o eylemli şeyi duyduğumda, başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Erkek egemen bir söylem bu ve onların dilini kullanmak gibi geliyor. Onların eleştirdiğimiz dili. O lafı ilk duyduğum zaman söyleyen kadına. ‘Ama bu çok mantıksız, senin de şeyin yok, onun da. Çok mantıksız bir küfür ediyorsun,’ dedim, o da bana ‘Siktir,’ dedi. (Gülüyor) Çevremde çok yakın olduğumuz erkek arkadaşlarla bu konuda çok kavga ettim, ağızlarından kaçırdıklarında hep özür dilediler benden.”

Bu kadının işaret ettiği şey, yani küfürlerin cinsiyetçiliği birçok kadını rahatsız ediyor. Bir feminist şöyle anlatıyor: “Küfür duyduğumda çok rahatsız oluyorum ve mutlaka ihtar ediyorum. Çünkü küfürlerin hemen hepsi erkek egemen, cinsiyetçi söylemin en kaba örnekleri.”

Peki nasıl uyarıyorlar? Bir başka feministin bu konuda eğlenceli bir anısı var: “İşyerinde bir adam, ikide birde, ‘A...a koyıyım,’ diyor. Bana değil tabii ama rahatsız oluyorum. O da zaten biraz bunun için yapıyor sanki. Sonunda çok sıkıldığım bir gün döndüm, ‘Bana bak,’ dedim, ‘dikkatli konuş, ‘o dediğinden bende de var.’ Adam şok oldu ama bir daha da ağzından böyle bir laf duymadım.”

Bir başka kadın ise, erkekler benzer bir cümleyle aralarında şakalaştıklarında. “Valla başka bir delik bulabilirsin ama ondan yoktur sanırım,’ diyor! Bu kadınlar, bu kadar sert ve “edepsiz” tepki vermelerini. “Onlar bu tür sözleri bizi rahatsız etmek için kullanıyorlar. Ancak böyle bir tepki verdiğimizde, belki daha da ileri gidebileceğimizden korktukları için geri adım atıyorlar,” diyerek açıklıyorlar.

Bazı kadınlar ise, “o mecraya” girdiklerinde, erkeklerle baş edemiyeceklerini düşündüklerinden tepki vermiyorlar: “Yolda, işyerinde ya da başka bir yerde adamın birisi küfurlü konuştu mu, duysam ya da anlasam bile duymazlıktan, anlamamazlıktan geliyorum. Çünkü duysam cevap vermem gerekir ve ne diyeceğimi, ona nasıl karşılık vereceğimi bilemiyorum.”

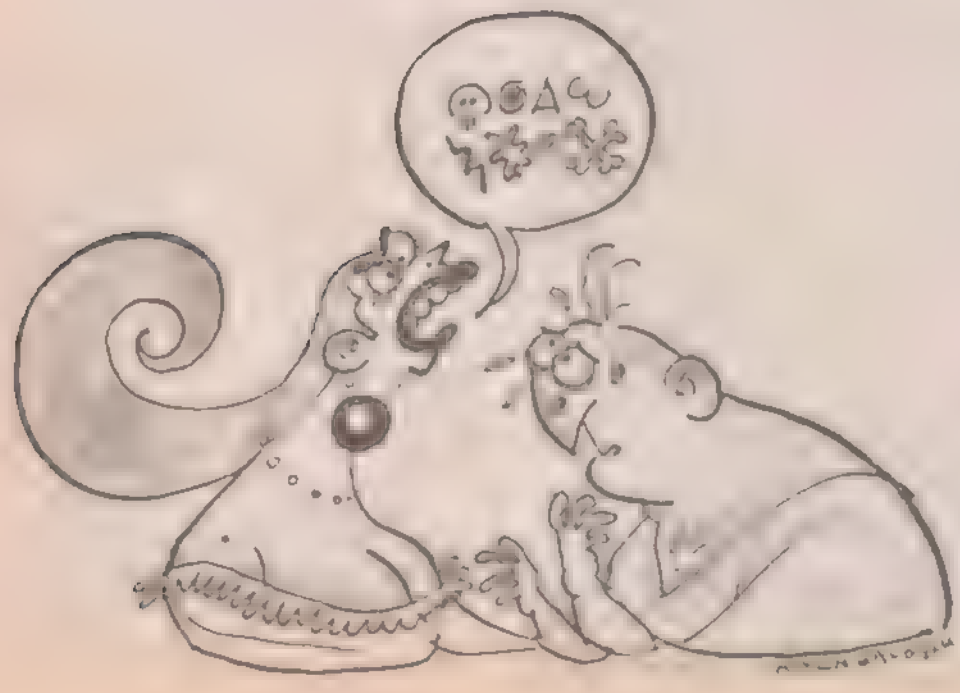

Ama bütün kadınlar böyle değil. Hem kendileri küfür edebiliyorlar, hem de küfürlere rahatlıkla cevap verebiliyorlar. Bir kadın, telefonda kendisine “Yavrum, seninle s....şelim,” gibi şeyler diyen bir adama, ‘Sen kendi kendini ...k!’ dediğini anlatıyor.

Ancak, bu “küfürbaz” kadınların erkeklerden şöyle bir farkı var, erkekler ta çocukluklarından itibaren küfre alışıkken, kadınlar zamanla küfür eder hale geliyorlar: “Çocukken kesinlikle küfür edemiyordum, yani yarısını bile ağzıma alamıyordum. Ama kimse bana küfür etmek ayıptır dediği için değil, kendiliğimden edemiyordum. İlk nasıl başladığımı ifade edemiyorum. Tam, lise zamanları falandı; birşeye çok kızıp da birşey yapamayınca içimden küfür etmeye başladım. Halbuki eskiden içimden bile edemezdim. Sonra iş hayatında, özellikle araba kullanırken, hele de yalnızken bağıra bağıra küfür etmeye başladun. Artık ağır küfürleri de kullanıyorum. Kufür ederken anlamını düşünmeden kullanıyorum. Hatta bana göre ağır bir küfür olduğu için daha da rahatlıyorum. Ama hâlâ söyleyemediğim şeyler var; “ananı s....” diyemiyorum, demek istemiyorum da ne bileyim, “götünü s.....” diyorum. Bu aralar sevgilimle aranı kötü, ona da küfür ediyorum, “s..tir pezevenk...” diyorum. Yani öyle rahatlıyorum ki...”

Biraz önce küfürden nasıl rahatsızlık duyduğunu aktardığımız kadın ise şunları demekten kendini alamıyor: “Önce ufak tefek eşşoğlu eşşek filan demeye başlamıştım. Küfür edebilmek rahatlatıcı bir duygu. İlk sokakta laf atan adamlara küfür ederek başladım. Sonra çeşitlendirdim. İnsan başlayınca arkası geliyor. Şimdi biraz daha farklı bakıyorum, aynı küfürleri kadınlar başka bir anlamda, başka bir havada kullanıyorlar. Ben hâlâ bazı şeyleri kullanamıyorum ama kullanan kadınları da anlamaya başladım.”

Küfur eden kaduıların birçoğu aynı şeyi söylüyor; biz ya anlamın pek düşünmeden küfrediyoruz ya da aynı kelimelere başka bir içerik yüklüyoruz. Bazıları ise, küfürler arasında tercih yaptıklarını, mesela “orospu çocuğu” gibi cinsiyetçi anlamlar içeren şeyleri kullanmayıp, “pezevenk”, “puşt gibi sözleri tercih ettiklerini anlatıyorlar. Birçok kadın da, küfür edebilmenin kendilerini güçlendirdiğini, böylece erkeklerin elinde olan bir alana girebildiklerini düşünüyorlar. Hatta bir kadın. “S....mek zaten kötü bir şey değil mi? Bizim yaptığımız sevişmek,” bile diyor. Bir yandan da, başta erkekler olmak üzere toplum, küfür eden kadınları bir başka gözle değerlendiriyor. Onları tekin bulmuyor. Üstelik de küfürle ilgili bu sakınım genellikle “aile kadınları”na mahsus bir şey olarak görülüyor. Bu belki, gece hayatında ya da fuhuş sektöründe, yoğun olarak erkeklerle içiçe ve sert koşullarda çalışan kadınların küfür etme konusunda erkeklerden aşağı kalmamalarıyla ilintili bir şey. Sanki onların küfur ederek kaybedecekleri bir şey yok ve hatta küfür ederek acısını çıkaracakları çok şey var. Erkekler için genel geçer bir söylem olan küfür kadınlar için başka bir anlam taşıyor; bu konuda aşağıdaki kadının anlattıkları çok çarpıcı:

“Hiç küfür edilmeyen bir ailede büyüdüm. İlk küfrü kocamdan duydum. O zamanlar yirmi yaşlarındaydım ve küfür edilmesini çok yadırgardım. O kadar ki, kocam başbaşayken, ısrar ederdi: o kelimeleri telaffuz edemezdim. Sonra zamanla, sanki hayat üstüme gelmeye başladı, her şey güçtü, acımasızdı. Çok zor bir dönemden geçiyordum. İnanılmaz biçimde küfredebilmeye başladım. Sonra o dönem geçti, ama ben hâlâ kufrediyorum. Hayat beni acılaştırdı ve o yüzden küfür ediyorum gibi geliyor.”

Erkekler öfkelendiklerinde hiç olmazsa küfredebiliyorlar. Ama “temiz aile kızı” kimliği, ama küfurlerin cinsiyetçiliği, ama alışkanlıklarımız bizi öfkemizi küfrederek boşaltmaktan alıkoyuyor. Kimbilir belki de bir gün içimizde biriktirdiğimiz öfkeyi aktaracak bir başka biçim bulabiliriz...

Melek Güneş

Ayrılık kapının arkasındaydı

Her ay bu sayfada yer alan "Ayıp Köşe" ve hemen yanındaki erotika tartışmaları bu kez içiçe. Bir okurumuz, üç kadının hikâyesinde hem "Ayıp Köşe"yi, hem de erotika tartışmasını birleştirmeyi başarmış!

Ayrılık kapının hemen arkasındaydı. İncinmişliklerini doldurdular önce bardaklarına, sonra sokak başındaki bakkaldan bozma marketten aldıkları kanyağı... Sonra küçük Japon harikasının üstünde kaynayan çayı içtiler. Olmamıştı. hâlâ bir şeyler eksikti. Birer bardak dolusu da tarhınlu çorba kaşıkladılar. Hava iyice kararmıştı. Yüreklerinde düğümlenen hıçkırık çorbadan sonra yol bulup göz kapaklarına vaş olarak yürümüştü

Kimdi bu kadınlar? Kendilerini mi arıyorlardı acaba, sevgilerini mi, gerçeklerini mi? Bu soruları henüz yanıtlayamıyorlardı.

Küçük vuvarlak masanın üstündeki tabaklardaki çerezler eksilmiş, güz kokulu sarı avvalar dişlenmişti. Yaşadıkları zaman birimine, bir çok yaşamı birden sığdırmaya çalışmalarındandı acı çekmeleri. Zordu işleri.

Bir daha bu denli rahat buluşabileceklerini sanmıyorlardı. Ev sahibi usulca kalktı, videoya bir kaset koydu. Beyaz camın içinde kadınlarla erkekler sevişmeye başladılar. Kadınlar yarı kapalı gözlerivle inlerken, kızgın bakışlı erkekler, üstlerine eğilip doğruluyorlardı. Adamların sivahi olanı geri çekildi. Süt rengi milyonlarca spermi kadının göbeğine, yanaklarına ağzına püskürttü. Filmi dikkatle izleyen kadınlar öfke çığlıkları attılar. Çıtır pıtır esmer olanı, dişlerinin arasından, "Öküz herif" dedi. "Sadece kendi keyfine çalıştı. Kadını bir kez olsun okşamadı bile. Oysa öpülesi dudakları, kuğu gibi beyaz boynu, pembecik kulakları, turunç memeleri vardı. Hepsi böyle galiba bu erkeklerin. Hadi bizimkiler köy kökenli. Pek bir şey bilmiyorlar. Ya bunlar, Avrupalı olacaklar!!! Arzuladıkları kadınları öldürecekmiş gibi hırsla bakıyorlar.

Zaman zaman düşünüyorum, kırk yıldır kadın görmemişcesine üstüme çullanan bu adam için mi anamı, babamı bırakıp kaçtım? Aradan on beş yıl geçmesine karşın babam hâlâ bana küs. Kaçarken, tüfeğini de yanımda götürdüğüm için beni bağışlamıyor. Canımızı kurtarmak için alınıştım tüfeği. Arkamızdan vetişip bizi vurabilirdi."

Televizyondaki film değişmişti. Şimdi üç güzel kadın birbirini okşamava başlamıştı.

İzleyen kadınların badem içi gibi olanı, "Üzülme güzelim," derken esmer kadının saçlarını kokladı. Yanaklarından. ağzından öptü. Sonra sol yanında oturan diğer arkadaşına döndü. "Camın seni ihmal edeceğimi sanma. Bu gün benim son günüm. Her ikinizi de doya doya seveceğim.

Kıvırcık kirpikli, çiçek gözlü kadının yanakları ıslaktı. Oğlan çocukları gibi kısacık kesilmiş saçları ensesini açıkta bırakmıştı. Ensesinden öperken hıçkırıklar içinde birbirlerine sarıldılar.

"Canım, canım," diye inledi üçüncü kadın, "Sen bana kocamdan da, sözde sevgilimden de yakınsın. Sevgi şefkat dolusun. Kocam, kaba, duyarsız bir insan olduğu için o adama meyletmiştim. İlk buluşmamızdan bu yana, üstüme çıkıp vargel yapmaktan başka bir şey düşünmedi. Ne bir çift güzel söz, ne okşama, ne öpücük. Onun için ayrıldım ondan. Neden ayrıldığımıza akıl erdiremiyormuş."

Beyaz camda oynaşan kadınlara bakmıyorlardı artık. Kısacık saçlı kadın, bademiçi gibi olanın bacaklarını okşuyordu. Esmer ateş gözlü olan da memelerini kokluyordu. Bademiçi ince ince inliyordu. Başını arkaya atarak bir çığlık koyuverdi. Hazdan tir tir titriyordu. "Bugüne kadar hiç bir erkeğin doyuramadığı kadar doyurdunuz beni," dedi usulca.

Çok genç yaşta, köyden kente gelin getirmişlerdi bademiçine benzeyen kadını. Kocası bir hastanede hizmetliydi. Çalıştığı yerde başka bir kadına sevdalandığı için karısını boşamıştı. Bademiçini kayınpederi köyüne geri göndermeyi göze alamamıştı. Oğlundan bir çocuk da doğurmuştu. Öksüzdü genç kadın. Sığınacak kimsesi yoktu. Almanya'da çalışan bir adama imam nikâhıyla ikinci karı olarak vermeyi uygun görmüştü.

Almancı'nın nikâhlı karısı, çocukları vardı. Ne ki karısı yıpranmıştı. gözü taze, diri kadınlardaydı. Parası da vardı çok şükür. Zaten yılda bir kez Türkiye'ye geliyordu. Karısından arta kalan zamanı da onun yanında geçiriyordu. Sözde ikinci kadının üstüne bir ev tapulayacaktı. Sözünde durmadı. Kadına para da göndermiyordu. Geçimini yine kayınpederi sağlıyordu. Genç kadın ilk kocasından olan oğluyla yalnız yaşıyordu. Yalnızlık zordu. Gençti henüz. Diri vücuduna söz geçiremiyordu. Sevilmeye sevmeye, paylaşmaya gereksinimi vardı. Bir raslantı sonucu tanıştığı adam da şansına evli çıkmıştı. Haftada bir gün buluşarak geziyorlardı. Ara sıra büyük otellerden birine giderek sevişiyorlardı. Bu sevişmelerin pek tadı tuzu yoktu ama hiç yoktan iyiydi.

Almanyalı kocası, plastikten bir erkek organıyla, bir kaç porno film kaseti hediye getirmişti son izne geldiğinde. "Ben gelinceye kadar bununla idare edersin. Ölçüp aldım, aynı benimkinin boyunda" demişti giderken. "Avrupalı kadınlar hep bu pilli aletleri kullanıyor. Şimdi erkek karaborsa!" Ten rengi, üstü damar desenli bu aleti işini bitirdikten sonra yıkayarak, kuruluyor, kenarları boncuk oyalı beyaz bir tülbente sararak dolaba, çamaşırlarının arasına saklıyordu. Birlikte olduğu iki arkadaşına da göstermişti. İsterlerse kullanabileceklerini söylemişti. İstememişlerdi...

Dul kadın olmak, dünyanın en zor yaşam biçimini sürdürmekle eşti, ona göre. Herkesin gözü üstündeydi. Gözaltında yaşamak hiç de keyifli bir şey değildi. Alt katta oturan kadının kocası da ikide bir sataşıyordu.

"Bir gece de ben kahve içmeye geleceğim," demekle başlamıştı. Sonra azıtmıştı. Asansörde üstüne çullanarak sıkıştırmaya kadar vardırmıştı işi. Terslemişti adamı. "Her gün yüz yüze baktığımız karın var. Sana karşı hiç bir şey hissetmiyorum," demişti. Beddedilmevi hazmedemeyen adamın intikamı çok kötü olmuştu...

Bir akşam birlikte olduğu adam geldikten on beş dakika sonra kapısı çalınmıştı. Koşup açtığında, karşısında resmi ve sivil urbalı polisleri bulmuştu. Kapının önünde bekleyen polis cipine, arkadaşı olan adamı bindirerek götürmüşlerdi. Ona da arkadan emniyet müdürlüğune gelmesini söyleyerek incelik göstermişlerdi. Sorgularken, bu işi para karşılığında mı yaptığını sormuştu polisler. "Hayır," demişti. "On iki yıldır dulum. Çocuğumla yalnız yaşıyorum. Geçimimi kaynatam sağlıyor. Ama bir kadın olarak benim de gereksinimlerim var. Bu beyle arkadaşız. Yattığımız zamanlar da oldu. Ama hiç bir zaman evimde sevişmedik. Otellere giderdik. Bu akşam hasta olduğum için beni yoklamaya gelmişti. Alt kattaki komşum, istediğini koparamayınca, ma-

halkının namusunu kurtarmak adına, benden öç almak için size haber vermiş. Para için yapamam bu işi." "Bundan böyle gözümüz üstünde olacak," demişti komiser. "Sen çok güzel bir kadınsın. Yalnızlık zordur bilirim," diyerek saçlarını okşamıştı.

Buralarda duramazdı artık. Kayınpederine olanı biteni anlattı. "Kayınvaliden öldü. Gel birlikte oturalım," dedi adam. Zaman ne gösterirdi bilemiyordu ama gidecekti buralardan.

Son kez arkadaşlarıyla vedalaşmak için buluşmuşlardı. Seviyordu bu kadınları. Üçü de kendilerince incinmiş insanlardı. Anlıyorlardı birbirlerini. Sağlıklı kadınlardı. Karşılarına adanı gibi adanı çıksa, erkeklerle birlikte olmaktan da haz alıyorlardı. Şanssızlıkları, duyarsız, bencil kocaları olmasıydı.

Yalnız çiçek gözlü olanı, diğerlerinden daha farklı yapıdaydı. Onu erkekler kadar, güzel kadınlar da çekiyordu. Her iki cinsten de hoşlanıyordu. Bademiçine benzeyen kadının kapı komşusuydu. Onu görünce aklı başından gitmişti. Yüreğine ılık ılık bir şeylerin aktığını duyumsamıştı. Günlerce kur yaparak baştan çıkarmıştı komşusunu. Bu arada video filmlerinin de çok yardımı olmuştu. Doyumsuz kadın porno filmlerini izlerken iştaha gelmişti. Çocukların eline beşer bin lira tutuşturup, çarşıya dondurma yemeye gönderdikten sonra, iki komşu nazlı nazlı sevişmişlerdi. Ahh ne unutulmaz öğleden sonralardı onlar! Birbirlerinin kulaklarına dünyanın en güzel aşk sözcüklerini fısıldarlardı. Vücutlarının en hassas noktalarını keşfederek, bulutlara yükselirlerdi.

Ateş gözlü esmer kadın aralarına yeni katılmıştı. Aynı apartman komşularındandı. Çiçek gözlü kadını, bademiçinden çok kıskanırdı. Çiçek gözlüyü elinde tutabilmek için evinin bütün işlerini yapmaya çalışırdı. Sopacı bir kocası vardı. İçip içip gelir, kadınla sevişmek isterdi. Başarılı olamazdı. Karısını suçlayarak sopa atardı. Çiçek gözlü kadının kucağı, ateş gözlü kadına sığınak olmuştu. Doyuma ulaşmayı onun okşayışlarıyla öğrenmişti. Sevdalı değil, karasevdalıydı çiçek gözlü kadına. Uğruna ölebilirdi.

Kadınların en büyük korkuları alt kattakinin kendilerinden şüphelenmesiydi. Adanı pusudaydı.

Kadınlar, söyleşmekten, ağlaşmaktan, sevişmekten yorgun düşmüşlerdi. Yıkandılar, kurulandılar, giyindiler. Beraberlerinde taşımak için arkadaşlarının kokusundan süründüler. Bardaklarını son bir kez kanvakla doldurdular.

Gece koyu kadife pelerinini kentin üstüne usulca sermişti. Eve dönme zamanıydı. İkisi, kocalarına karılık, çocuklarına annelik etmek için evlerine gitmek zorundaydı. Üçüncü kadını, kayınpederinin adaletine sığınmaya gidecekti. Çantalarına biraz da pişmanlık koyarak usulca sokağa çıktılar. Ayrılık kapının hemen arkasındaydı...

Neşe, Antalya

Bi daha anlat anneanne

Anneannemin taş pudrası ve kemik saç tokaları vardı. Saçlarını şakaklarında sımsıkı tarar, ensesinde şık bir topuz yapar, firketelerle tuttururdu. Benim kuşağım firketelerin ne demek olduğunu bilmez. Ben bedenimde anneannemin ruhunu taşıdığım için bilirim...

Kuşhaneyi, lambalı radyoları, modasız giyinebilmeyi, süslenmeyi, erkeklerle baş etmesini ve hiç boya kullanmadan makyaj yapmasını da bilirim. İlk kadınlık derslerimi anneannemden aldım. Her zaman söylerdi: saçını taramadan, allığını sürmeden kocana gözükme...

Kış geceleri o zamanlar daha uzundu. Annemle babanı üst kata çekilip, eğer kavga da etmez uyurlarsa, bizim muhteşem gecemiz başlardı. Yemin ederim ki Las Vegas geceleri, Mulen Ruj, Krepen Pasajı'nda alem ve Köprüden Boğaz'ı seyretmekten çok daha renkli, ışıltılı ve büyüleyiciydi bu geceler. Sandık! Ah sandık!.. Anneannemin sandığı... Oradan çıkacak olan yirmi otuz yıl öncesinin ince nervürlü jorjet kumaştan uzun etekli elbiselerini, büyük yakalı ipek bluzlarını, enli saten kurdeleleri nefesimi tutarak beklerdim. Düğmeler, gece lambasının ışığında küçük birer sanat eseri gibi parlardı. Güller, kuşlar, çapalar, fiyonklar, yaşama sevinci gibi düğmelere dönüşmüştü. Kendimi belimden yukarısı sandığın içine sarkmış, eşyaları karıştırırken görür gibi oluyorum... Sandıktan komik çantalar, aplike yakalar, dore ayakkabılar bulur çıkarırdık. Küçük fısıltılarla seçer, giyinirdik. Anneannemin silüeti hiç değişmemişti, ne giyse üzerine otururdu. Başına tüllü şapkasını takar, Betty Davis bakışlarını, Garbo gülümsemesini yerleştirirdi yüzüne. En son, yanaklara Pereja allık sürülürdü...

Anneannem mutlu bir kadın mıydı, mutsuz muydu, çok mu mutsuzdu? Bilmiyorum. Besinilerinde gülünseniyor. Mutlu gözükmekten çok, beğenilmek ister gibi. Diğerleri ile aynı model giyinmişler ama o hep bir fiyonk, bir bukle ya da mendille fazlasını yapmış, ayırdedilir hale gelmiş. Sutyen takmıyor ve bunu belli ediyor. Onca kaçgöç içinde cinselliğin dışa vurumu.

Ama ışıltısı asla yanında oturan dedeme doğru değil. Biliyorum, çünkü büyük aşkını bana anlatmıştı anneannem.

Komşularında düğün varmış. Köşkün üst katı günlerce önceden hazırlanmaya başlamış. Terasın temizlenip eski eşyaların atılmasını, mermer tırabzanların sabunlarla ovulup yıkanmasını, perdelerin takılmasını izlemişler pencereden. Sonra yaylı arabalarla gelinin çeyizi gelmiş. İşte... orada! Taşıyıcıların başında duran adanı, bir ara bir şeye gülmüş... O gülüşe aşık olmuş anneannem. İçine ateş düşmüş. Adanı bekâr, anneannem evli ve çocuklu. "Günlerce o adanı için giyindim, süslendim" derdi. "Seyrek gelirdi. Sanki uzak bir yerlere gidiyor, dönüşte kız kardeşini ziyarete geliyordu... Ona görüneyim diye yeni gelinle arkadaş oldum. Vakitli vakitsiz gidip gelecek, terastan terasa sohbet edecek kadar ahbap olduk..." Sonunda bir yolunu bulup tanışmış yakışıklısıyla, güzel gülüşüyle... Yavruağzı krep kumaştan elbise diktirmiş, denizyıldızı düğmeler bulmuş önüne. Kalçalara oturan düşük bel, plikaşe etek. Belini yukarı kaldırıyorsun, etek boyu çıkıyor diz üstüne... Mini etek! Evet... O zamanlar bir ara mini etek giyilmiş İstanbul'da. Bayram oturmasına gitmişler, bakışmışlar, konuşmuşlar. Annem küçükmüş, eteğini çekiştirip duruyormuş anneannemin. İzmir'i, Ege adalarını anlatıyormuş anneannemin yakışıklısı. Sonraları ona Girit'ten bir hediye getirmiş; bir müzik kutusu. Kapağını açınca İngiliz Milli Marşı çalıyor. Yüreğim ağzımda sorardım; "Sen ona ne almıştın anneanne?" Bahçe duvarının üstüne yapma bir çiçek bırakmış o da.

Tam dokuz yıl, üç ayda bir, dört ayda bir, bir iki dakika ya da bir iki saat görüşerek sevmişler birbirlerini. Hiç dedikodu olmamış, kimselerin diline düşmemişler. Hiç buluşmamışlar, dışarda hiç görüşmemişler. -Ah doğru mu bu güzel anneanneciğim? İnanılır mı...- Bir tek sırdaşları varmış; gelin kız. Bir de cicianneni, anneannemin kuzeni onları birbirine çok yakıştırırmış, içini çekerek...

Göynük'e taşındıktan sonra çok düşünmüş, çok özlemiş onu anneannem. Ne umutluymuş, ne de umutsuzmuş, ama beklemiş. Süsüne, püsüne, gezmesine de devam etmiş. Eski anılara her dönüşünde, araya mutlaka onu da sıkıştırır; uzak aşkını, büyük aşkını anlatırmış.

Ulgen Aydemir

Kadınlar tetris sever

Resmi dairelerde, bankalarda, büyük şirketlerde büyük sistemleri farkettik önce. Teknoloji devriminin bu ürünlerini işler yolundayken pek aklımıza getirmiyorduk da. "Bilgisayar hatasıyla kabaran faturalar", "Sistem arızalanınca uzayan banka kuyrukları" yavaş yavaş belleğimizde (galiba pek de sevimli olmayan) bir fikir oluşturmaya başladı.

Derken kaçınılmaz karşılaşma gerçekleşti: Her tarafta mantar gibi başlayan bilgisayarlardan biri, belki de kaç zamandır adını duyup da ne olduğunu bir türlü öğrenemediğimiz şu meşhur "piisii"lerden biri işyerimizde hatta evimizde yerini aldı. İnsanların diline pelesenk ettiği "piisii" lafının (anadilimizle birlikte kullanmayı nedense pek sevdiğimiz İngilizce'de) "kişisel bilgisayar" anlamına geldiğini öğrenmek bile bu davetsiz konukları kendimize yakın hissetmemizi sağlamaya yetmedi. Zaten evimizdeki "kişisel" bilgisayarla ilgili "kişi" genellikle biz değildik.

Gelgelelim işyerindekiyle mesafeyi korumak bu kadar kolay olmadı. Bilişim çağına uyum sağlamak gerekiyordu. Bunun anlamı, o zamana dek birebir ilişkiye girmediğimiz, bizler için uzak ve anlaşılmaz olan bu makinelerle tanış-görüş olmaktı. İstesek de istemesek de kolları sıvadık...

Bu öykü hâlâ devam ediyor. Aslına bakacak olursanız öykünün buraya kadar olan kısmı yalnız biz kadınlara özel de değil. İçinde yaşadığımız bilgi çağında bilgisayarlar yaşamın her köşesinde kadın-erkek hepimizin karşısında. Ama bana öyle geliyor ki, öykünün devamında erkeklerle yollarınız bir parça ayrılıyor.

Üniversitede görev yapan bir bilgisayar mühendisi olarak, kamu çalışanları ağırlıklı olmak üzere, çeşitli kullanıcı gruplarına temel bilgisayar eğitimi dersleri verme fırsatım oldu. Bu eğitimler süresince yaptığım gözlemlerden edindiğim izlenim, kadın ve erkek kursiyerlerin bazı noktalarda farklılaştıklarıydı. Çok tipik olarak hatırladığım, herhangi bir işlem yapmalarını istediğimde sergiledikleri davranışlardı. Kadınlar istenen işlemi yapabilseler de beni yanlarına çağırıp onay alma gereksinimi duyuyorlardı. Buna karşın, erkekler işin içinden çıkamadıklarında bile seslerini çıkarmayıp, sağdan soldan gördükleri kadarıyla bir şeyler yapmaya çalışıyor, deneysel bir yaklaşımla klavyenin tuşlarını yokluyorlardı.

Her iki cinste de kural dışı kalanlar bulunmakla birlikte, kadın kursiyerlerimiz genellikle daha heyecanlı görünüyorlardı ve özellikle eğitimin ilk yarısında kendilerine olan güvenleri erkek kursiyerlerimize göre daha azdı. Neyse ki eğitimin ilerlemesiyle, onlar da bilgisayar kullanmayı öğrenmenin hiç de öyle gözlerinde büyüttükleri gibi bir şey olmadığına kanaat getiriyorlardı.

Sonuçta, başarı düzeyleri açısından kadınlarla erkekler arasında bir fark yoktu. Başarı farkı, her iki cinste de, sakin ve ilgili olanlarla olmayanlar arasında gözleniyordu.

Sanırım buradaki anahtar sözcük "ilgi". Gerek kurslarda, gerek üniversitenin değişik bölümlerinde, gerekse çevremde gözlemlediğim kadarıyla, kadınlar yaşamlarını oldukça kolaylaştırabilecek ve onlara eğlenceli bir dünyanın kapılarını açabilecek bu teknoloji harikalarına erkekler kadar ilgi göstermiyorlar. Dünyanın dört köşesindeki her çeşit bilgisayarın birbirine bağlanmasına olanak sağlayan bir iletişim ağı olma sıfatıyla bilgisayar meraklılarının son gözbebeği olan INTERNET'i kullananların sadece yüzde12'sinin kadın olması da bunun bir göstergesi sanırım.

Bırakın iş görmek için kullanmayı, pek çok evde bilgisayar oyunlarıyla oynama konusunda bile kadınlar erkeklerden ayrılıyorlar.

Bırakın iş görmek için kullanmayı, pekçok evde bilgisayar oyunlarıyla oynama konusunda bile kadınlar erkeklerden ayrılıyorlar. Geçen yıl okuduğum dış kaynaklı bir haber, on yılı aşkın süredir üniversite ortamında gözlediğim bir ayrımın dünya çapında geçerli olduğunu gösteriyordu: Kadınlar erkeklere göre çok daha az bilgisayar oyunu oynuyorlar. Buna karşın kadınlar arasında çok sevilen bir bilgisayar oyunu var "Tetris" adında. Yurt dışında bu konu üzerinde çalışan araştırmacıların konuya getirdikleri açıklamayı çok ilginç bulmuştum. Araştırmacılar, düzensiz parçaları bir araya getirerek düzgün sıralar oluşturma temeline dayanan bu oyunun kadınlar tarafından bu denli sevilmesini, kadınlarda çok yaygın olarak görülen tertip-düzen duşkünlüğüne bağlamışlar. Onlara göre, kargaşadan düzen yaratmak pek çok kadın için tatmin edici olduğundan, bilgisayarlara hiç yüz vermeyen kadınlar bile Tetris söz konusu olduğunda uzman kesiliyorlarmış.

Ne diyelim? Kadınların bilgisayar dunyasına girmelerine yine kadınca durtüleri neden olacak anlaşılan!

Elvan, Ankara

Adamı arabadan attılar ama...

Bacağıma bir şeylerin değdiğini hissediyor, arabanın sarsıntısına veriyordum. Biraz dikkat edince adamın bacağımı okşamaya çalıştığını gördüm.

Universitede öğretim görevlisiyim. Size başımdan geçen bir olayı anlatmak istiyorum. Belki bilirsiniz ikinci öğretim dersleri saat 17.00'den sonra başlıyor. Bir akşam üzeri saat 18.30'da kampüse gitmek için minübüse bindim. Yanımda kimse oturmıyordu, daha sonra birisi oturdu, iziu isteme gereğini duymadan. Yolda mı bindi, durakta mı bindi hatırlamıyorum. Oturunca, ben biraz kenara çekildim. Kenara çekildikçe üzerime geldi. İkaz ettim, çekilir gibi oldu. Bir süre sonra bacağını bacağıma değdirmeye çalıştı. Bunun üzerine sert bir sesle, "Biraz ileriye gider misiniz, beyefendi," dedim. Biraz geri çekiliyor sonra yeniden yaklaşıyordu. Bu sefer araya kitaplarımı koydum. Hava soğuk olduğu için kalın giyinmiştim. Bacağıma bir şeylerin değdiğini hissediyor, arabanın sarsıntısına veriyordum. Biraz dikkat edince adamın bacağımı okşamaya çalıştığını gördüm. Artık dayanamadım, bağırmaya başladım, ağzıma ne gelirse söyluyordum. Fakat adamda hiçbir tepki yok. Minübüste şöför dışında, bana tacizde bulunan adamla beraber benim bir erkek öğrencim var, diğerlerinin hepsi kadın. O öğrencim kalktı bana yerini verdi. Adamı da zorla arabadan indirdiler. Şimdi olayın üzerinden bir ay geçmesine rağmen hâlâ etkisinden kurtulamadım. Duşünün ülkemizin aydın yetiştiren bir kurumunda çalışıyorum, ama bu olaydan sonra kendi kendime... "O gün ne giymiştim, makyajım nasıldı, acaba o adama gülümsedim mi, acaba ona baktım mı?" diye sorular sordum. Adam suçluydu, ben bir şey yapmamıştım, ama hep sanki ben suçluymuşum gibi hissettim. Şimdi yanımda bıçak taşıyorum ve ister gece, ister gündüz olsun sokağa çıkarken, otobüse binerken tedirgin oluyorum.

Zeynep, Bursa

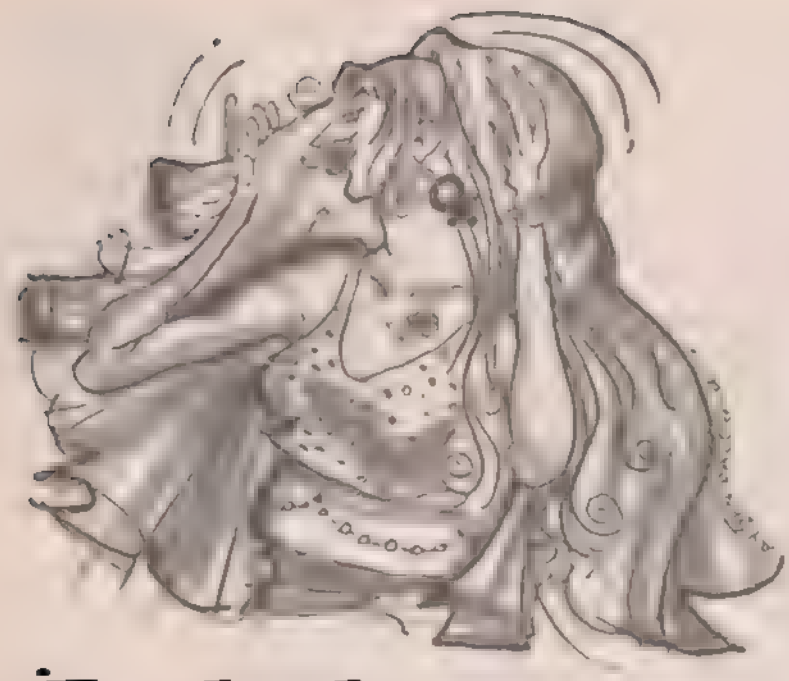

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

İkili bir yaşam

Yirmi bir yaşında bir genç kızım. Başımda hiçbir romanın kahramanı bile olamayacak (kötü roman) bir "baba' var. Baba, ona hiçbir benzetme yapamıyorum. Çünkü canımı yaktı.

Ben ilkokuldan sonra Kuran kursuna, oradan da İmam Hatip lisesine gittim. 6 yıl okudum. 7. yılımda okuldan atılmama ramak kalmıştı ki tasdiğimi aldım. Tasdik sebebim başörtümü tam bir tesetturle bağlamamak, sınıfta (8. kat) camların önünde durmanın yasak olduğunu bildiğim halde durmak, on sekiz yaşında bir kızın erkek resmi taşımasının o... olduğunu gösterdiği savma tepki vermek, ellerimin titremesinin eroinman olduğumu göstermesi, vb. on iki yaşımdan beri örtülüydüm. Babamdan annem ve ben her gün dayak yerdik. On altı yaşıma geldiğimde apartman boşluklarında örtümü açtım, kot giydim, fön çektirdim, yeri geldi mini etek giydim, dilediğimce gezdim. Tabii babam bunları bilse beni öldürmez süründürürdü. Kendisi, "Ölüm temizlik, sakat bırakırım," der. On iki yaşındaki erkek çocuktan kıskanır, televizyondaki sarmaş dolaş çifti, "fuhuş" diye izletmez. Dincidir hem de ne dinci, kısa kollu tişörtle evde dolaştığımızda kafamızı kıracak kadar. Odayı üstüne kilitleyip de iç çamaşırınızı değiştirmek istediğinizde bile, "Şeytanlarla mı şey yapıyorsun?" diyebilecek kadar günahkâr. Namaz kılmadığım için ayrı bir kini var bana. Beş yıldır evde kapalı, dışarıda açığım. Neden mi açıldım? Kapalı olduğunuz zaman sinemaya gidin hele! "Bunların burada ne işi var?" sözlerini nasıl duymazlıktan gelebilirsiniz? Bir kafeye gidip nasıl oturabilirsiniz? Nasıl içinizdeki çocuğun coşku seslerini susturabilirsiniz? (Gerçi bunlar örtülü bir kişiye yakışsa bile gene de kapanmam artık.)

Siz iki yüzlü bir insan gibi yaşamanın ne olduğunu bilir misiniz? Bir kanlı gibi tedirgin dolaşmanın ne olduğunu bilir misiniz? Sizi açık tanıyıp da kapalı görecek, kapalı tanıyıp da açık görecek bir insanın bakışlarını tahmin edebilir misiniz? Her an ensenize bir elin yapışacağı korkusunu bilir misiniz? Siz hiç sevgisizliğin ne olduğunu bilir misiniz? Siz bu davanın ne olduğunu bilir misiniz? Siz hiç gözünüzü açtığınız yuvada bir yabancı gibi diken üstünde oturmanın ne demek olduğunu bilir misiniz? Akşamları karnınız acıktığında, yiyeceğiniz yemeğin kimin kazancı olduğunu düşündüğünüzde, tiksintiyle doymanın ne demek olduğunu bilir misiniz?

İki yıldır evden işe gidiyorum diye çıkıyorum. Tabii ailem dini bir vakfın kütüphanesinde çalıştığımı sanıyor. Ben şu üç aya kadar yarım gün garsonluk, anketörlük yaptım. Çok işe başvurdum, çok dolaştım ama öyle bir zihniyet var ki... Artık bazı şeylere doyması gereken insanlar bile hiç yüzleri kızarmadan pazardan sebze alıyormuş gibi metreslik teklif ediyorlar. Üç aydır özel bir şirketin santralında çalışıyorum. Memnunum ama tek sorunum işin yoğun oluşu.

Ben mi? Şimdi Sosyalistim... Ben mi? Rock (gâvur) müziğin savunucusuyum, Ben mi? Nasıl ağlamam Arif Sağ'ın bağlamasında... Cezmi Ersöz'ün yazılarında... Hakkâri'deki açlığın hatta kıtlığın, hem de çöp kıtlığının gazetedeki görüntülerine... Sivas'taki kardeşlerimin vatanlarını terk edişine (...)

Şimdi kendimi seviyorum, başkasım değil. Yalan söylüyorum, gerçekleri değil.

Kadınım, bakire değil...

İleriye doğru bekâr evine çıkmak istiyorum. Bunun için, benim yaşlarında iki üç tane arkadaşla görüşmek istiyorum.

M., İstanbul

Sizi açık tanıyıp da kapalı görecek, kapalı tanıyıp da açık görecek bir insanın bakışlarını tahmin edebilir misiniz? Her an ensenize bir elin yapışacağı korkusunu bilir misiniz?

Ev-lenmemin öyküsü

Hem kadındım, hem ev almaya kalkışmıştım. Mesleğim saygındı. Evlenmekten söz etmiyordum. İşe gidip, geziyordum, hiç evde oturmazdım. Kendime ait bir ev istiyordum. Otursaydım annemin bir odasında, iyi oluyordu bana.

Kiralık evden çok çektim. Kiralık ev arama kıyafetlerim oldu. Yakası çeneme kadar kapalı, etekleri yerde. "Yalnızım, evinizi aldığım gibi teslim ederim, evime erkek sinekten başkası giremez," de dedim. "Evime tekel maddesi giremez"le söze başlayan ev sahiplerine "Yoo, sigaradan başkası elbette giremez," sözleri de verdim. Hem annem ve oğlumla birlikteydim önceleri. Yani "yarım aile" sayılırdım. Bu iki kişi beni zaptedebilirdi ama bu da yetmedi. Evlere girerken iki kat depozitler, yüksek peşinatlar isteniyordu, evlerden çıkarken depozitlerime el konuyordu. Eee, dul bir kadına ev veriyorlardı, bunun bedelini ödemeliydim.

Bir gun, dolar krizi döneminde, elimdeki üç-beş kuruşun, gözlerimin önünde benim rolüm olmaksızın üç-dort katına çıktığım gördum. Birden kıyıda köşede, satılık bir ev için peşinat verebilecek birikimim olmuştu. Bir arkadaş-akraba bana acıdı sonunda! Tabii ne de olsa biz aynı dönemlerin insanlarıydık, birbirine çıkarsız yardım edildiğini sandığımız günlerden geliyorduk. Bana destek olmak istiyordu. Bir öğretmen arkadaş ev yapıp satıyordu, hem ev satacağı kişileri seçiyordu, yani tam benim gibi birilerini arıyordu. Arkadaş konuştu, konuştu. Kaba inşaatım alacak, içini ben yaptıracaktım. "Merak etme ustalarla biz uğraşırız," dedi. "Sen böyle cesaretsizlikle bir şeycikler beceremezsin," diyen annem de son noktayı koymuştu.

Artık ev....leniyordum.

İki işte çalışıp, pek çok şeyden vazgeçip ev taksitlerimi zamanından önce ödüyordum. Önce doğramalar ısmarlandı, arkadaşların tavsiye ettiği birine. (Bu tavsiyelerden komisyonlar alındığını veya kendi işini bitirmek için bir başkasını ayarlamak gerektiğini sonradan öğrendim.) Hepsini ödemeye çalışırken adımı unutur hale gelmiştim. Ödemeler bitti ama işler bir türlü yapılmıyordu. Çözümün içine baka baka, "Biraz sonra gelirim," diyen adam toz oluyordu. Ev maceram başlayalı iki yıl oldu ve yalnızca dış kapı takılabildi.

Artık, yardımsever arkadaş ve eşi de eskisi gibi değildi. Hem kadındım, hem ev almaya kalkışmıştım. Mesleğim saygındı. Evlenmekten söz etmiyordum. İşe gidip, geziyordum, hiç evde oturmazdım. Kendime ait bir ev istiyordum. Otursaydım annemin bir odasında, iyi oluyordu bana. Destekler ve yardımlar başıma kakılmaya başlandı. İlgileniriz lafları rafa kalktı. Ustalar yapacakları işler için yeni fiyat farkları istemeye başladılar. Peşin ödediğim işler için yeni paralar ödedim. Hâlâ da ödüyorum. Ev sahibi olur muyum bilmem? Öykü, bunların kader olmadığına inanan bir kadının itilme öykülerinden yalnızca birisidir.

Var mı şimdi, dayanışma gösterecek bir kişi? Evini kiraya verecek, "Paran kadar konuş; sığıntı olmayı kabul edersen beraber oturabiliriz," demeden, eşit koşullarda ev ve kira paylaşmak isteyen, "Bunları biz de yaşıyoruz, birlikte bir şeyler oluşturabiliriz," diyen... Kimbilir, birisi çıkar diye yazdım.

Esra Dönmez, İstanbul

tür bir takım yazılar vardı ama kadınların talırik olmasının romans üzerinden olmasına teslim olan bir tavrı vardı. Bunlar yeni denenen şeyler, önemli olduğunu düşünüyorum.

Filiz: Çok mükemmel olmasa da bunları denemek bile önemli ama başlangıçta iddia ettiğimiz gibi her sınıftan, her etnik gruptan kadın kendini bulabiliyor mu *Pazartesi*'de? Bence bulamıyor; bunları amaçlıyoruz ama istediğimiz gibi olmuyor, okurlarla bağlarımız bizi besleyecek düzeyde değil. Bu zenginlikte bir ilişki kuramadık

Nesrin: Bir de öyle bir kadın dergisi mümkün mü? Esas olarak feminist bir dergi olarak ortaya çıktık ama sonuçta biz başka konulardaki tavrımızı da beyan ediyoruz. Mesela savaş meselesi. Bu gibi konularda politika üretmiyoruz, ama düşüncemizi ya da tepkimizi gizlemiyoruz; muhalif tavrımız ortada. Bu, daha baştan okur kitlesini sınırlayıcı bir şey.

Asuman: Dergiye yazı yazanlar arasında Müslüman feminist bir kadın yok ve Müslüman bir kadınla biz gidip röportaj yapıyoruz.

eçti

limize ayırdık.

Ayşe: Farklı kültürel kimliklerin özdeşleşmesi de çok zor. Bunların önemli bir bölümü bugün kendini ifade edemiyor, özellikle Kürtler'in dışında. Ama sınıf meselesinin tam da böyle olmadığını düşünüyorum. Dergiyi alıp okuyan kitlenin sınıfsal yapısı dergiyi etkiliyor, diğer basma göre bizim daha az orta sınıf olduğumuzu sanıyorum. Ayrıca geniş bir yaş grubuna hitap edebiliyoruz, çok genç kadınlardan orta yaşın üzerine kadar...

Nesrin: Okuyucularımız arasında ilkokul mezunu ev kadını da var, üniversite öğretim üyesi de.

Filiz: Bence de daha az orta sınıfız, ev kadınları, dar gelirli kadınlar *Pazartesi* okuyor, hatta bize yazıyor ama yoksulluğu kadın olarak nasıl yaşadıklarını yazmıyorlar. Beceremediğimiz şeylerden biri de on bin satışa ulaşamamak. Belki bu yapamadıklarımızla ilgilidir. Bir de elden dağıtım işini daha iyi örgütlememiz lazım.

Asuman: Ama doğru dürüst bir tanıtım kampanyası yapamadık ki.

Filiz: Onun önemi var ama, mesela ben gelmiş geçmiş bütün feministlerin yakın arkadaşlarına, tanıdıklarına önerecekleri bir dergi olacağımızı sanıyordum. Öyle bir şey olmadı.

Ayşe: Feministler kendilerini çok fazla ilgilendirmeyen bir dergiyi tavsiye de etmiyorlar.

Filiz: Yazı da yazmıyorlar. Belki biz de bir şeyleri eksik yaptık. Yeterince ilişki kurmayı becerememedik belki. Zaten biliyorsunuz, böyle eleştiriler de var. Bizim bütün bağlantılarımız yeni okur bağlantısı, dergiyi elden satanlar, dergiye yazı yazanlar dergi sayesinde tanıştığımız kadınlar. Eski arkadaşlarımız, eski feministler, birlikte kampanya yuruttüğümüz arkadaşlar çok içinde yer almıyorlar. En başta onlarla yaptığımız bir iki toplantı çok verimsiz geçti. Burada bir sorun var. Karşılıklı olarak bir şeyi beceremedik.

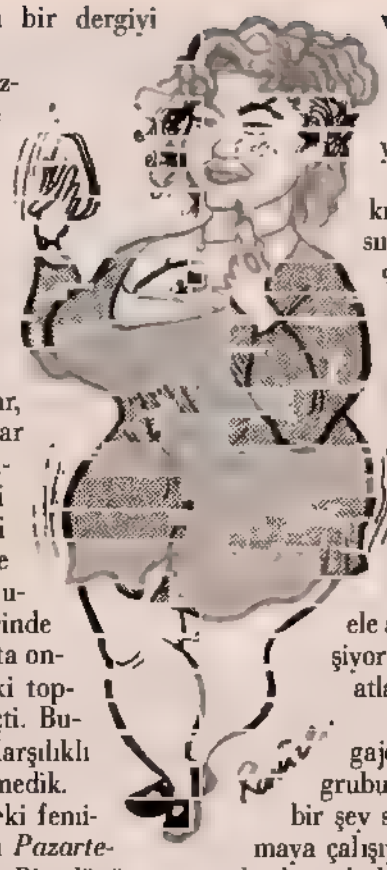

Nesrin: Türkiye'deki feminist hareket açısından *Pazartesi*'nin bir önemi var. Bir dönüm noktası. Feministler ilk kez kendi dışlarındaki kadınlara daha popüler bir söylemle kendi sözlerini iletmeye çalışıyor. Bu projeyi yürütenlerin dışında kalanlar böyle bir şeye hazırlıklı değillerdi galiba. Genellikle hiç teori yok diye eleştirildi; feministler arası tartışmalara yer verilmemesi eleştirildi Ama biz, zaten eskiden beri feminist olan, mücadelede yer alan kadınlara değil, bunun dışındaki kadınlara seslenmeyi amaçlıyorduk. Fakat zaman içinde birçok feministin fikri değişti, en başta dergiyi eline alıp, "Bana bir şey vermiyor." divenler arasında. "Bana pek bir şey vermiyor ama bu dergi anlamlı," deme noktasına gelenler oldu.

Filiz: Şu sıra başka bir şeyler olmadığı için de diğer feministlerle bir araya gelme şansımız çok az, aslında *Pazartesi* dışında başka işler de yapıyor olsaydık, farklı olabilirdi.

Nesrin: *Pazartesi*'nin bir handikapı da kadın hareketinin olmadığı bir dönemde çıkması. Eskiden tanışan bir takım feministlerin geçmiş hareketliliğin sermayesinden yiyerek çıkardıkları bir dergi olması. Bu handikap hâlâ sürüyor. Bazı yerlerde bir takım kıpırtılar var ama bir zamanlar olduğu gibi bir kadın hareketi yok. Oradan da beslenmiyoruz yani.

Filiz: Ben ara sıra kendime, "Başardık mı?" dive soruyorum.

Asuman: Dergi ilk çıktığında aldığımız telefonlar çok moral vericiydi. Müthişti. Telefonları birini kapatıyorduk, öteki çalıyordu. Ben o zaman tamam oldu diye geçirdim içimden.

Filiz: Evet oradan bakınca öyle. Feminizm açısından baktığımızda politik gafların olmadığı bir dergi çıkarıyoruz diye düşünüyorum, ama üslup zenginliğinde pek başarılı değiliz. Basındaki arkadaşlar haberleri ele alış biçimimizi çok başarılı buluyorlar, sayfa düzenimizi filan çok beğeniyorlar. Ama aylık olduğumuz için, bir şeyi ele alana kadar gündem değişiyor. Bazen bir sürü haberi de atlamak zorunda kalıyoruz.

Ayşe: Bir de bu kadar angaje bir grubun, feminist bir grubun yaptığı iş üzerine herkes bir şey söylüyor, herkes açık bulmaya çalışıyor, bize uygulanan standartlar çok daha yüksek.

Filiz: Şimdiye kadar hayata geçen feminist projelerde çalışan profesyoneller, karar mekanizmalarında olmayan kadınlardı. *Pazartesi* de ilk defa karar mekanizmasında olanlar profesyonel oldu, bu biraz da gönüllü çalışmayı azaltıyor. Şu geçirdiğimiz bir yıla bakınca, aslında bir yıl bir yayın organı için çok az bir zaman, günde en az sekiz saati birlikte geçirmeye alışmamış kadınlar birarada çalıştık, bir de bununla baş ettik.

Nesrin: Ve burada patron yok, herkes kendi üslubunda çalışıyor.

Asuman: Bir yıl aslında çok çabuk geçti. Aklımızda kalanlar da hangi sayıdaki hangi haber değil, haber dışında elimize ayağımıza dolaşanlar.

5 Eylül 1995, Salı
Dün gece pazartesi toplantısında çok az kişi vardı: Gülnur, Nesrin, Esra, bürodan da ben, Filiz, Semra. Ve toplantı sırasında Stella telefon edip "ATV haberlerini izleyin, dergiden alıntı yapılıyor," dedi. Hemen açtık. Müthiş gururlandık. Sibel Eraslan röportajımız, çok güzel, hiç saptırılmadan, dergi logosuyla birlikte uzunca bir süre haber oldu. Filiz havalara zıpladı. "Hadi içmeye," dedik. Nesrin'in arabasına doluşup Kaktüs e gittik.
Asuman

8 Eylül 95, Cuma, 18.35
"Gitmeden birşey yaz kız" dedi Asuman. ne yazayım ki... İşte geldim, gidiyorum, şen olası bizim kızlar ve İstanbul.
Hülya

12 Eylül 1995 (Koskoca 15 yıl geçti)
Asuuu... Benim başıma Dr. Stress işini açtın, iyi ettin sanki. Evet doğru, konuşmayı seviyorum ama gece yarısı saat üç buçukta değil. Dün gece Edirne'den bir adam aradı ve dedi ki "Ben o siyahlı bayanı tanıyorum, hep televizyona çıkıyor, bu hanım gibiler çocukların beynini yıkıyor". Ben de, "Bu memlekette kimler beyin yıkıyor, ben ilkokuldan beri Demirel'i dinliyorum," dedim. (Ne cevap ama!)
Filiz Hanım!

14 Eylül. Perşembe
Çin'den dün geldim. İstanbul'u, büroyu, türkçe'yi, kral'ı özlemişim. işlere adapte olmaya çalışıyorum, ama yerden birkaç santim yukarıda yürüyorum gibi bir his var nedense. haziran okula başladı. büro çok tenha, şu anda fırtınalar çalıyor, herkes ya oynuyor, ya söylüyor. "benim klibim"! herkes bizi beğeniyormuş, gurur doluyuz, biraz hayalimiz gerçekleşti gibi hissediyorum, yani hem popüler, hem yerli, hem politik olarak doğru ve derin, acaba kendinizi abartıyor muyum?
ayşe

1 Kasım 1995
*AIDS'le ilgili araştırma yapan bir kadın grubu falişelere ulaşamıyormuş yardım istiyor. Kadın ve çevre ile ilgili bir toplantı varmış ona da birini çağırıyorlar. Bu arada Filiz in fotoğrafını çekmek için **Playmen**'den bir adam geldi. Büroda gecikmiş bir TÜYAP telaşı var. Semra rozetle ilgileniyor. Bu arada Ankara'dan bir grup kadın geldi, tam onlar çıktı. İpek (ensest yaşamış bir anne) geldi. Yanında da mantı toptancısı bir adam. İpek mantı yapıp satmaya başlamış, etiketlerin tasarımını ve logoyu yapmamızı istiyor. Akşama da gazeteciler davetli. Matbaadan Mustafa bey geldi, kâğıt örneği getirdi. Aşkım, Filiz ve Ayşegül TÜYAP'a malzeme taşıyorlar. Ayşe de ilanları dağıtmak için biraz önce çıktı... Evet, bugün başka ne oldu? Filiz bankaya çek bozdurmaya gitti, çekin kaşesini unutmuş, geldi, kaşe vuruldu geri gitti, kadın, "İmza da gerekiyor," deyince Filiz yeniden büroya döneceğini düşünüp telaşlanmış, ama sonra aklına kendisinin imzalayabileceği gelmiş. Çok sevinmiş, kendinden memnun büroya döndü. Şimdi akşamki davet için hazırlıklar başladı.*
Asuman

Bir yıl nasıl g

İşte onüçüncü sayı. Tam bir yılı devirdik. Bunun şerefine orta sayfayı

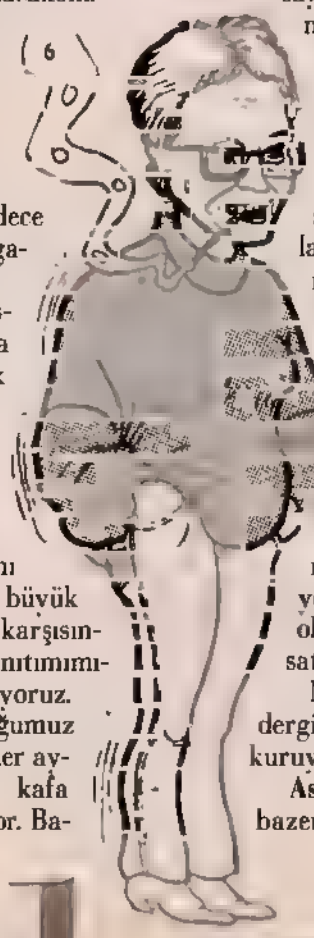

Asuman: Geri dönüp baktığımda benim aklıma ilk gelen, Semra'yla Beril'in tahta kaşığı oluyor. Hülya büroyu hazırlamakla uğraşıyordu. Ayşe, Filiz, ben 8 Mart özel sayısının yazılarını yazıyorduk, üç tane yazının tamamlanması neredeyse üç hafta filan sürmüştü. Hülya, Beril ve Semra büro malzemeleri almak üzere sabahın köründe çıktılar. Masa, sandalye, lambalar filan alınacak. Biz bir türlü bitiremediğimiz yazılarla boğuşurken akşama doğru Semra ve Hülya geldi. Ellerinde bir tek tahta yemek kaşığı. (Kahkahalar) Bir iş kurma konusunda hiçbirimizin deneyimi yoktu.

Ayşe: Ben hayatımda ilk defa gündüz mesaisi olan bir işe başlamıştım, bunun şaşkınlığı vardı.

Filiz: Bir de şundan şaşkındık, iki yıldır bu işe kafa yoruyorduk ama hepimiz işimizden, çocuklarımızdan, kocamızdan, sevgilimizden, ne bileyim zevkimizden zaman çalıp bu işe zaman ayırıyorduk. Yirmi kadın iki sene boyunca çok önemli şeyler tartıştık, ama sonunda doğru dürüst bir prova sayı bile yapmadan dergi çıkardık. Birinci sayımız on günde çıkmıştı, bütün yazılar, derginin maketi her şey on günde bitirildi. Bunun için de ilk sayı benim pek içime sinmedi.

Nesrin: Aslında şimdi düşündüğümde o kadar acele etmeseydik diyorum. İki yıldır toplanıyoruz dive artık dergiyi çıkaralım telaşına kapıldık.

Filiz: Zaman geçince insan unutuyor ama, mesela ben şubatta eski işimden ayrılmıştım. 8 Mart'ta özel sayıyı yetiştirdik. Bir sürü macerayla büroyu kurduk. Bilgisayarcılar bizi kazıkladı, boyacılar ovaladı filan. Bu arada bilmem kaç şehirde tanıtım sayısını dağıttık, burada 8 Mart etkinliklerine katıldık. Kâğıt nereden alınır bilmeyiz. Yok matbaaydı, yok renk ayrıncıydı derken, Nisan başında da ilk sayı çıktı.

Asuman: Dolayısıyla tanıtını işiyle de uğraşamadık.

Filiz: Evet, çok daha iyi bir tanıtım yapabilirdik.

Ayşe: Bir yandan da amatör iş yapmanın artık ne kadar zor olduğunu öğrendik, profesyonel olmadan bazı işlerin yapılması çok zor.

Filiz: Bence kampanyalar yine örgütlenebilir, gönüllü bir sürü iş yapılabilir ama yayın olunca böyle oluyor. Ayın birinde bayide olacaksın. Ertelenemeyecek bir şey. O zaman gönüllülük yetmiyor.

Ayşe: Aramızda profesyonel gazeteciler olmasına rağmen...

Asuman: Ama sadece yazı işleriyle uğraşan gazeteciler.

Ayşe: Evet, profesyonel gazetecilik başka bir şey, yayın çıkarmak başka bir şey, ben kendimizi şöyle hissediyorum, hani süpermarketlere karşı bakkal vardır, tabelasını da kendisi yazar, malını da kendi alır, biz de o büyük basın kuruluşlarının karşısındaki bakkal gibiyiz, tanıtımımızı da kendimiz düşünüyoruz.

Filiz: Hep konuştuğumuz şey bu, yazı yazan kişiler aynı zamanda her şeye kafa yormak zorunda kalıyor. Basın artık gerçekten tekelleşti, bütün iş alanları ayrılmış durumda. Bizim için bu mümkün değil tabii.

Nesrin: Bizim hem avantajımız hem dezavantajımız olan bir şey var: ne tam profesyonel bir dergi ne de tam amatör bir dergi. İlk kez, sürekliliği olan dışa yönelik bir iş yapmaya çalışıyoruz, bir de bizim yapımız gereği, maddi olanaklarımız olsa bile yapamayacağımız şeyler var. Mesela ne bileyim bazı şeyleri yayın kurulunda tartışmak zorundayız, politik bir yayınız çünkü. Bu da zaman alan bir şey ama yayın kurulunun bizi beslemesinden vazgeçemeyiz. Her şeyi profesyonel olarak halledemeyiz.

Filiz: Tam profesyonel olmamanın zorlukları var ama gönüllü emek çok önemli. Hele bizim gibi bir dergi için. Mesela ben yıllarca basında çalıştım. derginin sıkışık günlerinde dergi çalışanları dışında da kimseden yardım isteyemezsin. Burada sıkışınca yayın kurulu devreye giriyor. "Gülnur bir yazı daha yaz," diyorsun. "Füsun bilmem ne paneline git," diyorsun. Gerçi konuşma söz konusu olunca "n'oolur" diye biraz ısrar ediyoruz ama, ne bileyim, "Nural orta sayfa hazırlar mısın? Handan İzmir'e gider misin?" filan herkes bir işin ucundan tutuyor. Pazartesi toplantıları dışında bir haber okuyan, aklına bir şey gelen arıyor.

Asuman: Yayın kurulu dışındaki destekler de çok rahatlatıyor. Neşe'yle Sertaç profesyonel reklamcı. Bizim afişleri tamamen gönüllü emekle hazırladılar, çok da güzel oldu. Başkalarına büyük paralar versek aynı şeyi yapamazlardı.

Filiz: İşte onun için gönüllülük çok önemli. Mesela dağıtımla ilgili problemlerimizi elden dağıtımla hafifletiyoruz. Çok profesyonel bir yayın olsak, okurlar elden dergi filan satmazlar.

Nesrin: Okurlarla diğer kadın dergilerininkinden farklı bir ilişki kuruyoruz.

Asuman: Ama o başka türlü ilişki bazen bizim elimize ayağımıza dolanıyor.

Ayşe: Merkez olmamız beklentisi var ya, hani her şeye burada çare bulunmalı. Basın da bunu yapıyor, "Feministler uyuyor mu?" diye. Hemen her konuda tavrımızın olması bekleniyor, çare bulmamız isteniyor. Burası da feministlerin merkezi gibi görülüyor, bizim istemediğimiz bir şekilde.

Nesrin: Bir şey olduğunda Kadın Bakanlığı da bizi arıyor okuyucular da. Mesela. 8 Mart'ta kimin ne yapacağını öğrenmek için bizi arıyorlar. Dayak yiyen kadın bazen Mor Çatı'dan önce burayı arıyor, en azından telefonunu sormak için arıyor.

Ayşe: Feminist kurumların yaygınlaşmamış olmasının etkisi var bunda, bir de muhalif politikanın yayınlar üzerinden yapılıyor olmasının etkisi var. Bir yayın bir merkez gibi görülüyor. Oysa *Pazartesi*, kadın hareketinin resmi yayın organı değil, bir parçası. Bağımsız bir parçası. Bunu galiba pek anlatamadık.

Nesrin: Şunun da etkisi var, Türkiye'de devlet "sosyal" bir devlet değil. Mesela dayak yiyen kadınlar için yeterince sığınak yok, tecavüze uğrayanlar için ayrı bir polis masası yok. Bazen kendi dışındaki kadınlara yönelik, sürekliliği olan ve kolay ulaşılabilen tek feminist odak biz görülüyoruz. Sen istediğin kadar iddiasız ol, kendini dergi çıkarmakla sınırla, sorunlarla karşılaşan kadınlar senin telefon çeviriyor, senin kapını çalıyor.

Asuman: Bu konudaki tavrın önceden konuşmamıştık, biraz da si

içinde öğrendik. Ben mesela ilk zam
lar kendimi kaptırıyor "Tamam
yapın, şunu da şöyle yapın" diye
vın içine giriveriyordum, sonra
olaylar sabahın köründe Es
ler'e giderek Adli Tıp muaye
için Ankara'dan gönderilen
dınları karşılayıp, arkadaşlık
meye varınca, "Ya biz dergi
karıyoruz" diyerek, belli bir
de durma gereğini gördüm.

Filiz: Bir sürü şeye de ka
sız kalamıyoruz, haber yapt
mız, haber için ilişki kurdu
muz kadınlarla da ilişkimiz
da kalınıyor.

Ayşe: Biraz da bizim ör
feminist kimliği sergileme
istenivor, boyle bir şey olam
biz de hareketin bir noktası
bir kaç kadınız, hiç kimsenin
minist hareket adına konuşn
gibi bir şeyi olamaz. Ama *Paz*
tesi nin önemi başka bence,
azından Batı'da bu kadar popı
olmaya çabalayan ve politik ola
doğru feminist bir yayın yok. A
ca bazı köşelerimizin daha ö
örneği hiç yok: erkek köşesi
görüntü politikasıyla ilgili yazılar
bi. Ayıp köşe gibi bir şey de bildiği
kadarıyla Türkiye'de daha önce
pılmadı. *Oya* diye bir dergide

tür bir takım yazılar vardı ama kadınların talrik olmasının romans üzerinden olmasına teslim olan bir tavrı vardı. Bunlar yeni denenen şeyler, önemli olduğunu düşünüyorum.

Filiz: Çok mükemmel olmasa da bunları denemek bile önemli ama başlangıçta iddia ettiğimiz gibi her sınıftan, her etnik gruptan kadın kendini bulabiliyor mu *Pazartesi*'de? Bence bulamıyor; bunları amaçlıyoruz ama istediğimiz gibi olmuyor, okurlarla bağlarımız bizi besleyecek düzeyde değil. Bu zenginlikte bir ilişki kuramadık.

Nesrin: Bir de öyle bir kadın dergisi mümkün mü? Esas olarak feminist bir dergi olarak ortaya çıktık ama sonuçta biz başka konulardaki tavrımızı da beyan ediyoruz. Mesela savaş meselesi. Bu gibi konularda politika üretmiyoruz, ama düşüncemizi ya da tepkimizi gizlemiyoruz; muhalif tavrımız ortada. Bu, daha baştan okur kitlesini sınırlayıcı bir şey.

Asuman: Dergiye yazı yazanlar arasında Müslüman feminist bir kadın yok ve Müslüman bir kadınla biz gidip röportaj yapıyoruz.

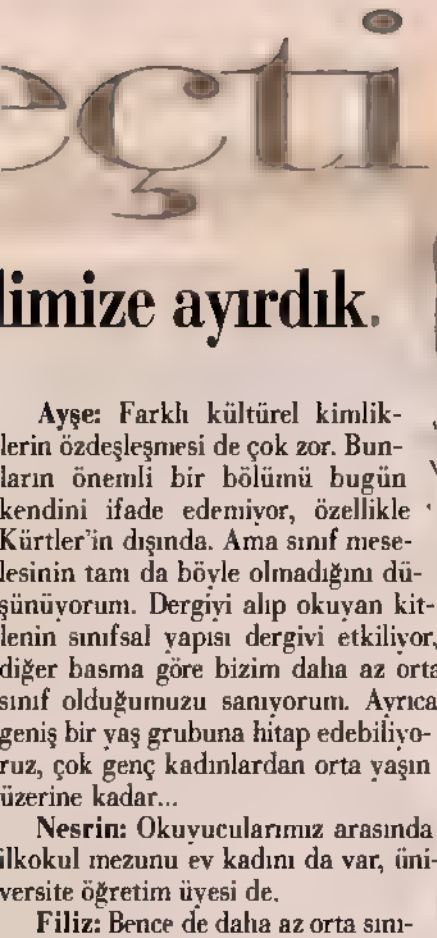

eçti

limize ayırdık.

Ayşe: Farklı kültürel kimliklerin özdeşleşmesi de çok zor. Bunların önemli bir bölümü bugün kendini ifade edemiyor, özellikle Kürtler'in dışında. Ama sınıf meselesinin tam da böyle olmadığını düşünüyorum. Dergiyi alıp okuyan kitlenin sınıfsal yapısı dergiyi etkiliyor, diğer basma göre bizim daha az orta sınıf olduğumuzu sanıyorum. Ayrıca geniş bir yaş grubuna hitap edebiliyoruz, çok genç kadınlardan orta yaşın üzerine kadar...

Nesrin: Okuyucularımız arasında ilkokul mezunu ev kadını da var, üniversite öğretim üyesi de.

Filiz: Bence de daha az orta sınıfız, ev kadınları, dar gelirli kadınlar *Pazartesi* okuyor, hatta bize yazıyor ama yoksulluğu kadın olarak nasıl yaşadıklarını yazmıyorlar. Beceremediğimiz şeylerden biri de on bin satışa ulaşamamak. Belki bu yapamadıklarımızla ilgilidir. Bir de elden dağıtım işini daha iyi örgütlememiz lazım.

Asuman: Ama doğru dürüst bir tanıtım kampanyası yapamadık ki.

Filiz: Onun önemi var ama, mesela ben gelmiş geçmiş bütün feministlerin yakın arkadaşlarına, tanıdıklarına önerecekleri bir dergi olacağımızı sanıyordum. Öyle bir şey olmadı.

Ayşe: Feministler kendilerim çok fazla ilgilendirmeyen bir dergiyi tavsiye de etmiyorlar.

Filiz: Yazı da yazmıyorlar. Belki biz de bir şeyleri eksik yaptık. Yeterince ilişki kurmayı beceremedik belki. Zaten biliyorsunuz, böyle eleştiriler de var. Bizim bütün bağlantılarımız yeni okur bağlantısı, dergiyi elden satanlar, dergiye yazı yazanlar dergi sayesinde tanıştığımız kadınlar. Eski arkadaşlarımız, eski feministler, birlikte kampanya yürüttüğümüz arkadaşlar çok içinde yer almıyorlar. En başta onlarla yaptığımız bir iki toplantı çok verimsiz geçti. Burada bir sorun var. Karşılıklı olarak bir şeyi beceremedik.

Nesrin: Türkiye'deki feminist hareket açısından *Pazartesi*'nin bir önemi var. Bir dönüm noktası. Feministler ilk kez kendi dışlarındaki kadınlara daha popüler bir söylemle kendi sözlerini iletmeye çalışıyor. Bu projeyi yürütenlerin dışında kalanlar böyle bir şeye hazırlıklı değillerdi galiba. Genellikle hiç teori yok diye eleştirildi; feministler arası tartışmalara yer verilmemesi eleştirildi. Ama biz, zaten eskiden beri feminist olan, mücadelede yer alan kadınlara değil, bunun dışındaki kadınlara seslenmeyi amaçlıyorduk. Fakat zaman içinde birçok feministin fikri değişti, en başta dergiyi eline alıp, "Bana bir şey vermiyor." diyenler arasında, "Bana pek bir şey vermiyor ama bu dergi anlamlı," deme noktasına gelenler oldu.

Filiz: Şu sıra başka bir şeyler olmadığı için de diğer feministlerle bir araya gelme şansımız çok az, aslında *Pazartesi* dışında başka işler de yapıyor olsaydık, farklı olabilirdi.

Nesrin: *Pazartesi*'nin bir handikapı da kadın hareketinin olmadığı bir dönemde çıkması. Eskiden tanışan bir takım feministlerin geçmiş hareketliliğin sermayesinden yiyerek çıkardıkları bir dergi olması. Bu handikap hâlâ sürüyor. Bazı yerlerde bir takım kıpırtılar var ama bir zamanlar olduğu gibi bir kadın hareketi yok. Oradan da beslenmiyoruz yani.

Filiz: Ben ara sıra kendime, "Başardık mı?" diye soruyorum.

Asuman: Dergi ilk çıktığında aldığımız telefonlar çok moral vericiydi. Müthişti. Telefonların birini kapatıyordık, öteki çalıyordu. Ben o zaman tamam oldu diye geçirdim içimden.

Filiz: Evet oradan bakınca öyle. Feminizm açısından baktığımızda politik gafların olmadığı bir dergi çıkarıyoruz diye düşünüyorum, ama üslup zenginliğinde pek başarılı değiliz. Basındaki arkadaşlar haberleri ele alış biçimimizi çok başarılı buluyorlar, sayfa düzenimizi filan çok beğeniyorlar. Ama aylık olduğumuz için, bir şeyi ele alana kadar gündem değişiyor. Bazen bir sürü haberi de atlamak zorunda kalıyoruz.

Ayşe: Bir de bu kadar angaje bir grubun, feminist bir grubun yaptığı iş üzerine herkes bir şey söylüyor, herkes açık bulmaya çalışıyor, bize uygulanan standartlar çok daha yüksek.

Filiz: Şimdiye kadar hayata geçen feminist projelerde çalışan profesyoneller, karar mekanizmalarında olmayan kadınlardı. *Pazartesi*'de ilk defa karar mekanizmasında olanlar profesyonel oldu, bu biraz da gönüllü çalışmayı azaltıyor. Şu geçirdiğimiz bir yıla bakınca, aslında bir yıl bir yayın organı için çok az bir zaman, günde en az sekiz saati birlikte geçirmeye alışmamış kadınlar birarada çalıştık, bir de bununla baş ettik.

Nesrin: Ve burada patron yok, herkes kendi üslubunda çalışıyor.

Asuman: Bir yıl aslında çok çabuk geçti. Aklımızda kalanlar da hangi sayıdaki hangi haber değil, haber dışında elimize ayağımıza dolaşanlar.

5 Eylül 1995, Salı
Dün gece pazartesi toplantısında çok az kişi vardı: Gülnur, Nesrin, Esra, bürodan da ben, Filiz, Semra. Ve toplantı sırasında Stella telefon edip "ATV haberlerini izleyin, dergiden alıntı yapılıyor," dedi. Hemen açtık. Müthiş gururlandık. Sibel Eraslan röportajımız, çok güzel, hiç saptırılmadan, dergi logosuyla birlikte uzunca bir süre haber oldu. Filiz havalara zıpladı. "Hadi içmeye," dedik. Nesrin'in arabasına doluşup Kaktüs'e gittik.
Asuman

5 Eylül 95, Cuma, 15.35
"Gitmeden birşey yaz kız" dedi Asuman. ne yazayım ki... İşte geldim, gidiyorum. şen olası bizim kızlar ve İstanbul.
Hülya

12 Eylül 1995 (Koskoca 15 yıl geçti)
Asuuu... Benim başıma Dr. Stress işini açtın, iyi ettin sanki. Evet doğru, konuşmayı seviyorum ama gece yarısı saat üç buçukta değil. Dün gece Edirne'den bir adam aradı ve dedi ki "Ben o siyahlı bayanı tanıyorum, hep televizyona çıkıyor, bu hanım gibiler çocukların beynini yıkıyor". Ben de, "Bu memlekette kimler beyin yıkıyor, ben ilkokuldan beri Demirel'i dinliyorum," dedim. (Ne cevap ama!)
Filiz Hanım!

14 Eylül, Perşembe
Çin'den dün geldim. İstanbul'u, büroyu, türkçe'yi, kral'ı özlemişim. işlere adapte olmaya çalışıyorum, ama yerden birkaç santim yukarıda yürüyorum gibi bir his var nedense, haziran okula başladı, büro çok tenha, şu anda fırtınalar çalıyor, herkes ya oynuyor, ya söylüyor, "benim klibim"! herkes bizi beğeniyormuş, gurur doluyuz, biraz hayalimiz gerçekleşti gibi hissediyorum, yani hem popüler, hem yerli, hem politik olarak doğru ve derin, acaba kendimizi abartıyor muyum?
ayşe

1 Kasım 1995
*AIDS'le ilgili araştırma yapan bir kadın grubu fahişelere ulaşamıyormuş yardım istiyor. Kadın ve çevre ile ilgili bir toplantı varmış ona da birini çağırıyorlar. Bu arada Filiz'in fotoğrafını çekmek için **Playmen**'den bir adam geldi. Büroda gecikmiş bir TÜYAP telaşı var. Semra rozetle ilgileniyor. Bu arada Ankara'dan bir grup kadın geldi, tam onlar çıktı, İpek (ensest yaşamış bir anne) geldi. Yanında da mantı toptancısı bir adam, İpek mantı yapıp satmaya başlamış, etiketlerin tasarımını ve logoyu yapmamızı istiyor. Akşama da gazeteciler davetli. Matbaadan Mustafa bey geldi, kâğıt örneği getirdi. Aşkım, Filiz ve Ayşegül TÜYAP'a malzeme taşıyorlar. Ayşe de ilanları dağıtmak için biraz önce çıktı... Eyvet, bugün başka ne oldu? Filiz bankaya çek bozdurmaya gitti, çekin kaşesini unutmuş, geldi, kaşe vuruldu geri gitti, kadın, "İmza da gerekiyor," deyince Filiz yeniden büroya döneceğini düşünüp telaşlanmış, ama sonra aklına kendisinin imzalayabileceği gelmiş. Çok sevinmiş, kendinden memnun büroya döndü. Şimdi akşamki davet için hazırlıklar başladı.*
Asuman

Sıradan bir iş arama macerası

- Zırr...
- Buyrun Zorteks tekstil.
- Gazete ilanınız üzerine arıyorum. Bilgi alabilir miyim?
- Hanfendi buraya gelip form dolduracaksınız.
- Biraz ön bilgi alsam boş yere gelmesem.
- Hayır hanfendi bilgi veremiyoruz buraya gelmeniz şart. İyi günler.
- Pardon geleceğim yerin adresini verin hiç olmazsa.
- Yazın. Enişte sokak, hanfendi yaşınız kaç?
- Otuz dört.
- 30'un üzerindeki müracatlar kabul edilmiyor. Çat.
- Zırr
- Buyrun Zorteks tekstil.
- Ben zaten otuz dokuzdum canımın içi. Çat.
- Zırr
- Alo kimsin canım?
- Gazete ilanınız üzerine arıyorum da, bilgi alabilirmiyim?
- Kaç yıldır biliyorsun?
- ??... neyi beyefendi?
- Logoyu kullanmasını! (logo'yu ne sanıyorsa)
- Beş yıldır.
- Ne mezunusun?
- Üniversite.
- Kaç yıl nerede çalıştın?
- Uç yıl şurada, beş yıl burada
- Ne gibi işler yaptın buralarda?
- Muhasebe.
- Muhasebeyi biliyor musun, bordro, yevmiye hep bunları bilmen şart.
- (Aklıma sahip olmam lazım, aklıma sahip olmam lazım) Evet beyefendi biliyorum.
- Benim Trakya'da yağ fabrikam var. Oradaki stokları gidip sık sık kontrol edeceksin, ben her istediğimde hık mık demeden raporlar hazır olacak. Buradaki bütün muhasebe işlerini yapacaksın. Yaşın kaç?
- Otuz iki.
- Kocan ne iş yapıyor?
- Yayıncı.
- Nasıl yani?
- (Aklıma sahip olmam lazım. Acaba yayıkçı mı anladı? Ama öyle anlasa, nasıl yani diye sormaz herhalde.) Kitap işleri gibi.
- Nerede oturuyorsun?
- Kadıköy'de.
- Nişantaşı'na nasıl geleceksin?
- Beyefendi ben daha önce de orada çalıştım. Bugüne kadar hiç yolumu şaşırmadan gidip geldim.
- Peki bütün bunları yaparım diyorsan ofisime gel. Engin beyi bul o seni bana getirsin!
- Ben senin ayağına gelemem, kusura bakma Çat.

(Telefonun bu rahatlığı var, karşılıklı konuşmalarda bu çok zor.)

- Bize kendinizi anlatın.
- (Herşeyi anlatsam mı. Yok yok elin adamına ne anlatayım, o bana anlatıyor mu?)
- Sizi dinliyorum.
- Şurda şu tarihte doğdum. Şu şu okulları bitirdim. Orda, burda, şurda çalıştım.
- Oralardan niye ayrıldınız?
- Özel nedenler.
- Bilmemiz gerekiyor.
- Bazıları kapandı, bazılarında huzursuzluk vardı.
- Niye kapandılar hep size mi denk geldi?
- (Şey evet küçükken kısmetim kapansın diye bahçedeki kör kuyuya kırk toplu iğnenin batırıldığı bir kalıp sabun atılmış o gün bugündür işlerim ters gider. Girdiğim işyeri kapanır. talihsizlikler peşimi bırakmaz. Öyleki bu üzerinde yaşadığım coğrafyanın rejimini bile sık sık çıkmaza sokar, hatta bir keresinde sırf bu yüzden, yani memleketin kötü gidişatının sorumlusu olarak yargılandım bile. Neyseki mahkeme salonundaki görümcemin okunmuş suyu heyete doğru serpmesi sonucu hakim suçsuzluğumun farkına vardı beraat ettim.)
- Peki geçelim. Çalışmadığınız zamanlarda ne yaptınız?
- !?
- Evli misiniz, eşiniz ne iş yapıyor, işyeri nerede, kaç yıldır bu işi yapıyor.
- Evliyim. Eşim yayıncı. Ona da mı iş vereceksiniz?
- Hanfendi burada çalışacak elemanın herşeyini bilmek zorundayız. Çocuğunuz kaç yaşında kim bakıyor?
- On beş yaşında, kimseye ihtiyacı yok. (Çok yok)
- Pardon kaç yaşındasınız?
- Otuz dokuz.
- Otuz beşin üzerinde prensip olarak eleman almıyoruz.
- Daha genç olunca hamilelik, küçük çocuk gibi durumlar engel oluyor. Bu yaşta çocuğu olanın da yaşı çok geliyor çelişki yok mu?
- Bizi ilgilendirmez. O sizin probleminiz. Biz sizi gerekirse ararız. (Hadi yallah)
- İyi günler beni falanca bey gönderdi. (Bu kez telefonda değil, bir işyerindeyim.)
- Ha evet zaten telefon etmişti. Hoş geldiniz. Siz daha önce şurada çalıştınız değil mi?
- Evet ben de sizi hatırlıyorum. Nasılsınız?
- Koşulları öğrenebilir miyim?
- Tabii burası tam bir aile ortamıdır (Eyvah insana iki aile ortamı biraz fazla haksızlık değil mi?) Herkes birbirine yardım eder. Mesai mefhumu yoktur. İşimiz bitince gideriz. Yalnız sizin pozisyonunuzda mesai biraz daha uzun sürüyor. Diğer arkadaşlar sabah 8.30 da gelip akşam 20.00'de gidiyor. Haftada birkaç gün 9-10'u buluyor ama sizin için biraz farklı 10-11 hatta 12'yi bulacak. İşler çok yoğun, yalnız cumartesi 4-5 gibi işi bırakıyoruz. Ayda iki kere pazar günleri de çalışıyoruz.
- Ama işyeri tam da şehrin kenarında bir dağda, belli bir saatten sonra araba yok. Nasıl olacak? Benim çocuğum falan.
- Merak etmeyin benim arabam var ben karşıya geçiyorum. O saatten sonra sizi ben bırakırım. Aile, çocuk işlerine gelince onları kısmen unutmanız gerek . Bakın ben de evliyim ama eşimle tatillerde görüşebiliyoruz. (Seninle ben çok mutlu olacağız demiyor ama yüzünden anlaşılıyor.)
- Peki, ben teşekkür edeyim, hoşça kalın (üstü kalsın).

...Bıkmadım. İş aramaya devam ediyorum.

Dilek, İstanbul

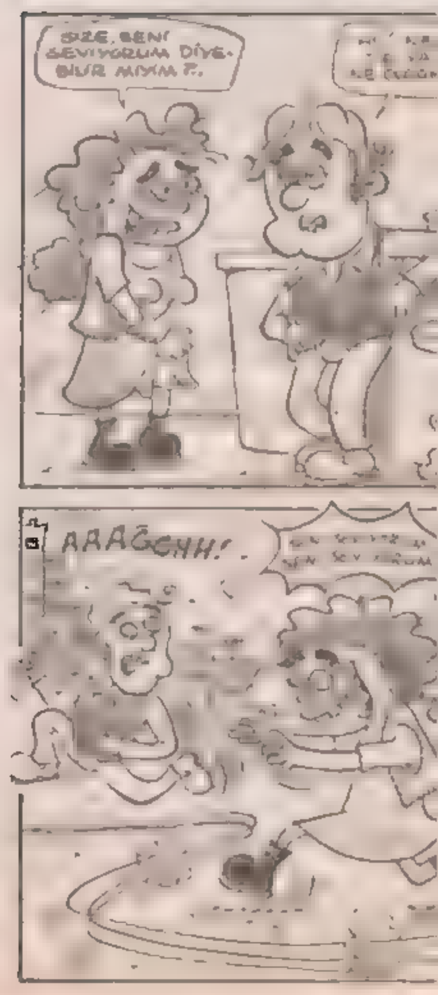

Aşkı uğruna korsan oldu!

Geçtiğimiz pazar günü, İngiliz Havavolları'ın Boeing 727 tipi uçağı Londra-İstanbul seferini yaparken kaçıran ve İRA militanı olmasından kuşkulanılan Timothy Brown adlı hava korsanının, uçağı bir Türk kızına duyduğu aşk nedeniyle kaçırdığı anlaşılmıştır. Yozgat'ın bir kazasında oturduğu belirlenen on altı yaşındaki S.A.'nın fotoğrafını basın mensuplarına gösteren Timothy, söz konusu fotoğrafı kızın İngiltere'de işçi olan amcasının evinde gördüğünden beri gözüne uyku girmediğini, niyetinin ciddi olduğunu, evlenmek istediğini söylemiştir.

Olayın duyulmasıyla birlikte, S.A. ailesi ve yerel merciler tarafından hiç vakit geçirilmeden önce tartıya, sonra da bekâret kontrolüne sevkedilmiştir. Kızın 93 kilo 270 gram ve bakire olduğunu gösteren rapor önce İngiliz makamlarına, ardından dünya basınına ulaştırılmıştır. Olayla ilgili olarak görüşlerine başvurduğumuz, son günlerde uluslararası aşklar konusundaki derin tahlilleriyle dikkat çeken *Milliyet* yazarı Nazım Alpman, "Hayret yani! Ağır siklet bir Turk pilici... Yani hem Türk hem de şişman, Türk delikanlılarını anladık ama bu herif hiç mi kadın, kız görmemiş?" demiştir. İngiliz *Sun* gazetesinde çıkan bir habere gore Timothy'nin annesi, "Tim yüzündeki çillerden ötürü kompleksli, içine kapanık bir çocuktur. Yine de bu yüzden uçak kaçıracağım hiç düşünmemiştim," şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Bu arada S.A.'nm amca ve dayı oğulları, "Namusumuz iki paralık oldu, kimsenin yüzüne bakamıyoruz." diyerek Timothy'nin kendilerine teslim edilmesini istemişlerdir. Timothy'nin Müslümanlığı ve sünnet olmayı kabul edeceğini açıklaması İngiliz *Sun* gazetesinde "Skandal!" manşetiyle verilmiş, bu açıklamaya rağmen, uğruna uçak kaçırılan S.A. derhal imam nikahıyla amcaoğullarından birinin himayesine verilmiş ve kendisinin bu konudaki görüşleri alınamamıştır.

Basın mensuplarının konuyla ilgili sorusunu yanıtlayan Semra Özal, "Bana da gerek yurtdışından gerekse de yurtiçinden evlenme teklifleri geliyor. Ama tabii durumumuz aynı değil," şeklinde konuşmuş, Tansu Çiller ise basına yaptığı açıklamada. "Türk-İngiliz ilişkilerinin bu yüzden bozulmasına müsaade etmem. Gençlerin biraraya gelmeleri için elimden geleni yapacağım. Ya olacak, ya olacak. Benim kıydığım nikâhta keramet vardır. Bir sorununuz olursa bana gelin," demiştir. Cumhurbaşkanı Suleyman Demirel ise, gençlerin haklarını ararken hukuk dışı yollara başvurmamaları gerektiğini hatırlatmış, havayollarımn uçak kaçırınakla aşınmayacağını da sözlerine eklemiştir.

Nesrin Tura

emizin hanesi

mahallenin çocukları, ödev konularım Emine Hanun'a söyleyip sessizce bekliyorlar, Emine Hanım işe yarayacağını düşündüğü kitapları seçip önlerine koyuyor ve başlıyor onlarla birlikte çalışmaya. Artık Osmanlı padişahlarının isimlerinin sırayla yazılması mı gerekiyor, solucanın kan dolaşımının çizilmesi mi, ne gerekiyorsa karınca kararınca yardım ediyor. Mehmet Akif'in "Çanakkale Şehitleri' şiirini çocuklara okurken, "Neler yaşadı bu millet" diyerek ağladığı da oluyor ama "olsun" diyor, "Okumak isteyen çocuklara yardım etmeye hazırım, iyi ki şu gazeteler kitap ansiklopedi dağıttı da bir işe yaradı, şimdi bilgisayar dağıtmaya başlamışlar. duydum, yine kupon toplamaya başlasam mı acaba diye düşünüyorum, bizim çocuklar bilgisavarı da tanımış olurlar, işlerine yarar belki, ama lopitop mu neyse birşey de diyorlar, onu çıkaramıyorum, bilgisayarın nesi olur ki, normal bir bilgisayar değil mi?

Jale

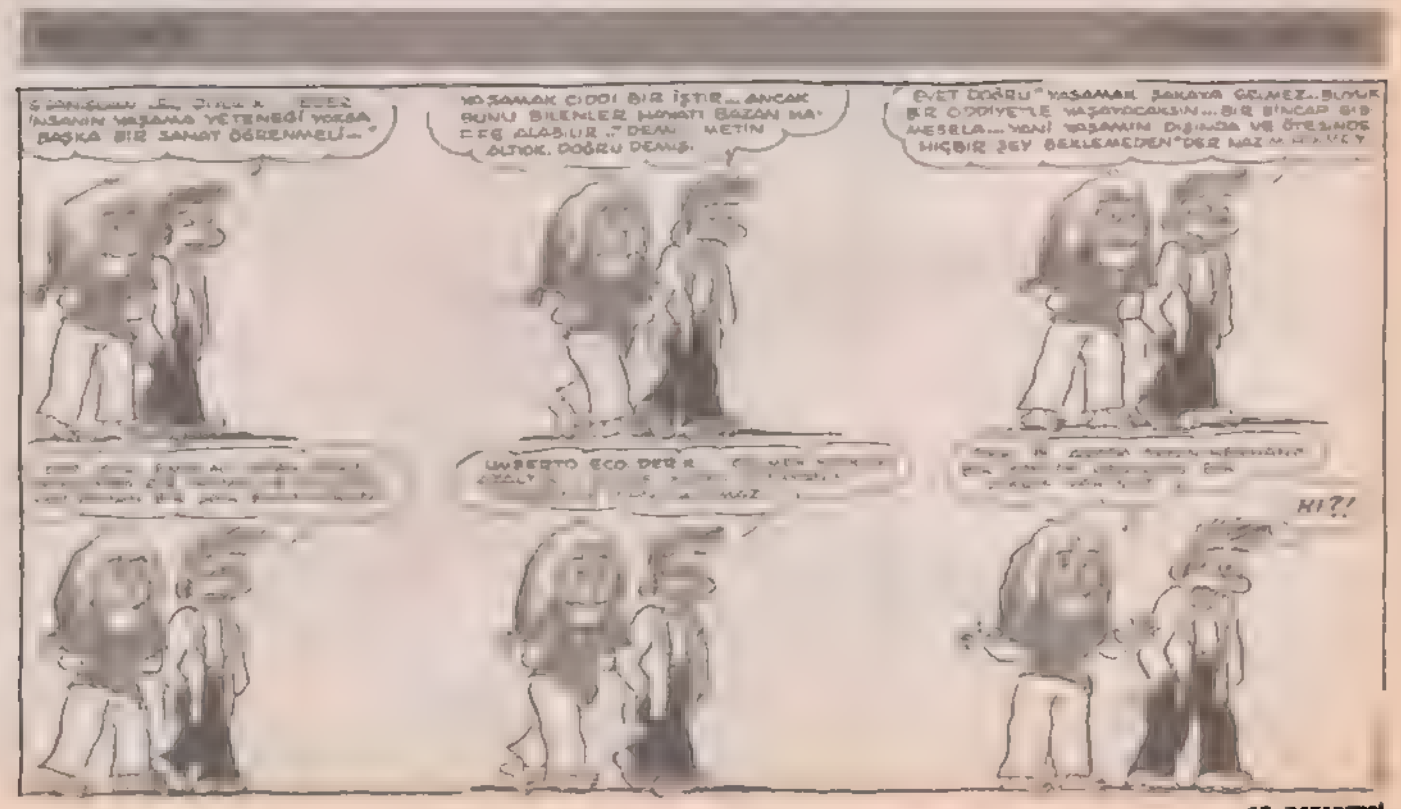

Yazın gelişi canınızı sıkmasın...

Öncelikle yağı ve şekeri olabildiğince az tüketmeyi ilke edinin, ama yemeğin tadından ve görünüşünden taviz vermeyin. İşte sağlıklı ve zevkli beslenerek gereksiz birikimlere yol açmayacak bir diyet için birkaç ipucu.

Her zaman gittiğim jimnastik salonu, haftanın aynı günü ve saati olmasına karşın iki misli doluydu. Soyunma odasında duyduğum konuşmalardan, baharın, dolayısıyla da yazın yaklaşmasıyla daha çok kişinin fazlalıklarını atma derdine düştüğünü anladım. Salonda çalışanlardan biri daha sonra bunun her yıl avım olduğunu söyledi. Her yıl bahar aylarında aynı müşterilerin hücumuna uğrarlarmış. Bu da, kilo verme derdiyle bahar aylarında jimnastiğe başlayanların, bir dahaki baharda başladıkları noktaya döndüklerini gösteriyor. Sık kilo alıp vermenin ise sağlık açısından hiç de iyi sonuçlar vermediğini biliyoruz. Sonbahar ve kış ayları boyunca sessiz ve sakin bir biçimde pedallara basıp, ağırlıklar kaldırarak kaslarımı çalıştırırken doğrusu yazın giyeceğim mayoyu düşünmüyordum. Yaşını gereği yağların kaslarımda daha kolay yerleşeceğini, mahkeme kararıyla bile onlardan kurtulamayacağını biliyordum. Ama bu konu beni yalnızca mayo giyeceğim zaman değil oturup kalkarken, yürürken de ilgilendiriyor. O yüzden de bir süredir düzenli hareket etmeyi ilke edindim. Şimdiye kadar niye yapmadığıma da şaşıyorum. İnsan istedi mi pekâlâ zaman buluyor. Mali külfete gelince; sürekli değil ama arada bir salona gitmenin kesenize yıkıcı bir etkisi olmayacağını düşünüyorsanız bunu yapın. Devamını evde kendi kendinize getirmeniz mümkün, ille de alet şart değil. Önemli olan sistemli ve bilerek, üşenmeden her gün bu işe zaman ayırmak. Bisiklet hareketini hepimiz biliyoruz; yuruyuş ve koşma içinse hiç de "yuruyuş bandı gerekmiyor. Atlamak için ip, kaldırmak için biraz ağırlık bulmanız ise hiç zor değil. Yeter ki bunu yapmayı istevin.

Bu arada gazete ve dergilerde de bol bol diyet örnekleri boy göstermeye başladı. eh tabii yaz geliyor! Bu örneklere bakarken insan ister istemez, "Bu bir çeşit işkence yöntemi mi?" diye duşünüyor. Oysa yeme-içme bir anlamda keyifli yaşamanın bir parçası olmalı. Peki bu diyetler hep böyle tatsız ve yetersiz olmak zorunda mı? Kesinlikle hayır! Öncelikle yağı ve şekeri olabildiğince az tuketmeyi ilke edinin, ama yemeğin tadından ve görünüşünden taviz vermeyin. bu kadarı bile yeterli. İşte sağlıklı ve zevkli beslenerek gereksiz birikimlere yol açmavacak bir diyet için birkaç ipucu:

• Şimdi taze patates zamanı. Bu çok besleyici ve zengin lezzetli sebzeyi fırınlayıp haşlayarak, nane ya da dereotuyla süsleyerek. hatta çorbanıza rendeleyerek veya yağ katmadan püre yaparak zevkle, korkmadan yiyebilirsiniz.

• Hiç yağ içermeyen pirinci tek başına yemek zordur. Şimdi kendinden aromalı pirinçler de var. Haşladığınız zaman nefis kokulu ve lezzetli olduğundan zenginleştiricilere gereksinim kalmaz.

• Derisi yüzülmüş piliç parçalarını hafifçe hardallavıp mısır ununa bulayarak fırında pışırdığınızde, gönül rahatlığıyla ve zevkle yiyeceğiniz bir öğüne sahip olursunuz

• Çorbalarda ve yemeklere kattığınız soslarda zararsız bir kremamsı görünum ve tad için yağsız süt kullanın. Hiç fark olmadığını göreceksiniz. Ayrıca çorba ve soslarda besleyici ve zenginleştirici olarak patates püresini denevin, gerçekten çok lezzetli.

Hiç yağ içermeyen gıdaları, yine yağsız katkılarla zenginleştirerek korkusuzca yiyebilirsiniz. Peki eğer üzerinde yazmıyorsa bir besin maddesinin ne kadar yağ içerdiğini nasıl bileceğiz? Bilenlere sorarak tabii. Ben de size aktarmak üzere, en çok tükettiğimiz bazı besinlerin yağ içeriğini sordum; Bir haşlanmış yumurta 6.3 gr. yağ içerirken, beyazında hiç yağ yok. Bir dilim beyaz ekmekte 2.3 gr., bir fincan -yağ katmadan haşlanmışmakarnada 1 gr., bir fincan kabuklu pirinçte 1.8 gr.. beyaz ya da kokulu olanlarda 0 gr.. bir fincan bulgurda 2.6 gr., 30 gr. yağsız beyaz peynirde 6 gr. yağ var. Balıkların içinde en masumları 100 gr. kadar yağsız konserve ton (0.4 gr.) ile aynı miktar fırında mezgit (0.8 gr.). Buharda pişirilmiş karidesin de 100 gr. kadarı 0.9 gr. yağ içeriyor. Hani aklınızda bulunmasını isterseniz...

Füsun Özlen

UNUTAMAYACAKLARI BİR KAMP...

9-16 yaş öğrenciler için

Yabancı öğretmenler ve konuklara birlikte, İngilizce, Almanca, Fransızca dersleri, müzik, dans, kültürel ve sportif faaliyetler, İzcilik.

17 gün Paşamanı Adası'nın temiz sahillerinde deniz, güneş ve doğayla içiçe

Pazartesi okurlarına taksit olanağı.

GÜLİVER ULUSLARARASI YAZ OKULLARI VE DİL HİZMETLERİ LTD.

Levent Tel: (0212) 280 97 57, 282 81 09 Fax:282 81 00

Beşiktaş Tel: (0212) 260 41 90, 260 26 48 Fax:260 26 48

Kadın olmanın keyfi

Kadınların, erkeklerden biyolojik olarak farklı olan üreme kapasitelerinin etrafında şekillenen ve biyolojik olmaktan çok toplumsal olan sorunlarından, üremeye ilişkin haklarından söz eden ve geçen sayımızda yayımlamaya başladığımız yazıya devam ediyoruz.

Cinsel yolla bulaşan hastalıklar

Cinsel yolla bulaşan hastalıkların görülme sıklığı bütün dünyada yüksektir ve giderek de artmaktadır. HIV/AIDS salgınının ortaya çıkmasıyla bu durum daha da tehlikeli bir hal almıştır. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar özellikle bazı gelişmekte olan ülkelerde, kentlere göçün yoğun, ekonomik durumun kötüleştiği bölgelerde daha hızlı bir artış göstermektedir. Cinsel yolla bulaşan hastalıkların erkeklerden kadınlara geçme olasılığı, kadınlardan erkeklere geçme olasılığından daha yüksektir. Buna ek olarak kadınların içinde bulundukları sosyal ve ekonomik güçsüzlükler ve cinsiyetler arası güç ilişkileri hem evlilik içinde hem evlilik dışında cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı gerekli önlemleri alma, örneğin erkeğe prezervatif kullandırtma olasılıklarını azaltmakta, dolayısıyla bu hastalıklara yakalanma risklerini arttırmaktadır. Cinsiyetler arasındaki güç ilişkileri kadınların eşlerinin riskli cinsel davranışlarını engellemesini ya da kendilerini korumalarını güçleştirmektedir. Bunun dışında birçok kadın ve kız çocuğu fuhuşa itilmekte, profesyonel seks işçilerinin içinde bulundukları durum, bu kadınların koruyucu önlemler almalarını güçleştirmektedir. Kadınların kendilerini cinsel yoldan bulaşan hastalıklardan korumaları için geliştirilen yöntemler kadın prezervatifiyle sınırlı kalmıştır. Bu yöntem de hak ettiği yaygınlığa ulaşamamıştır. Kadınların cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunabilmesi için yeni yöntemlerin araştırılmasına gerekli kaynaklar ayrılmalıdır.

Cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı toplumun takındığı tutum, kadınların çoğunun belirtilerini gizlemelerine yol açmakta, dolayısıyla tanı ve tedavi olanaklarının araştırmalarına engel olmaktadır. Sonuçta kadınların cinsel yolla bulaşan hastalıkların uzun dönemdeki kısırlık ve dış gebelik gibi olumsuz sonuçlarına maruz kalma riski artmaktadır.

Cinsel yolla bulaşan hastalıkların ve üreme organlarının diğer enfeksiyonlarının tanı ve tedavisi üreme sağlığı hizmeti veren bütün kuruluşların görevi olmalı, bu konuya kaynak ayrılmalı, sağlık çalışanları bu enfeksiyonların erken tanı ve tedavisinde özel eğitim görmelidir. Sorumlu cinsel davranışın benimsenmesi ve cinsel volla bulaşan hastalıkların önlenmesi konusunda her iki cinse yönelik, gençleri de içeren yaygın eğitim yapılmalıdır. Kadınların statülerinin yükseltilmesi ve cinslerarası eşitsizliklerin giderilmesi cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesine de önemli katkılarda bulunacaktır.

Kadınların da dünya üzerinde hakça ve eşit bir konumlarının olmasına ve doğanın kendilerine sunduğu cinselliği ve doğurganlığı keyfini çıkararak yaşamaya hakları vardır.

Beden bütünlüğünü koruma hakkı

Kadınların beden bütünlüklerini koruma hakları vardır. Bu ilkeye göre kadınlara yönelik şiddet, genç yaşta evliliğe zorlama, fuhuşa zorlama ve kadının ya da kız çocuğunun bekâret muayenesine zorlanması lanetlenmeli ve önlenmesi için gerekli yasal ve toplumsal önlemler alınmalıdır. Kadının üreme organlarının kullanım hakkının başkasına (kocasına) ait olduğu düşüncesinden kaynaklanan evli kadınların gebelik sonlandırtmak veya tüplerini bağlatarak gebelikten korunmak gibi kendi bedenleri üzerindeki tasarruflarında eşlerinden izin almaları zorunluluğu kaldırılmalıdır. Benzer şekilde boşanmadan sonra "iddet müddeti" içinde yeniden evlenmek isteyen kadının gebe olup olmadığının tıbbi raporla kanıtlanması uygulamasına son verilmelidir.

Kadınların üreme organları bedenlerinin önemli bir parçasıdır. Kadının doğurganlık çağı içinde ya da dışında olması, bu organların üzerindeki söz ve karar hakkını etkilememelidir. Kadının bunlara yönelik bütün tedavi ve girişimlerden (rahmin alınması, ışın tedavisi uygulanması, yumurtalıkların çıkarılması, meme ameliyatı vb.) önce, hastalığının niteliği, tedavi seçenekleri, bu tedavilerin bütün sonuçlarıyla birlikte yarar ve zararları hakkında TAM ve DOĞRU bilgi sahibi olmaya, tedavi seçeneklerini hekim(ler)iyle tartışmaya ve doğru ve tam olarak bilgilendikten sonra tedavi konusunda nihai kararı vermeye hakkı vardır. Toplumda var olan cinsiyetçi düşünce tarzının tıp uygulamalarındaki izleri ortaya çıkarılmalı, sorgulanmalı ve düzeltilmelidir.

Sağlıklı yaşam hakkı

Üreme sağlığı, üreme sisteminde, üreme işlevleri ve süreçlerinde yalnızca hastalık ve sakatlık olmaması değil, tam bir fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik halidir (Kahire Nüfus Konferansı, 1994) Bu tanım kadının tatmin edici ve güvenli bir cinsel yaşamının olmasını, üreme kapasitesine sahip olmasını ve bu kapasiteyi istediği zaman ve sıklıkta kullanma özgürlüğünü içerir. Kadının üreme sağlığını korumak ve bozulduğunda kazanmak için gerekli olan bütün tıbbi ve sosyal desteklerden yararlanmaya hakkı vardır. Sağlık hizmetlerini alırken kişiliğine, ruhsal ve bedensel bütünlüğüne gereken saygı ve özen gösterilmelidir

Kadınlar yalnızca üreme sağlıkları değil genel sağlıklarının da korunması, tanı ve tıbbi tedaviye ulaşma konusunda da cinsiyetleri ya da sosyal ve ekonomik güçsüzlükleri ve eğitimsizlikleri yüzünden zorluklar ve eşitsizlikler yaşamaktadırlar. Kadınların sağlıklı yaşam hakkım kısıtlayan bu tür engellerin kaldırılması ve durumlarının düzeltilmesi için desteklenmeleri gereklidir.

Doğum öncesi cinsiyet tayini ve dişi fetüslerin (cenin) düşürtülmesi gibi tıbbi ahlaka da aykırı olan uygulamalar lanetlenmeli ve bunların ortadan kaldırılması için gerekli yasal ve toplumsal düzenlemeler yapılmalıdır.

Doğumdan sonra kız bebeklerin -bazen çocuk sayısını kısıtlayan nüfus politikaları, bazen de aşırı yoksulluk yüzünden daha da belirginleşen-erkek bebeklere göre daha kötü bakılması, daha kötü beslenmesi ve sağlık hizmetinden ve koruyucu önlemlerden daha az yararlanması gibi yaşamlarını tehdit eden durumların önlenmesi için gerekli toplumsal politikalar geliştirilmelidir. Kadınların da dünya üzerinde hakça ve eşit bir konumlarının olmasına ve doğanın kendilerine sunduğu cinselliği ve doğurganlığı keyfini çıkararak yaşamaya hakları vardır.

Dr. Nuriye Ortaylı

Gelini Belkis Hanım ve torunlarıyla.

Aziz Haydar (sağdan ikinci) ablası ve akrabalarıyla.

"İlkler"e irfan yuvası olmuş bir okul

Erenköy Kız Lisesi

Bugünkü Erenköy Kız Lisesi'nin harcında Aziz Haydar'ın yüreğinin ve emeğinin bulunduğunu biliyor muydunuz?

Seksen beş yıllık öğretim hayatıyla en eski kız okullarından biri olan Erenköy Kız Lisesi, Kız Numune Mektebi olarak Rıdvan Paşa Koşkü'nde açılmış. Aziz Haydar okulun ilk ve orta kısımlarını tamamen kendi olanaklarıyla kurmuş. 1916'dan itibaren lise olarak öğretime devam edilmiş. Duvarları boy aynaları, salonları heykellerle bezeli olan eski köşk 1945'te çıkan bir yangında ne yazık ki kül olmuş. Bugün temeli 1946'da atılan ve 1954-55'de tamamlanan yeni binada öğretime devam ediliyor. Aziz Haydar Hanım'ın izini sürerek, kuruluşunda büyük emeği olan Erenköy Kız Lisesi'ne gittiğimde, bu öncü kadın hakkında yeterli bilgi ve belge bulunmayışı doğrusu beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Ne var ki, okulun müdiresi sayın Çiğdem Aktuna'nın verdiği mezunlar listesinde çeşitli alanlarda yetkinliklerini kanıtlamış olan kadınları görmek Aziz Haydar'ın çabalarının ne kadar anlamlı olduğunu bir kez daha anımsattı bana.

İşte çoğu kendi alanlarında "ilkler"den olan bu kadınların EKL'den mezun oldukları yıl sırasıyla ad ve meslekleri:

Melâhat Yönet	1921	Kimyager
Dr. Saadet Gönen	1923	Türkiye'de ilk kadın radyolog
Melâhat Ruacan	1923	Türkiye'de ve dünyada ilk kadın Yargıtay üyesi
Behire Duru	1926	Türkiye'de ilk kadın diş doktoru
Prof. Dr. Nüzhet Gökdoğan	1928	Astronomi öğretimine ve astrofizik araştırmalarına önemli katkıda bulunmuş ilk bilim kadınlarından
Neriman Hızır	1928	Türkiye'de ilk defa sistemli eğitimle çocuk yuvası açan ve radyoda ilk çocuk saati yayını yapan eğitimci
Belkis Derman	1928	Eczacı (ilklerden)
Dr. Melâhat Özgü	1928	Ankara Üniv. Tiyatro Kürsüsü Profesörü (ilklerden)
Dr.Seniha Tunakan	1928	Ankara Üniv. Antropoloji Profesörü (ilk)
Dr. Melâhat Çağlar	1928	İstanbul Üniv. Zooloji Profesörü
Madelet Hanay	1929	Vergiler Temviz Komisyonu Üyesi (ilk)
Dr.Leman Tomsu	1929	Mimar (ilklerden)
Münevver Goze	1929	Mimar (ilklerden)
Nebahat Kunt	1930	Emniyet Müfettişi (ilk)
Şükran Esmerer	1932	Türkiye ve dünyada ilk kadın Danıştay üyesi
Fahrünnisa Yetmen	1932	Türkiye'de ve dünyada ilk kadın Sayıştay üyesi
Yük. Müh. Mülhime İnce	1932	Türkiye'de ilk su mühendisi
Prof. Dr. Jale İnan	1934	İstanbul Üniv. Klasik Arkeoloji

Savaşlarında cephe gerisinde gönüllü hemşire olarak çalışan Aziz Haydar Hilâl-i Ahmer'de de çalışmıştır. İzmir işgalden kurtarıldıktan sonra Çankaya'ya şükranlarını sunmak için çıkan on-on beş hanımın arasında Aziz Haydar da bulunuyordu. "Sıra ile Gazi Mustafa Kemal'in elini sıkıp tebriklerini sunarken sıra Aziz Haydar Hanım'a gelince Gazi bir an duraklıyor 'Oo! Sen misin Aziz?' diyor ve elini öpüyor. Sonra öbür hanımefendilere çocukluk arkadaşının elini bırakmadan şu açıklamayı yapıyor: 'Biz erkekler vatanın kurtarılması için çalışırken, devletimizden maaşımızı da aldık, Halbuki Aziz Haydar aynı fedakârlıkları devletten bir kuruş almadan yaptı'"*

Pek çok işi bir arada yürütmekte başarılı ender insanlardan olan Aziz Haydar, İzmir Sıhhat Müdürlüğü Yuvasında yöneticilik, daha sonra İstanbul'da Darüleytam'da (Yetimler Yurdu) tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptı. 1940'larda Ankara Yardımseverler Derneği'nde çalıştı.

Belkıs Hanım'ın anılarına döndüğümüzde Aziz Haydar'ın tarih bilgisinin çok kuvvetli olduğunu, zaman zaman Atatürk'ün bile ona danıştığını öğreniyoruz. Atatürk'ün ilk kadın milletvekilliği için Aziz Hanım'ı önerdiğini, fakat Rumelili olduğundan dolayı Meclis'te kabul görmediğini özellikle belirtme gereği duyuyor Belkıs Hanım. "Ayrıca çok iyi keman çalardı, öykü ve şiirleri de vardı teyzemin," diyor.

Aziz Haydar Hanım'ın çok mütevazı bir yaşam sürdüğünü son yıllarına kadar babasından kalan emekli maaşını bile devletin zararına olmasın diyerek almadığını, ömrünün son yıllarını oğlu ve gelini ile geçirdiğini anlatıyor.

Aziz Haydar dolu dolu yaşamış; yaptığı herşeyi hiçbir karşılık beklemeden yapmış, kadın ve erkeğin cinsiyetlerinden dolayı değil, sadece insan oldukları için değer göreceği bir toplum yaratılması yönünde çaba harcamış ve kadınlar için eşitlik yolunu açmaya çalışmıştı.

Feryal Saygılıgil

* Nezihe Araz. "Eğitim Savaşının Öncüsü Aziz Haydar Hanım" *Milliyet Gazetesi*, Temmuz 1988.

Osmanlı Müdâfaa-i Hukûk-ı Nisvân Cemiyyeti

(Osmanlı Kadın Hukukunu Savunma Derneği)

Osmanlı Müdâfaa-i Hukûk-ı Nisvân Cemiyyeti 28 Mayıs 1913'de kuruldu. Cemiyetin başlıca amaçları okullar açarak kadınların eğitim düzeyini yükseltmek; yüksek öğrenim hakkı elde etmek; kadınların erkeklere bağımlılığına ve yoksulluğuna son vermek için onları çalışma hayatına dahil etmek; dışarda çalışmaya uygun, kullanışlı bir kıyafet geliştirmek; evlenme kurallarını gözden geçirerek, kadınların aleyhine olan gelenekleri yıkmak; çocukları bilimsel gelişmeler doğrultusunda eğitecek anneler yetiştirmek ve kadınların toplumsal hayatta yer almalarını sağlamaktı.

Mezhep ayrımı gözetilmeksizin her Osmanlı kadını cemiyete asli üye, yabancı kadınlarsa yardımcı üye olabiliyordu. Giriş ücreti bir defaya mahsus olmak üzere 20 kuruş, aylık aidat ise en az 5 kuruştu.

Cemiyetin yayın organı ilk 100 sayısı günlük, sonra haftalık çıkan *Kadınlar Dünyası* vdı. *Kadınlar Dünyası*, 1914'den sonra kesintilerle de olsa, yayımını 1921'e kadar sürdürdü. Yazı kurulunun tümü kadınlardan oluştuğu gibi, sahibi de, mürettipleri de kadındı. İlke olarak yalnızca kadınların yazılarına yer veriliyordu. Ulviye Mevlan, Aziz Haydar, Emine Seher, Belkıs Şevket, Mükerrem Belkıs ve daha bir çok kadın cesaretle kaleme aldıkları yazılarıyla kadınların durumu ile ilgili pek çok soruna parmak basıyor, çözüm arıyordu. Memleket ve dünya meselelerinden haberdar olan kadınlar olayları değerlendirerek yorum getirmekten geri kalmıyordu.

Kaynaklar:

• Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Kadın Araştırmaları, 1994.

• Aynur Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, İmge Kitabevi Yayınları. Ocak 1993.

Bütün servetini ve mücevherlerini bağışlayarak "Ana" mektebi açtı. Erenköy Kız Lisesi'ni kurdu. *Kadınlar Dünyası*'nda eşitlik ve özgürlük isteyen yazılar yazdı.

Aziz Haydar bir mitingde.

Aziz Haydar

Osmanlı kadınının ikinci sınıf insan muamelesi görmesine ve erkeklerin tahakkümü altında ezilmesine karşı çıkan, evliliğin görücü usulü ile değil tanışarak gerçekleşmesi, kadınların öğrenim ve çalışma hakkına sahip olarak toplumsal hayata katılabilmeleri için mücadele eden Meşrutiyet döneminin bilinçli ve isyankâr kadınlarındandır Aziz Havdar.

Mora'da, Tırhala Belediye Başkam olan Haydar Bey'in 1881'de bir kız çocuğu dünyaya gelir. Haydar Bey daha önce yitirmiş olduğu oğlunun yerine koyar bu kızı; ona bir erkek adı verdiği gibi, silah kullanmayı ve ata binmeyi de öğretir. Aile 1883'de babanın görevi gereği Selanik'e taşınır. Ali Rıza Efendi ve eşi Zübeyde Hanım'a komşu olurlar. Mustafa Kemal'le Aziz Haydar'ın ilerideki yıllarda da sürecek olan arkadaşlıkları böyle başlar.

Aydın bir insan olan Haydar Bey, kızının iyi bir eğitim görmesi için elinden geleni yapar. Aziz, Fevziye ve Terakki Mektepleri'ni bitirir; çağdaş yayınları izleyerek, babası ile sık sık memleket meselelerim tartışarak yetişir. Babanın kişiliği hakkında bir havli ipucu olmasına karşın ne yazık ki annenin adı bile geçmediği için, onun küçük Aziz'in hayatını nasıl etkilemiş olabileceğini kestirmemiz mümkün değil.

Ailenin tek çocuğu olan Aziz Haydar evlendiği zaman baba adını değiştirmez. Uzun sürmeyen bu evlilikten bir oğlu olur. Gelini (aynı zamanda da anne tarafından akraba olan) Belkıs Omur, "Kayınpederim de iyi bir insandı; lakin yetişmeleri farklıydı. Teyzem (Aziz Haydar) çok ferasetli (sezgileri güçlü, anlayışlı) bir kadındı. Kocasının her zaman önünde olmuştu," sözleriyle anlatmakta kayınvaldesi hakkındaki düşüncelerini.

Aziz Haydar'ın hayatı, kadınların özgür olması ve erkeklerle eşit koşullarda yaşayabilmesi için mücadele etmekle geçmiştir. Kadınların kendi haklarını elde edebilecek duruma gelebilmeleri için eğitilmeleri gerektiğine inanmaktadır. Bu inançla bütün servetini ve mücevherlerini bağışlayarak Sultanahmet'te Haydar Molla Konağı'nda bir "Ana" mektebi açar. Okulun amacı hem annelerin hem de çocukların eğitilmesidir. Aziz Haydar bugünkü Erenköy Kız Lisesi'nin kurucusudur. Belkıs Hanım'ın dediğine göre annesinin Rumeli'nden gönderdiği paralarla 1914 yılında Erenköy'de Rıdvan Paşa Köşkü'nde eğitime başlar. Ancak daha sonra parasızlık yüzünden okulu maarife devreder.

1913'den 1921'e kadar üyesi olduğu Osmanlı Müdâfaa-i Hukûk-ı Nisvân Cemiyyeti'nin yayın organı *Kadınlar Dünyası*'nda sade ve vurucu bir dille hemen her konuya değinen yazılar yazar.

Kadınların ev dışındaki kıyafetlerinin değişmesi gerektiği *Kadınlar Dünyası*'nda sık sık işlenen konular arasındadır. Aziz Haydar'ın günümüzden seksen yıl önce yazdıkları, örtünme tartışmalarına aydın bir Müslüman kadının o dönemde nasıl yaklaştığını gösteriyor:

"...Bizim bugünki garîb kıyafetlerimiz, ne dinîdir, ne sıhhîdir, ne ahlâkidir. Şeriat-i Muhammediyye de peçe yokdur. Vardır diyenler ispat etsin.... Eğer şeriatte peçe olsa hîn-i şehâdette (şahitlik yapılacağı zaman) hâkim yüzünüzü açın teklifinde bulunmazdı."

Aziz Havdar erkeklerin de kadınlar kadar eğitilmeye muhtaç olduğunu vurgulamaktan da geri kalmaz yazılarında:

"...Zaten bizde herşeyi yükleyecek iki sebep var: biri kader. Diğeri kadın. -sorsanız- bilmiyorlar efendim, bilmiyorlar kadınlarımız câhil ne etseniz nafile! (...) Kadınlarımız tertibsiz, kadınlarımız tedbîrsiz, kadınlarımız terbiyesiz hülâsa kadın herşey. Erkekler süzülmüş altın!.. Kimin ne demeğe hakkı var!.. Fakat erkeğe -siz efendi bu şikâyet ettiğiniz hali ıslâh için ne tedbir gösterdiniz? Haydi zevceniz dediğiniz gibi olsun, ya siz arzu ettiğiniz tertîbi, intizânı, ahengi meydana getirmek için ne yaptınız? Bu hususda size terettüb eden (üzerinize düşen) bir vazife yok mu; diyecek olsanız emin olun fütursuz (kayıtsız) bir lisandan- Ben erkeğim: cevabından başka bir şey duyamazsınız... Erkeğim!.. Bu sözü bilir misiniz? Dunyanın bütün imtiyâzlarına nâil olmak için kifayet eder."

Balkan, Çanakkale ve Kurtuluş

"Eğer kadınlar bugün bulunduğumuz sersemlikden bir silkinir gözümüzü açarsak, erkeklerin elinden çekdiğimizi pek iyi anlayacağız ve tesadüf edeceğimiz ilk haksızlığa karşı kâmil-i metanetle yürüyerek... orda dur! diyeceğiz."

Oğlu Gazanfer Bey'le.

Pikniğe gidiyoruz

Nisan ayına geldik, piknik dönemi başlıyor. Bir zamanlar ben de ailemle birlikte pikniğe giderdim. Ama ne piknik! Bizimkilerin bir piknik grubu vardı. Dört-beş aile birlikte giderdik.

Pikniğe muhakkak pazar günleri gidilirdi. Cumartesi günü kadınlar bir araya gelip kimin ne yapacağına karar verirler, akşamdan dolma, börek, köfte, patatesler hazırlanırdı. Annem bütün akşam koşuşturup dururdu. Tam oturur, biraz sonra yerinden fırlayıp, "Onlar şimdi yağ almayı unutur," deyip piknik çantasına yağı koyardı. Bizim evdeki koşuşturmanın aynısı elbette diğer evlerde de yaşanıyordu. Sabahın köründe annemin sesiyle uyanırdım. "Hadi kızım kalk, geç kalacağız." İşte zile bastılar, gitme vakti geldi. Arabaların önünde sekiz-on çocuk koşturuyor, kadınlar, "Yavrum koşma!" diye çığlıklar atıp, ellerindeki çantalarla bir panik yaşıyorlar. Erkekler kadınlara kızıyor, "Hadi be geç kalacağız, hâlâ hazırlanamadınız mı?" Yine bir kadın sesi, "Fatma limon aldın mı?", "Yo ben almadım. Yıldız sen aldın mı?", "Valla ben de almadım, evde hiç kalmamış." Yine bağıran bir erkek sesi, "Tamam binin arabaya, yoldan alırız." Hele şükür arabalara binip yola çıkabiliyoruz. Kadınlar arabaların arkasında çocuklarla oturuyorlar. Çocukların kımisini araba tutuyor, kadınlar kolonya, su ya da bisküvilerle devreye giriyor, onlar yetmeyince de, "Tamam yavrum, az kaldı, sık dişini." Araba tutmayan çocuklar ise bir felaket, yerlerinde duramıyorlar. "Kızım kapının kolunu elleme, oğlum kardeşinin saçını çekme, camı açma kardeşin üşür," filan. En iyisi uyuyan çocuklar. Onlar annelerinin kolları arasında, biraz ağırlık yapsalar da zararsızlar.

İki saatlik bir yolculuktan sonra piknik yerine varıyoruz. Arabalardan inildiği anda çığlıklar başlıyor, "Anne acıktım," "Suna hadi çayı koyun. acıktık." Kilimler seriliyor ve erkeklerimiz yayılıyorlar. Kadınlarımız da ağaçların arasında oluşturdukları mutfaklarına giriyorlar. Sofra hazırlanıyor. Bu birinci yemeğimiz. Borek, yumurta, poğaça gibi şeylerden oluşan bir sofra. Tam çaylar doldurulurken, çocuklardan biri bağırıyor, "Anne çişim geldi," anne sofradan kalkıyor çocuğu çişe götürüyor. Erkeklerden biri karısına sesleniyor, "Berrin şu çocuğa baksana domatesi üstüne sürüyor." Bu bağırış çağırış arasında sabah kahvaltısı bitiyor. Tabii ki bizim kadınlar boş durur mu? Erkekler kilimlere uzanıp yemeği hazmetmeye uğraşırken, onlar da seyyar mutfaklarında sabah bulaşıklarını yıkıyorlar. Sonunda işlerini bitirip sohbete başlıyorlar. Aradan iki saat geçtikten sonra öğle yemeğinin hazırlanması gerektiğini erkeklerden birinin yattığı yerden "Suna etleri hazırlamıyor musunuz?" demesiyle anlıyoruz.

Şimdi yoğurtlu kebap zamanı. Sonunda erkeklerden biri kalkıyor ve mangalı yakıyor. Bu sırada bizim kadınlar etleri hazırlıyor. Tabii ki tekrar sofra kuruluyor. Evde hazırlanan sofralardan hiç farkı yok. Eksiksiz. Etin yanında ayran olmaz mı? Dolmalar da çıkıyor. "Hadi gelin sofra hazır." İkinci yemeğimizi de yiyoruz. Yemek biter bitmez bizim kadınlar yine seyyar mutfaklarına gidiyorlar. Yine bir erkek sesi, "Çay olmadı mı daha. haraet bastı". Çaylar da içiliyor. Bizim adamlar yediklerini hazmetmeleri gerektiğini düşünüp bu kez top oynamaya başlıyor. Arada uykusu gelen çocuklar huysuzluk yapıyor. Kadınlar çocukları da uyutup rahata eriyorlar. Dolaşmaya çıkıyorlar. Tabii ki hepsinin birden gitmesi olmaz. İki kişi çocukların yanında kalıyor.

Aradan iki saat kadar bir zaman geçince, bizim top oynayan erkeklerimizin karnı tekrar acıkıyor. Üçüncü yemeğimiz olan çiğköftenin hazırlıklarına başlanıyor. Kadınlar getirdikleri tahtanın üzerinde soğanları, domatesleri ince ince doğruyorlar. Ama çiğköfteyi yoğurmak erkek işi. Evet bir kahraman erkek çıkıp yoğurma işine başlıyor. Bizim kadınlar seyyar mutfaklarında yine çeşitli hazırlıklar yapıyorlar. Çiğköfte rakısız olur mu? Tabii ki kadınlar kocalarının rakı bardaklarını da getirmeyi ihmal etmemişler. Çiğköfteden ağzı yanan çocuklar ağlıyorlar. Anneleri onları susturmaya çalışırken, babaları ağzı yanan çocuklara rakı içirmeye çalışıp gülüyorlar. Adamlardan biri sesleniyor, "Karpuz doğrasanıza." bir başka erkek sesi, "Kavunu da kesin. ha peyniri de getir be canım." Bu sıra çocuklar kavgaya tutuşuvor. bir diğeri düşmüş ağlıyor. Kadınlar çocukların peşinde koşturmaya devam ediyor. Erkeklerin rakı muhabbeti artık bitiyor. Araba kullanacakları için fazla içmiyorlar. Bizim kadınlar vine seyyar mutfaklarına gidiyorlar. Eve bulaşık bırakmak istemedikleri için bulaşık yıkıyorlar. Çantaları topluyorlar. Evet artık toparlanıp yola koyuluvoruz Yolda ne kadar eğlendiğimiz. çiğköftenin kıvamı konuşuluyor. Sonunda evimize varıyoruz. Ama iş biter mi? Adamlar, çocuklar terlemiş kokuyorlar, yıkanmaları lazım. Kadınlar banyoyu hazırlayıp çocukları yıkayıp uyutuyorlar. Kocalarının banyo yapmasını beklerken. piknik çantalarını boşaltıyor, tabakları. bardakları yerleştiriyorlar. Evet sonunda o mutlu an geliyor. Artık banyo sırası o4nlarda.

Ertesi gün kadınlar bir araya gelip, piknikte çok eğlendiklerini, açık havanın çocuklarını iştahım açtığım, ama nedense açık havanın kendilerini çok yorduğunu birbirlerine anlatıyorlar.

Ayşegül

farklı feminizmler
Kadın açısından
araştırmalarında
yöntem*

S. Coyner, S. Harding, M. Mies, S. Wise, L. Stanley, P. Hill Collins, D. Kandiyoti, M. Lazreg, E. Showalter, A. Ferguson, C. Mansfeld, şimdiye kadar erkeklerin çıkarlarını yansıtmış, onlara hizmet etmiş sosyal bilimlerde geçerli teori ve metodolojileri sorgulayan farklı feminizmlere ait çalışmalarını ve Türkiye'den bakışlar'da Aynur İlyasoğlu, Ayşe Durakbaşa, Serpil Çakır, Belkıs Kümbetoğlu, karşılaştıkları zorlukları aşma biçimlerini, izledikleri yöntemleri, deneyimlerini aktardılar.

Hazırlayanlar: Serpil Çakır, Necla Akgökçe

Sel Yayıncılık

FATMAGÜL BERKTAY
TEKTANRILI DİNLER KARŞISINDA KADIN

Tektanrılı dinler kadına toplumda nasıl ikincil bir statü veriyor? Kadın bedeninin denetimi dinler tarafından nasıl meşrulaştırılıyor? Köktendincliğin söyleminde kadın neden bu kadar önemli?

Şubat Ayında
Bütün İyi Kitapçılarda Metis Yayınları

Kadın olmanın bilinci bu kitaplarla başlar

Robert Briffault
ANALAR

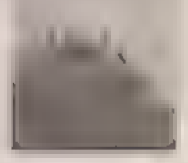

Çeviren: Şemsa Yeğin
Fiyatı: 400 bin TL.

Kadınların egemen olduğu uzun bir dönemin analarını anlatan ve anaerkilliğin yaşandığını bilimsel bulgularla kanıtlayan bir yapıt

payel

GÜNÜMÜZDE KADINA UYGULANAN BASKI

Pencere Yayınları
Salkım Söğüt Sokak, 2/4, Cağaloğlu, İstanbul
Tel: 0212 513 27 17

Bazıları feminist sever

Feministleri nasıl bilirsiniz? Geçimsiz, cadı, erkek düşmanı, çirkin, bakımsız, tahammül edilmez, problemli... Bunlar, artık pek kolay ifade edilemese de, feminist kadınlarla ilgili olarak sık sık, özellikle de erkekler tarafından dile getirilen yargılar. Peki bütün bu yargılara aşina olan bir erkek, feminist bir kadınla neden ve nasıl birlikte olur, neler hisseder?

Bu konuda konuştuğumuz erkeklerde ilk gözlemlediğimiz şey, söz konusu kadının feminist olduğunu bilerek bu ilişkiye girmeleri, yani, "bile bile lâdes" demeleri. Nitekim feminist bir kadınla dört yıllık bir birliktelikten sonra iki yıldır da evli olan bir erkek, göğsünü gere gere şunları söylüyor: "Onunla solcu ve feminist olduğunu bilerek beraber oldum. Ben de solcu olduğum için rahatsızlık yaratmadı."

"Sevgilim benden iki yaş küçük, ilk tanıştığımda feminist olduğunu bilmiyordum. Ama aykırı bir tip olduğu belliydi. Daha sonra öğrendim tabii, zaten altı ay peşinde koştum. Beraberliğimiz üç yılı buldu," diyen ikinci örneğimiz ise belli ki durumu öğrendikten sonra aşkından vazgeçmemiş!

Avantajı var mı?

Görüştüğümüz bir erkek, feminist bir kadınla birlikte olmaktan hiç bir rahatsızlık duymadığını şöyle ifade ediyor: "Beraber olduğum kadının feminist olması nedeniyle genel olarak kendimi kötü hissettiğim olmadı. Hatta feminizmin doğasındaki özgürlükçü yan sayesinde başka kadınlardan kıskanılmak vb. hassas konularda 'ikincil kazançlar' elde ettiğimi itiraf etmeliyim.

Ancak feminist bir kadınla birlikte olan erkeklerin hemen hepsinin kullandığı bir ifade var, "Olayı abartıyorlar!"

Bakalım bu ne demekmiş?

"Bazen çok abarttığımı düşünüyorum; erkek olmaktan kaynaklanan birçok problemi erkek egemenliğine yüklediğini düşünüyorum. İkili ilişkide erkek olmaktan dolayı tüm tavır ve davranışlarıma dikkat etmek zorunda kalıyorum. Hatta bazen bu kadar da olmaz diyorum. Başka bir kadının farklı anlamlar yükleyeceği veya geçiştireceği problemleri benim erkek olmama veya erkek egemen zihniyetle davranmama bağlıyor. Ya da ben öyle düşünüyorum. Bir erkeği zorlayan bir şey tabii bu. Ben özünde evişlerinde de, kendi özel yaşantımda da tembel bir insanım. O titiz ve daha titiz olduğu için ben normalde yapmayacağım şeyleri aman erkek egemen olmayayım diye yapmak zorunda kalıyorum. Eskiden haftada bir bulaşık yıkarken şimdi iki günde bir bulaşık yıkıyorum ya da kendimi kötü hissediyorum ve bundan kurtulmanın felsefesini yapmaya çalışıyorum."

Bir başka erkek aynı konuyu şöyle ele alıyor: "İlle de bir olumsuzluktan söz etmem gerekiyorsa, birlikte yaşadığım kadının ilk feminist olduğu dönemdeki toptancı mantığını anabilirim. O yıllarda aramızda çıkan her sorunu genel bir kadınlık ve erkeklik sorunu olarak ifade eğilimi vardı. Bu da ilişkimizin özgül yanlarını duyarsızca yok sayma gibi görünüyordu bana. Gene de bu eğilim en fazla bir buçuk yıl sürdü."

Bir diğer şikâyet konusu ise kadınların kendisinden değil fakat çevreden kaynaklanıyor: "Bazı çocukluk arkadaşlarım var, sosyalist eğilimli insanlar; onların tavrında soğuk bir şeyler sezdim ve onlarla görüşmeyi kestim. İnsanlar böyle bir kadının kapasitesinden korkuyorlar ve onu tehlikeli buluyorlar. Ama ben beni geliştirdiğini düşünüyorum. Biraz yorucu bir ilişki tabii, ama bu çabayı sarfetmesem benimle birlikte olmayacağını biliyorum. Daha açık ifade etmek gerekirse benim bir şikâyetim yok da, toplumsal baskı insanı yıldırıyor. Sık sık 'Allah kolaylık versin.' sozunü duyuyorum.

Bir başka erkeğin yaşadıkları ise daha da çarpıcı: "Erkek arkadaşlarımız vardı: ikili olarak görüştüğümüz kişiler. Bunlar zamanla. 'Senin sevgilin bizim sevgililerimizi etkiliyor biraz sahip çık.' gibisinden laflar söylediler. Hatta bir arkadaşımız sevgilisinin onunla görüşmesini yasakladı. Ama bundan sıkılmadım.'

Bir yandan çevrenin yargıları, bir yandan eleştiren, değerlendiren, bu anlamda yoran kadınlar. Belki de en gerçekçi sozleri aşağıdaki erkek söylüyor: "Kendimi baskı altında hissetmiyorum ama daha dikkatli olmanı gerektiğini biliyorum. Belki bu bir şekilde baskı altında hissetmek, fakat bu kendimi ifade etmekte tehdit altında olduğumu hissetmem değil. Aslında çoğu erkek bir süre sonra gizli ya da açık kadın düşmanı oluyor ya da 'kadınları anlamak mumkün değil.' diyorlar. Bir buçuk yıldır feminist bir kadınla birlikteyim ve kadınlara karşı bakış açım değişti. Kadınların kadın bilincine sahip olup olmadıklarını farketmeye başladım. Feminist düşmanlığı çok güçlü bir şey, biz de bundan payımızı alıyoruz."

Bir yandan çevrenin yargıları, bir yandan eleştiren, değerlendiren, yani yoran kadınlar. Feminist kadınlarla birlikte olan erkekler neler yaşıyor?

Konuştuğumuz hiç bir erkek, zamanının önemli bir **bölümünü eylemlerde, toplantılarda geçiren bir kadınla birlikte olmanın güçlüklerinden sözetmedi!**

"Prag Baharı"ndan. feminizme...

Sosyalizm hayalleri, gerçekleri ve derken yirmi yaşında yabancı bir ülkede tek başına kurulan bir hayat... Bugün bir tek sığınma evi olmayan Çek Cumhuriyeti'nde aile içi şiddeti gündeme getirmeye çalışan kadın... Zaşa İstanbul'daydı.

Zaşa Lienau, yaşamıyla adeta Doğu ve Batı Avrupa tarihinden bir kesiti yansıtan, kırk sekiz yaşında, Çek asıllı bir feminist. Hayatının baharında özgürlük, eşitlik, bağımsızlık, barış şarkıları söylerken "Prag Baharı"nı, Sovyet panzerlerinin saldırısını yaşamış, dünyası yıkılmış. Ülkesini terk ederek yirmi yıla yakın Almanya'da yaşayıp duvarlar yıkıldıktan sonra tekrar ülkesine dönmüş. Şimdi Prag'da PROFEM denilen bir proje aracılığıyla kadın projelerine içerik, teknik ve mali konularda danışmanlık yapıyor.

Zaşa ilginç yaşam öyküsünü şöyle anlatıyor:

Sosyalist bir anne babanın çocuğu olarak dünyaya geldim. Babam Çekoslovakya Komünist Partisi yöneticilerindendi. 1967 yılında liseyi bitirip Prag'a gelinceye kadar benim için sosyalizm bir cennet, her şey mükemmeldi. İlk kez Prag'da partiye yönelik eleştiriler, demokrasi ve insan hakları için gösteriler, insancıl bir sosyalizm tartışmaları ile karşılaştım. Entelektüeller daha fazla demokrasi, insan hakları ve özgürlük için ayaklanmışlardı. O heyecan, o isyan kısa zamanda beni de etkiledi. 1968 Baharı'nda sokaklardaydık. Ta ki Sovyet ve diğer Doğu Bloku panzerleri müdahale edip isyanı bastırıncaya kadar. Büyük hayal kırıklığına uğramıştım. Olanları anlamakta güçlük çekiyordum. Sosyalizm inancım ve ideallerimle yaşadığımız pratiği bağdaştıramıyordum. Ülkeyi terketmeye karar verdim.

- Olaylar ve senin kararın karşısında ailenin tavrı ne oldu?

Babam Stalinistti. Sovyet müdahalesini haklı buluyordu. Arkadaşlarımın ve benim tavrımı ihanet olarak değerlendiriyordu. Yirmi yaşında ülkemi terkederken ailemle de bir kopuş yaşıyordum. Aslında bugün geçmişe baktığımda 1968'lerde sadece benim değil, bütün dünya gençliğinin içinde bulunduğu düzene isyanı ve ailelerinden kopuşlarını görüyorum.

- Almanya'ya iltica mı etmiştin? Orada neler yaşadın?

Evet. Önce iltica etmiştim. Ama kısa bir süre sonra ilk aşkım olan ve bugün de hâlâ soyadını taşıdığım bir Almanla evlendim. O beraberlik sadece bir yıl sürdü. Almanya'da benim gibi sosyalist ama dogmatik olmayan insancıl bir sosyalizmden yana olan gruplarla bağlantı kurdum. SPD'nin gençlik örgütü "Sosyalist Gençlik"le birlikte sendikal çalışmalara katıldım. Benim için sendikaların o dönemdeki işlevleri ilginçti, çünkü bizde sendikalar iktidarsızlaştırılmış. işçilerin örgütü olmaktan çıkmış, sadece mali konularla uğraşan kurumlar haline gelmişti.

1972-73 yılında Göttingen'de üniversiteye başladım. Slav Dili ve Edebiyatı ve Siyasal Bilimler okudum. Orada da sosyalist gençlikle ilişkilerim devam etti. "Kızıl Kitaplık" projesinde yer aldım. Feminizmle tanışmam da bu döneme rastladı. Başlangıçta feministlerden çekiniyordum. Tanıdığım feministlerin çoğu benim o zamanlar yabancısı olduğum kadınlar arası aşka fazla vurgu yapıyorlardı. Ancak hamile kalıp çocuğumu babasız büyütmeye başladığımda en büyük desteği feministlerden gördüm. Oğlumun küçüklüğü kadın komününde çok güzel geçti. 1980 li yıllarda aktif olarak feminist harekette yer aldım. Bremen'de kadın matbaası ve kitabevi projesini gerçekleştirdik. 1991'den itibaren Hamburg'da Frauenanstiftung (FAS)'ta önce kadrolu, sonra gonullu olarak çalıştım.

- Prag'a tekrar ne zaman ve neden döndün?

1989'da Sovyetler'de ve Doğu Bloku ülkelerindeki değişiklikleri önce heyecanla izledim. Politik bir devrim oluyor ümidini taşıdım. 1993'te ülkeme geri donme kararı vermemde biraz da yıllardır içimde ukde olarak kalan geçmişimle barışma isteğimin rolü oldu. "Ülkeme ihanet mi ettim?" türünden bilinçaltı bir suçluluğu galiba hep taşıdım. Prag Baharı'nda sokağa dökulenler, arkadaşlarım orada kalmışlardı. Ancak onların büyük bölümü daha sonra sosyalizme muhalif durıma geçmişlerdi. Oysa ben sosyalizme inancımı sürdürüyordum ve o nedenle Almanya'daki solcularla çok daha iyi anlaşıyordum. Feministlerin de çoğu sol hareket kökenliydi ve feminizm temelde sosyalist ideallerle uyuşan bir ideolojiydi. Almanya'da feminist hareket içinde edindiğim birikim ve deneyimleri ülkeme taşımak isteğim de bir başka dürtüydü galiba.

- Oğlunla birlikte mi döndün?

Hayır. O şimdi 18 yaşında ve arkadaşlarıyla birlikte Almanya'da yaşıyor. Prag'da yaşamaya da hiç niyeti yok. Ben sık sık ziyaretine gidiyorum.

- Biraz da Çek Cumhuriyeti'ndeki kadınların durumundan söz eder misin? Kadınların ve hükümetin feminizm karşısındaki tavrı nasıl?

Feminizm kavramını kullanma alışkanlığımı terkettim. Çünkü insanların her turlü izm'e alerjileri var. Feminizm lafını duyduklarında saldırgan bir şekilde karşı çıkıyor, söylediklerimin içeriğini dinlemiyorlardı bile. Bu sözcüğü bıraktım. Çek Cumhuriyeti'nde bir kadın hareketi yok. Kadın gruplaşmaları var. Şimdilerde daha yeni yeni kamuoyunun dikkatini kadın hakları, kadınlara yönelik şiddet gibi konulara çekmeye başladık. Ailede erkek şiddeti yaygın, ama henüz bir kadın sığınma evi yok. Geçmişte bu türlü konular konuşulmazdı. Ailedeki şiddet yok farz edilirdi. Şimdi bu tabu yıkılmaya başladı. Bu da bizim kazanımımız diye düşünüyorum. Geçmişte, sosyalist yasada aile içi tecavüz cezası vardı. Fuhuş yasaktı. Tabii bunların hepsi kâğıt üzerindeydi. Şimdi kadın ticareti ve fuhuş çok yaygın. Kadın sorununa eğilen akademisyen kadınlar bile başlangıçta feminizm lafını ağızlarına almaktan korkuyorlardı. Şimdi az da olsa kendini feminist olarak tanımlayanlar var.

Türkiye'deki feminist harekete hayranlık duyuyorum. Cesur ve mücadeleci kadınlarsınız. Oldukça mesafe kat etmişsiniz. Sizlerle birlikte çalışmayı istiyor, sizlerin deneylerinden öğreneceğimiz çok şey olduğunu düşünüyorum.

Hülya Eralp

"Özgür Kadın"

Avrupa'da yaşayan bir grup Türkiyeli kadın yeni bir kadın gazetesi çıkarmaya başladı. *Özgür Kadın* ın 0. sayısı Şubat ayında, ilk sayısı ise Mart'ta çıktı. Avrupa'nın, Stutgart, Manheim, Ludwigshafen, Duisburg ve Zürih gibi farklı kentlerinde yaşayan kadınların uzun zamandır sürdürdükleri çeşitli faaliyetlerin bir sonucu olarak doğan *Özgür Kadın*, özgürleşmeyi hedef alıyor: "Özgürleşmeyi belirleyen ezen erkeğe, içimizdeki köle kadına, bir bütün olarak erkek egemen sisteme karşı tavır alıştır." Gazeteyi çıkaran kadınlar, erkek egemen sistemin yanısıra, göçmenlikle ilgili sorunlara, bunun kadınları nasıl etkilediğine de yer veriyorlar. "Bütün kadınları bu gazetenin yazarları ve okurları olarak görmek istediklerini" ifade ediyorlar.

İrtibat adresleri:

O. Değiştirici Erlenstr. 116, 47055 Duisburg, Almanya.

H. Elif Bismarkstr. 72, 67059 Ludwigshafen, Almanya.

Z. Emir Josefstr. 198, 8005 Zurich, İsviçre.

Afrika'da zina tartışmaları

Fildişi Kıyısı'nda yaşayan feministler, Adalet Bakanı Faustin Kouame tarafından önerilen bir yasa tasarısına karşı sonuna dek mücadele etmeye kararlılar.

Bakanın gerekçelendirmekte zorluk çektiği öneri, otuz beş yıldır yürürlükte olan ve kadınlarla erkeklere eşit yükümlülükler getiren zina yasasını erkekler lehine değiştirmeyi içeriyor.

Yasa tasarısı, evlilik dışı ilişkisi olan kadına ve sevgilisine 1 yıl hapis cezası ya da 630-2100 ABD doları karşılığı para cezası getirirken, "Eşlerinin rızasını almak ve eşlerine 2100 dolar tazminat ödemek koşuluyla, erkeklere başka kadınlarla cinsel ilişkide bulunma özgürlüğü tanımayı öneriyor.

Yasa tasarısı, feministlerden gördüğü tepkinin yanısıra hukukçular arasında da tartışmalara neden oluyor. Yasa tasarısı çokeşliliğin bağımsızlıktan bu yana Anayasa'da yer almaması nedeniyle ve vatandaşların hukuki eşitliği açısından, bir çok hukukçu tarafından kabul edilemez bulunuyor.

Parlamenterlerin yalnızca yüzde 4'ünün yerel yöneticilerin ise yüzde 3'ünün kadın olduğu, okuma yazma bilmeyenlerin yüzde 67'sinin kadınlardan oluştuğu, okula gitmeyen çocukların üçte ikisinin kız çocuklar olduğu Fildişi Kıyısı'nda, yeni yasa tasarısı bardağı taşıracak gibi görünüyor.

IPS

TAYLAND

En eski kadın dergisi

Tayland'da yayımlanan kırk sekiz yaşındaki haftalık *Satri Sarn* dergisi, Mart ayında son sayısını çıkardı. Okuyucuların "büyükanne" diye hitap ettikleri, derginin seksen yaşındaki editörü Nilawan Pintong, son yazılarından birinde, derginin artık kârlı olmadığı için yayınma son verdiğini yazdı. Ülkedeki ilk kadın hakları savunucularından olan ve edebiyatçı yanıyla da bilinen Nilawan, "*Satri Sarn* bir kuşaktan fazla yaşadı. Editör olduğumda otuz iki yaşındaydım. Şimdi emeklilik yaşını yirmi yıl geçmiş durumdayım. Bedenim uzun yıllar süren çalışmadan yorgun düştü. Artık dinlenme zamanı," diyor.

Satri Sarn kadınlarla ilgili konuların yanısıra, gençlerin kısa öykülerine yer veren tek dergi. Kendisini "aile dergisi" olarak tanımlıyor ve çocuklar için eğitici bir ek veriyor.

Ne var ki, artık kârlı olmasa da, kadınların bilincini yükseltme kaygısı taşıyan ilk dergi olan *Satri Sarn* ın yayınına son verme kararı, pek çok insan ve çevre tarafından üzüntüyle karşılandı ve kararın gözden geçirilmesi istendi. Edebiyat eleştirmenleri, *Satri Sarn*'ın kapanışını edebiyata bir darbe olarak görüyorlar ve derginin, tüketim çağında, yüzeyselliğe ve hafifliğe olan iştahın kurbanı olduğunu söylüyorlar. Tavland'da çok sayıda kadın dergisi olduğu, bunların moda, tüketim, yüksek sosyete dedikoduları gibi içerik açısından boş, şatafatlı dergiler olduğunu söyleyen eleştirmenler, *Satri Sarn*'ın okuyucuları tüketicilikten uzak tutmaya çalışan son girişim olduğunu ifade ediyorlar.

Derginin geliri satışlardan ve özel çocuk ekinden geliyor. Piyasadaki dergilerle rekabet edemediği için reklamlardan pek az gelir sağlayabilen dergi, Bangkok'taki ve taşradaki okullara gönderilen çocuk ekine abone olan yüzlerce destekçinin yaptığı bağışlarla yaşıyordu. Derginin destekçileri, kapanmasının en üzücü sonuçlarından birinin de bu olduğunu söyleyerek, karardan vazgeçilmesini istiyorlar: "Kırsal kesimdeki okullar öğrencilerine iyi okuma malzemesi sağlamakta güçlük çekiyorlar. Bu ayrıcalıksız çocuklar için *Satri Sarn* ın kapanması önemli bir kayıp".

Yine de kırk sekiz yıl dile kolay. Darısı *Pazartesi*'nin başına.

IPS

İspanyolca değiştiriliyor

Dilde toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı sürdürülen sessiz ve sabırlı mücadelenin Latin Amerikalı önderleri, İspanyolca'yı ayrımcı ve cinsiyetçi kalıplardan arındırmak için bir kampanya başlatmış durumdalar.

Kampanyanın yürütücülerine göre, eğer toplum kadını erkeğe bağımlılığına göre tanımlamayacaksa, hitap biçimleri de medeni hale göre belirlenmemeli. Örneğin, İspanyolca'da bekâr kadına "senorita", evli kadına ise "senora" deniyor. Bu, Türkçe'deki kız-kadın ayrımına benzer bir durum. Kampanya başarıya ulaşırsa, bu ayrım kalkacak ve her ikisine de "senora" denecek.

Dilde cinsiyetçilikle mücadele edenler, kadınların zaman içinde elde ettikleri kazanımların da dile yansımasını istiyorlar. Uzun süre erkeklerin tekelinde kalmış olan ama artık kadınların da girdiği doktorluk, mühendislik gibi saygın meslek ve görevlerin dildeki kullanılışlarının değiştirilmesi hedefleniyor. Bu tür sözcüklere, kadınlar için kullanıldıklarında, "a" harfi ekleniyor (ör: president, presidenta). Bu da, Türkçe'de yeni yeni kullanılan, bilim adamı, bilim kadını gibi ayrımları çağrıştırıyor.

Kampanyanın ilk hedefi, ilkokullarda kullanılan okuma ve heceleme kitaplarının cinsiyetçi dil kalıplarından ve imgelerden arındırılması. Dildeki ayrımcılığın çok küçük yaşlardan başlayarak kuşaktan kuşağa aktarıldığı, öğretmenlerin ve okuma kitaplarının da, bilerek ya da bilmeyerek, cinsiyetçiliğin taşıyıcılığını yaptıkları öne sürülüyor. Kampanyanın bir parçası olarak, öğretmenler ve okul kitapları yayıncılarıyla da çalışma grupları oluşturulmuş

IPS

Bahar kapıda

İstihza'ya ve Jane Aus

Jane Austen insan ruhunu, İle de kadın ruhunu: bastırmayı, reddi, aşk n ekonomisini, tutkuyu, merakı, değişmeyi, gelişmeyi, gafletlere dalıp çıkmayı, istihzayla, mesafeyle bakıp görmeyi, hayattan kâm alabilmeyi yazdı.

Bir kadın düşünün: Hayatı boyunca üç-beş yer görsün, aile çevresinden çıkmasın, çok az insan tanısın, hiç okula gitmesin, hiç evlenmesin, doğurmasın. Yazması için ablası Cassandra'yla paylaştığı yatak odası ve bütün ailenin kullandığı oturma odasından başka yeri olmasın. Dahası misafir gelince roman yazdığı anlaşılmasın diye kâğıtlarını alelacele toplamak zorunda olsun. Kırk iki yaşında da uzun süren bir hastalıktan olsün. Bu kadın Jane Austen olsun. Jane Austen olsun.

Jane Austen kadın yazarların piridir bana kalırsa: En iyisidir. Kadın zekâsının, gözlemciliğinin, ruhunun, gözünün; en mükemmel, en ince, en güzel örneğidir. Bir kere bence kadın tipi zekâ, erkek tipi zekâ var. (Erkek tipi zekâ??) Erkeklerin ruhunun duymadığı, aklının ermediği nice ayrıntı vardır ki kadınlar bunu şak diye görür, işleme koyar, çözüp data bankalarına atıverirler. Burda "banka" kalpsiz bir kelime oldu; oysa durum böylesine işlevci, yararcı ve hayırlı değildir. Zira kadınlar şeytan işi nice ayrıntıyı toplamaya, erkeklerde görüldüğü üzre ellerindeki iki kıçı kırık bilgiyi kökleye kökleye kullanmaktan, çok daha meraklıdırlar. Onlar didinip anlamaya çalışadursun, erkekler ezbere basit taktik numaralarla malı götürürler. (Götürsünler: Hayat mal götürme yeri değil. Burası hal değil. Götürülen kavun, karpuz. hıvar değil.)

Jane Austen'ın her kitabında kendinden damıttığı başkadınları cin gibidir. Meraklıdır, canlıdır, ahlaklıdır, dürüsttür, müstehzidir, münasebetsizdir. *Gurur ve Önyargı*'nın (*Pride and Prejudice*) Elizabeth'i ne pahasına olursa olsun (ama ne pahasına) herşeyle dalgasını geçer. *Emma*'nın Emma'sı her halta maydanozdur, işbitiricidir, kendine delice güvenir, yol gösterir, çöpçatanlıkta (bir kadın hastalığı) kendini bir numara bilir. Elizabeth de, Emma da bütün o deryadeniz zekâlarıyla inanılmaz hatalar yapar, ayrıntının peşinde bütünü kaçırıp rezil olurlar. Rezil olmak insana ve kadına mahsustur. Bu kadar gerçek iki kadını varatmaksa Jane Austen'a.

Jane Austen'la ilgili bilgilerimi tazelemekte Mina Urgan'ın *İngiliz Edebiyatı Tarihi*'nı (Cilt III) kullandım. Hazır yeri ve zamanı gelmişken bu sular seller gibi okunan, bir bilgi verecem diye hayatı burnunuzdan getirmeyen edebiyat tarihi dizisini de (beş cilt) bütün yüreğimle salık veririm. Hepimizin bildiği üzre ilim irfan kitapları, ya fazla erken ya fazla geç verilmiş bir tuvalet terbiyesinin (dolayısıyla anal fiksasyonun) bezdirici kanıtları olarak bizleri onlara ihtiyaç duyduğumuza bin pişman etmeye yeminli yaratıklar gibidirler. Kabızdırlar: ıkınır sıkınır, sıkarlar. Bu kitapları okumak deveye hendek atlatmaya benzer. Üstelik hem deve siz olursunuz, hem hendek, hem deveci. Mina Urgan'ın kitabı hiç böyle değil-hiç. Şakır şakır yazılmış; Mina Urgan sozunü, görüşünü sakınmamış. Kimi görüşleri "ee artık bu kadarı da" dedirtmiyor değil ama; görüş görüştür. Zımni ve sözüm ona bilimsel bin dereden su getirmelere Mina Urgan ın üslubunu kırk kere yeğlerim.

Şimdi Mina Urgan benim gibi Jane Austen'cı değil. Zaten 1. Dünya Savaşı ndan sonraki yıllarda Jane Austen hayranlığının aşırı boyutlara vardığından, Rudyard Kipling'in de "Jane'ciler" diye bir hikâye yazdığından bahsedip, ağzımızın payını veriyor. (Hikâyede savaş kavga kıyamet süredursun, Jane'ci subaylar bir emir erine Jane Austen romanlarını ezberleticez diye didinmekte.) Eh, epeyce özdeşleşebileceğim bir hikâye. Demek biz Jane'ciler aynı nehirlerde yıkanıyoruz.

Mina Urgan, Jane Austen'ı yaşadığı zamanların toplumsal olaylarına kayıtsız kalmakla, "Kırsal bolgede üç dört aile. İşte işleyeceğim budur" layıp kendini haşince sınırlamakla, doğa tasvirlerine sırt çevirmekle, en şiddetle de şiirsizlikle, anti romantikliğin katılığıyla suçlar. Virginia Woolf sa Jane Austen'ın kadın romancıların en mükemmeli ("the most perfect artist") olduğunu söyler. David Daiches ise "Jane Austen, Karl Marx ve Aristokrat Dansı" makalesinde Jane Austen'ı: "Bir bakıma Marx'tan önce Marksist olan tek büyük İngiliz romancısı" diye selamlar.

Mina Urgan'ın Jane Austen'da olmayanları işaret ederek göklere çıkardığı Emily Bronte'nin *Uğultulu Tepeler*ini diş çektirir gibi okuyup bitirdiğimi, bir başka gözağrım Dostovevski'de de doğa tasvirlerine hiç girilmediğini, Jane Austen'ın yazınını yalnızca bu kadar mahirce bildikleriyle sınırlamasının şapka çıkartılır bir tutum olduğunu, katı kalplilik ve vurdumduymazlıktan değil, fazla zekâ ve duyarlılıktan öyle kontrollü ve müstehzi baktığını belirtir, kulaklarınızı çekerim: ÇABUK JANE AUSTEN OKUYUN.

Emma olsun, *Gurur ve Önyargı* olsun, *İkna Edilme* (*Persuasion*) olsun,

ten'a bir-iki

Sağduyu ve Duyarlılık (*Sense and Sensibility*) olsun; bu romanları bir elinize alırsanız yüreğiniz şu korkuyla burkularak okuyacaksınız: "Bu kitap bitmesin, hiç bitmesin, biterse ne yapacam? Bu kadar güzel bir zamanın yerine ne koyacam?" Kadın yazarların en zekisinin topraklarından çıkınca başka yerler ne kurak, ne bedbin, ne sıkıcıdır! Şimdi tek tek, onları okumadıysanız, ilk kez okuyacaksanız sizleri kıskanıyorum. Keşke ben de Jane Austen'ları ilk kez, ilk kez okuyor olabilsem. İnsana bu duyguyu yaşatan kaç kitap vardır ki? Kaç yazar vardır ki? Kaç saat vardır ki?

95 birden Jane Austen yılı oluverdi. Birbiri ardınca *Persuasion*, *Emma*, *Sense and Sensibility* filme çekildi. *Emma* çok ama çok özgür bir yorumla günümüzün Beverly Hills'ine taşınarak *Clueless* adıyla film yapıldı. Türkçesi "Bihaber", "Vurdumduymaz" filan değil de münasip bir adla herhalde, bu haftalarda sinemalarda. Başrolünde Amerikan gençliğinin en son gözbebeği on sekizlik Alicia Silverstone var. Televizyondan geliyor; bu filmden 6 milyon dolar alması olay yarattı. Bir rejisör: "O, 6 milyon dolar alıyorsa, ben Meg Ryan'a kaç para verecem şimdi" falan dedi. *Clueless* hayatımın filmi değil ama allah için matrak bir film. Amerika'da para ve konfor ve mutluluktan çatlayan o şahane kesime, dalgacı bir bakış. Bazı eleştirmenler bu filmi *Persuasion*'dan daha çok Jane Austen ruhuna yakın buldular. Ama benim mütevazı kanaatimce, müstehziden ziyade bu bas bas mizah anlayışı, Jane Austen'dan epeyce uzaktan bir nem kapmadan öte değil.

Persuasion'ın filmi, Jane Austen'ı anlamamanın dört başı mamur bir örneğiydi. Bu yetmiyormuş gibi, kahramanımız Anne Elliot'ı oynayan oyuncunun albenisizliği, film boyunca koltuğumda kıvranmama neden oldu. Anne'in sevdiği adamı oynayan beyi sineye çektik diyelim: roman, öylesine bir devlet tiyatrosuvari yaklaşımla ele alınmıştı ki sonuç Jane Austen'ın, ful aksesuvar ve kostüm, içine edilmesiydi. Kitabı okumayanların asla vakıf olamayacakları durumlar ve tasvirine başlanıp öylece unutulup bırakılan kişiler de cabası. Jane Austen'ın suyunun suyunun suyuna dahi razıyım diyorsanız, haklı da olabilirsiniz: gelirse görün.

Ama *Sense and Sensibility*'yi Emma Thompson adlı o akıllı, canlı, ışıltılı kadın almış senaryolaştırmış; oyunculuğu zaten akıllara seza- bir de oynamış! Hong Kong'lu bir yönetmen de çekmiş ki! Hani şöyle ballandıra ballandıra yazan bir açgözlü lokanta tasvircisi yazar tipi vardır; onlara taş çıkarıyorum. Ama harikulade bir film. İki buçuk-üç saat sürüyor, bitmesin, bitmesin diye kalp çarpıntılarıyla izliyorsunuz. Yıllardır bu kadar zevkle (ve ağız tadıyla) bir film izlemedim. Emma Thompson Sağduyu'yu yani Elinor'u oynuyor, kız kardeşi Marianne'ı (Duyarlılık) müthiş bir genç kız oynamış (adını bilmiyorum). Filmin bence tek kusuru habire aynı müteredditi kekeme genç gerzeği oynayan Hugh Grant. Emma Thompson bir röportajında: "Onu filme benden çok daha güzel olduğu için aldım," diyordu, güzelliğiyle bir meltem gibi esiyormuş sete. Bende ise yalnızca yüzüne iki tane patlatmak hissi uyandırıyor, affedin. Bu filmi mutlaka görün. Ama filmi görmeniz kitabı okumanız pahasına olacaksa; hemen okuyun ki, filme hazır olun.

Jane Austen yıllarca elinden çıkaramamış kitaplarını, her birini bir minyatür gibi işler, onlardan "çocuklarım" diye sözedermiş. 1796'da bitirdiği *Gurur ve Önyargı* üstünde yıllarca, yıllarca çalışmış, biraz ağırbaşlılık gölge katabilmek için; ancak 1813 yılında yayınlamış. (Çağdaş yazarlara haykırmak isterim: Ne kadar emek/ O kadar yemek) Mektuplarından birinde şöyle diyor: "Üstünde o denli ince bir fırçayla çalıştığını o küçücük fildişi parçaları, onca çalışmaya o kadar az etki yaratıyor ki."

Haksızlık ediyor kendine pek tabii. Biz ne plastik borazanlı yazarlar biliriz, o kocaman zangırtılarını üçbeş yılda sel üfürür su götürür. Jane Austen, Mina Urgan'ın çok ayıpladığı gibi yalnızca çok yakinen tanık olduklarını değil de, oturup bize Sanayi Devrimi'ni, Fransız Devrimi'ni, Napoleon Savaşları'nı yazsavdı (zaten sırf bunları yazan öyle çok tarih, sosyoloji v.s. kitabı var ki) 1996 yılında böylesine bam tellerimizi titreterek okutabilir miydi kendini?

Jane Austen insan ruhunu, ille de kadın ruhunu: bastırmayı, reddi, aşkın ekonomisini, tutkuyu, meraki, değişmeyi, gelişmeyi, gafletlere dalıp çıkmayı, istihzayla, mesafeyle bakıp görmeyi, hayattan kâm alabilmeyi yazdı. Jane Austen Eski Yunan'da istihza tanrıçası olurdu; onun için bu tanrıçalığı yaratıverirdi Zeus cömertçe.

Şimdi bahar kapıda. İstihza'ya ve Jane Austen'a tüm kapılarınızı açmanın tam zamanı. Ancak bu kadar olur. Tanrılar hayatlarımızdan istihzayı eksik etmesin. Ki hem eğlenelim, hem didişelim.

Perihan Mağden

"Kendi dünyası"

Ayfer Gımzal Başaran İzmir Karşıyaka doğumlu. Okul bittikten sonra iş hayatı, ardından evlilik ve çocuk. Rutin koşuşturma dönemi. Çok eskilerden beri resimle ilgili. Bu ilgi ve sevgisini günlük yaşam içinde sancı gibi taşıdığı yıllar... Taa ki otuzlu yaşlara gelene kadar. Otuzundan sonra, kendi istediklerini yapması gerektiğini düşünüyor. Bunu düşündükten sonra da "kendi" olabildiğini söylüyor. Çalışmalarını 1992 yılından bu yana ressam Kayıhan Keskinok atölyesinde sürdürüyor. Resimleri genellikle kadın teması üzerine. Kadının, erkekler tarafından tanımlanamayan estetiğini resimlerinde ifade etmeye çalışıyor. Yaşamak isteyip de yaşayamadıklarını, özlemlerini, düşlerini resimlerine aktarıyor. Eserlerini "kendi dünyası" olarak tanımlıyor. Ayfer'in ilk kişisel sergisi 22 Mart-10 Nisan tarihleri arasında Ankara Bülten Sokak'taki Dam Galeri'de.

Humayun, Ankara

Bir 'Oh' Desem Terry McMillan

Can Yayınları. Çeviren: Asude Küçük

Bir 'Oh' Desem'de Amerikalı siyah kadın yazar Terry McMillan, Amerikalı, orta sınıf, kentli, siyah kadınlarla tanıştırıyor bizi.

Savannah, otuz yedi yaşında. Halkla ilişkiler alanında çalışıyor, yapımcı olmak istiyor. Akılcı, iş kadını. Sıkılınca kent değiştiriyor.

Bernadine, otuz altı yaşında. İki çocuklu, ev kadını. Kocası on bir yıl sonra, beyaz bir kadınla evlenmek için ondan boşanmak istiyor. üstelik malvarlığının çoğunu gizleyerek. O da kocasının bütün eşyalarını parçası bir dolardan satışa çıkarıyor. Sıkılınca alışveriş yapıyor.

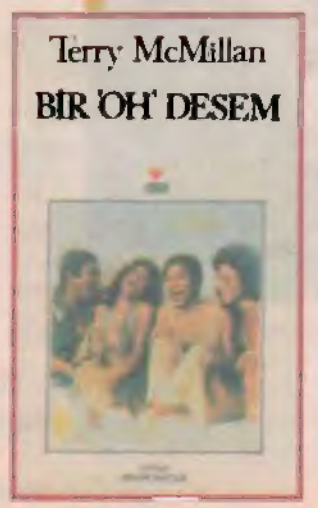

Robin, otuz beş yaşında. Yakışıklı, siyah erkeklere düşkün. Evlenmek ve çocuk doğurmak istiyor. Doğru erkeği bir türlü bulamıyor. Asalak sevgilisinden kurtulmayı beceremiyor. Sıkılınca erkeklerle yatıyor.

Gloria, otuz sekiz yaşında kuaför ve şişman. Zayıf ve güzel olduğu öğrenciliğinde bir kez yattığı adamdan hamile kalmış. On altı yaşında oğlu olan bir bekâr anne. Sıkılınca yemek yapıp yiyor.

Dördü de "Siyah Kadın Hareketi"nde çalışıyor. Yakın arkadaşlar. Hayatın, otuzlu yaşlarda yirmili yaşlardaki kadar kolay ve eğlenceli olmadığının farkındalar.

Onlar da ortalıkta doğru dürüst adam olmamasından mustaripler. Çocuk doğurmak istiyorlar ama erkeklere sanki insan soyunu kurutmaya karar vermiş gibi karşı çıkıyorlar.

Erkeklerle ilişkilerinde zaafları var; diğer alanlarda akıllı ve becerikliler. Yani bize benziyorlar. Yalnız önemli bir farkları var; erkeklerinin onları özellikle beyaz kadınlarla aldatmasından nefret ediyorlar.

Savannah, Bernadine, Robin ve Gloria o "özel" erkeği ararlarken bol bol düş kırıklığına uğrasalar da kadın muhabbetinin keyfini ve kadın dayanışmasının gücünü keşfetmişler, çok eğleniyorlar.

Tüten Ateş

Marguerite Duras, Simone Signoret

"Ufaklık"ları seviyorum

İkisi de nisan ayında doğmuş. Birini geçtiğimiz ay kaybettik, diğerini daha önce. İkisi de annesinin kızı. Ve ikisi de solcu aydın, ikisi de 2. Dünya Savaşı nın acılarını çekmiş. İkisi de aşka âşık. Ve ikisi de hem yazar hem sinemacı.

Marguerite Duras

Simone'u oyuncu olarak tanıdık, Marguerite'i ise yönetmen. Yves Montand, Simone'a "ufaklık" dermiş, Marguerite ise gerçekten "ufaklık".

'Kafamı, gözlerimi, sesimi, kısaca kendimi. inançlarıma ters düşen herhangi bir işin buyruğuna vermem olanaksız" demişti Simone, Marguerite de öyle düşünürdü eminim. Kitapları tanık. (*Sevgili, Hiroşima Sevgilim, Acı, Ayrılık Müziği...*) Belki tanışmışlardır. Bilmiyorum. Ama ikisinin de gücünü hissediyorum. Fransız yeni romanının temsilcilerinden sayılan Marguerite usta işi röportajlarla gazetecilik de yapmıştı. Elia Kazan'la Aralık 1980'de yaptığı bir röportajında (*Yeşil Gözler*'de var) Elia Kazan, "Sizin çok güçlü bir yanınız var. Nereden geliyor bu? Hissediyorum," deyince, Marguerite "Evet" diyor; "Bence herkesin kendinde bir gücü var, ancak bu her zaman ortaya çıkamıyor." Simone'da da bu güç var. Bütün dünyayı karşılarına alabilmişler. Tabii ki karşılığı bazen aşk olmuşsa, bazen acı olmuş. Başarı öykülerinin içindeki acıyı hissettirebilivorlar size.

Marguerite'e göre, "Tarih boyunca acının her zaman erkeklerde bir çaresi, bir çözümü bulunmuştur. Ya öfkeye dönüşmüştür, ya da dışsallaşmış, savaş olmuştur, cinayet olmuştur, Müslüman ülkelerde, Çin'de kadınların evden kovulması, kocasını aldatan kadının âşığıyla diri diri gömülmesi, yüzünün darmadağın edilmesi gibi türlü türlü kılıklara girmiştir... bizim hiçbir zaman susmaktan başka çaremiz olmadı. Meslekleri yüzünden özgür kadın sıfatına layık kadınlar için bile geçerli bu. Kadının acı konusundaki tecrübesi erkeğinkiyle kıyaslanamaz. Erkek dayanamaz acıya, hemen alıp başka birine okutur; acıyı başından atması gerekir, atadan kalma, beylik dışavurma yollarından, savaşa, vahşete ve çığlıklara, çalıp saçılan bir söyleme gelip dayanan gayet tanıdık yollardan, onu silkeleyip atması gerekir."

Bu kadını sevmemek mümkün mü? Her türlü acının üstesinden gelebilmiş ve seksen bir yaşında bize kitaplarını, yazılarını, filmlerini bırakarak "Haydi hoşça kalın" demiş bu ustayı. İçki ve sigarasından ayrı düşünemediğim -son zamanlarda yanında genç bir "sevgili" vardı- oğluna düşkünlüğünü de bir iki cümlesinde yakalayabildiğim, bu kadına "güle, güle, seni unutmayacağız" derken, bir Simone'u hatırladım -o da nisan doğumluydu- bir de düşünü.

Marguerite, anlatmıştı (*Yeşil Gözler*'de); "*Eden Cinema*, Orsay Tiyatrosu'nda oynanıyordu. Bir gece gösteriler bittikten sonra, düşümde sütunlu bir eve girdiğimi gördüm; iç tarafta bahçelere açılan derin, verandaya benzer yerler vardı. Eve girerken, Carlos d'Alessio'nun havalarından birini duydum, *Eden Cinema* valsini. ve dedim ki: 'Bak sen, Carlos da buradaymış, müzik çalıyor.' Ona seslendim. Kimse cevap vermedi. Sonra, müziğin geldiği yerden annem çıktı. Ölümün pençesine düşmüş, çoktan çürümüştü, yüzü delik deşik olmuş, yeşilimsi bir renk almıştı. Çok hafifçe gülümsüyordu. 'Ben çalıyordum,' dedi. Ben de, 'Ama nasıl olur. Sen ölmüştün,' dedim. O da bana, 'Bütün bunları yazabilesin diye seni öyle olduğuna inandırdım,' dedi."

Düşünüyorum da onlar da bunu yapıyor galiba, o iki Nisan kadını, bizi öldüklerine inandırıyor, bir yerlerde bir takım kadınlar yazsın diye. Belki de...

asuman

Simone Signoret

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı baviye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağımıza **Pazartesi** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiiye olur da zam gelirse, -iz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 300.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM. altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bavrak. Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi. İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

ajanda

SERGİ

• 1-15 Nisan Çok Boyutlu Gölge Oyunu
Melıpare Aksoy Yiğit'in sergisinde gölge oyununa dayalı bir tür görsel tiyatro çeşitlemesi -ya da ön tasarımı- olarak düşünülen bu düzenlemeyi izleyenler, bazı heykelleri döndürerek -yanınızda fener de götürebilirsiniz- ışık tutarak farklı gölgeler yaratabilecek.
Yerebatan Sarnıcı
Sultanahmet, İstanbul.

• 9 Mayıs-3 Haziran
Kuran'da Kadınlar ve İslâm
Avis Asiye Allman
Şiir, Resim ve Seramik Sergisi
Kadın Eserleri Kütüphanesi.

KUTLAMA

• Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin 6. Kuruluş Yıldönümü, bu yıl İstanbul'-da yapılacak olan B.M. Habitat II İnsan Yerleşimleri Uluslararası toplantısı bağlamında Kadın ve Kent konulu bir uluslararası sempozyumla kutlanacak. "Mekânın Cinsiyet Boyutu' sorununun gündeme getirileceği sempozyumu 12-13 Nisan tarihlerinde Kütüphane'nin Konferans Salonu nda izleyebilirsiniz.
Fener Mahallesi, PTT yanı, Balat.

ETKİNLİK

•20 Nisan saat 14:00
Eş.İz-Eşitlik İzleme Komitesi, 4. Kadınlar Dünya Konferansı'nın ve Varşova'-dan kalkan Pekin treninin bazı görüntülerini içeren bir video filmi gösterecek. Zeynep Şaylan'ın hazırladığı filmden sonra, Eş.lz Komitesi'nin katılımlarıyla Pekin Bildirisi, Pekin izlenimleri ve kadın-erkek eşitliği hakkında konuşmalar yapılacak.
Fener Mahallesi, PTT yanı, Balat, İstanbul.

Faruk Akbaş

TİYATRO

• Kadın Oyunları
Ünlü İtalyan yazarları Dario Fo ve France Rame'nin ünlü feminist oyunlarını Grup Kafka yorumlamış.
Martı Sanat Merkezi
İstiklâl Caddesi, Tünel, İstanbul
Tel: 0212.293 81 37.

ÇOCUK

• 14 Nisan saat 11.00-17.00
Evrensel Gazetesi İpini Kopartan Çocuk Etkinliği:
Forum Çocuk Gözüyle Dünya
Çocukların Dünyasından Duvar Resmi
MKM Çocuk Korosu
Gide Gide Nasrettin oyunu
Çocuk yazarlarından şiir ve öykü
Evrensel Kültür Merkezi
Aznavur Pasajı, Galatasaray, İstanbul.

• 23 Nisan saat 16.00
Hayvanlar dia gösterisi
Fatma Özdirek
Göçerler Fotoğraf Kulübü
Tel: 0216.414 44 74.

• 23 Nisan saat 15.00
Keloğlan çocuk filmi.

• 22-24 Nisan Çocuk Şenliği
"Unutulmaya yüz tutmuş çocuk oyunları"
8-12 yaş grubundaki çocukların katılabileceği "Annem" konulu bir şiir yarışması ve "Babam" konulu da bir hikâye yarışması var. Capitol Alışveriş Merkezi
Altunizade, İstanbul.

GEZİ

Fotoğrafevi Gezileri

• **Doğa Yürüyüşleri**
6 Nisan
Serindere,
7 Nisan Sansarak Kanyonu,
13 Nisan Erikli Yaylası,
14 Nisan Darıdere,
20 Nisan Nüzhetiye,
23 Nisan Sülüklü Göl,

• **Bayram Gezileri**
27 Nisan-5 Mayıs arasında
Doğu Anadolu, Kelebekler Vadisi, Eğridir Gölü, Köprülü Kanyon, Olimpos.
27 Nisan-1 Mayıs arasında
Köprülü Kanyon,
Bafa Gölü.

• **Nepal ve Himalayalar'da Trekking**
Tel: 0212.251 05 66, 245 40 06

Göçerler Gezileri

• **Yürüyüşler**
7 Nisan Şile ve Polenezköy,
14 Nisan Yeni Sölöz ve İznik Gölü,
21 Nisan Kızık Köyleri.

• **Bayram Gezileri**
26 Nisan-5 Mayıs
Nusret Nurdan Eren ile
Van ve Çevresi
26 Nisan-1 Mayıs
Akdeniz Gezisi
Tel: (0216) 414 44 74

MEKAN

• **Göçerler Kahvesi**
Miralay Nazım Sokak,
No: 36, Kat: 1,
Kadıköy, İstanbul.

SİNEMA

• 30 Mart'ta İstanbul'da geleneksel Uluslararası Sinema Günleri başlıyor. Paranız, zamanınız ve ilginiz varsa her yayın organında bilgi var...

PANO

• **Kitaplı Kahve**
1 Nisan'da açılıyor.
Sakin bir ortamda hem çayınızı yudumlayıp hem kitabınızı okuyabilirsiniz.
Temiz ve seçkin ikinci el kitaplar satılır veya kiralanır.
Tost ve ev yapımı yiyecekler bulunur.
Adres: Büyükparmakkapı Sokak, 5/3 Beyoğlu.
(Pandora Kitabevi'nin yanında)

• Siz hala duymadınız mı?! Taksim'den Boğazı gören manzaramız ve içten ilgimizle gündüzleri kafe, geceleri restorant bar lokalimizde Şenol, Ali İhsan, Levent ve Halide'li Grup Göçebe cuma cumartesi bizlerle, salı akşamları İsmail Hakkı sesi ve uduyla Türk sanat müziği sevenleri alıp götürüyor.
Adres: Cumhuriyet Caddesi, Ceylan Apartmanı, No.27, Kat 6, Taksim.
Rezervasyon için
Tel. 0212.256 93 18.

• Bulaşıkçı aranıyor.
Tel. 0212.256 93 18.

• Hukuk Bürosuna sekreter aranıyor.
Tel. 0212.293 42 66-67.

• Üniversiteli kızlar iş arıyor. "Bebek ya da çocuklarınıza bakıcılık yapabilir. İlk orta, lise çağındaki çocuklarınıza ders verebiliriz."
Demet; 252 19 22,
Güneş, Özdeş; 584 45 38.

• Büyükçekmece'de kırtasiyede çalışacak bayan eleman aranıyor.
İlgilenenler *Pazartesi*'den Ayşegül'ü arasın.

• Behice Arseven, abone formunda adresi eksik doldurmuşsunuz.
Lütfen bizi arayın ki derginizi gönderebilelim.
Pazartesi.

"Teyzemin kızı Sevda evden kaçıyordu. Ben yokken aile meclisi toplanmış, ölüm kararı almışlar. Bir gün Sevdalar'da otururken babası 'Bu kızı öldüreceğim' dedi. 'Sen yapma, çoluk çocuğun var,' dedim. Sonra amcamların mutfağından bıçak aldım, yanımda taşıdım. Bir gün iş dönüşü çarşıda gördüm. 'Eve gidelim,' dedim. Yolda bıçakladım. Meydanda boğazını kestim. İbret olsun diye. Bizi üzmekte, mahçup ve rezil etmekteydi. Bizi rencide edecek hakaretler yapıldı. 'Sen önce kendi oruspunuzu temizle' diyorlardı. Namusumuzu temizledim."

Mehmet Tamar, 1982 doğumlu

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre. (Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkın Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş.

Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp
Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Talimhane, Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 256 28 59, 256 98 14-15
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Birleşik Basın Dağıtım.